

ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yawa Monique Jenniffer AWA

EKONOMİK KURULUŞLAR TARAFINDAN YAPILAN TİCARET
YARDIMLARININ BATI AFİRKA EKONOMİK VE PARASAL
BİRLİĞİNİN TİCARET PERFORMANSINA ETKİLERİ : AMPİRİK BİR
ANALİZ (2005-2014)

Danışman
Doç. Dr. Oğuz YILDIRIM

Uluslararası Ticaret Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Alanya, 2017

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ekonomik Kuruluşlar Tarafından Yapılan Ticaret Yardımlarının Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğinin Ticaret Performansına Etkileri : Ampirik Bir Analiz (2005-2014)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Yawa Monique Jenniffer AWA

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BATI AFRİKA EKONOMİK VE PARASAL BİRLİĞİ

1.1. Tanım ve Kapsam	3
1.2. Tarihsel Süreç	4
1.3. BAEPB Örgütünün Yapısı	4
1.3.1. Yönetim Organları	4
1.3.1.1. Devlet Başkanları Konferansı	4
1.3.1.2. Bakanlar Kurulu	4
1.3.1.3. BAEPB Komisyonu	4
1.3.2. Denetim Organları	5
1.3.2.1. Adalet Divanı	5
1.3.2.2. Mali Yargı Organı	5
1.3.2.3. Parlamentolararası Komite	5
1.3.3. Danışma Organları	5
1.3.3.1. Bölgesel Konsolosluk Odası	5
1.3.4. Özerk Uzman Kuruluşlar	6
1.3.4.1. Batı Afrika Devletleri Merkez Bankası (BADMB)	6
1.3.4.2. Batı Afrika Kalkınma Bankası (BAKB)	6
1.4. BAEPB'nin Çalışma Sistemi	7
1.4.1. Ticaret Yardımları ve Ticaret Akışları	7
1.4.1.1. Ticaret Yardımlarının Tanıtımı	7
1.4.1.2. Ticaret Yardımlarının Akışları	8

1.4.1.2.1. Toplam Ticaret Yardımlarının Akışları	8
1.4.1.2.2. Bölgesel Ticaret Yardımlarının Akışları.....	9
1.4.1.2.3. Sahra Altı Afrika'nın Dinamiği	11
1.4.1.2.4. BAEPB'de Ticaret Yardımlarının Dinamiği	11
1.4.2. Ticaret Kapasitesinin Gelişimi	13
1.4.2.1. DTÖ'nün Çalışma Sistemi	13
1.4.2.2. Ticaret Kapasitesi ve Ticaret Performans Göstergeleri	14
1.4.2.3. BAEPB'in Ticaret Performansı	14
1.4.2.3.1. Malların ve Hizmetlerin Dış Ticareti	14
1.4.2.3.2. Dış Ticaret Bilançosunun Özellikleri.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

BAEPB'E ÜYE ÜLKELERİN EKONOMİK GELİŞMELERİ

2.1. Benin.....	17
2.1.1. Genel Bakış	17
2.1.2. Siyasi Yapı.....	17
2.1.3. Ekonomik Yapı.....	17
2.1.4. Sosyal Yapı.....	18
2.2. Burkina Faso.....	18
2.2.1. Genel Bakış	18
2.2.2. Siyasi Yapı.....	18
2.2.3. Ekonomik Yapı.....	19
2.2.4. Sosyal Yapı.....	19
2.3. Fildişi Sahili.....	19
2.3.1. Genel Bakış	19
2.3.2. Siyasi Yapı.....	20
2.3.3. Ekonomik Yapı.....	20
2.3.4. Sosyal Yapı.....	20
2.4. Gine-Bissau	21
2.4.1. Genel Bakış	21
2.4.2. Siyasi Yapı.....	21
2.4.3. Ekonomik Yapı.....	21
2.4.4. Sosyal Yapı.....	22

2.5.	Mali.....	22
2.5.1.	Genel Bakış	22
2.5.2.	Siyasi Yapı.....	22
2.5.3.	Ekonomik Yapı.....	23
2.5.4.	Sosyal Yapı.....	23
2.6.	Nijer	23
2.6.1.	Genel Bakış	23
2.6.2.	Siyasi Yapı.....	24
2.6.3.	Ekonomik Yapı.....	24
2.6.4.	Sosyal Yapı.....	24
2.7.	Senegal	25
2.7.1.	Genel Bakış	25
2.7.2.	Siyasi Yapı.....	25
2.7.3.	Ekonomik Yapı.....	25
2.7.4.	Sosyal Yapı.....	25
2.8.	Togo.....	26
2.8.1.	Genel Bakış	26
2.8.2.	Siyasi Yapı.....	26
2.8.3.	Ekonomik Bakış	26
2.8.4.	Sosyal Yapı.....	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AMPİRİK BİR ANALİZ

3.1.	Literatür Taraması	28
3.1.1.	Afrika'nın Ticari Sorunlarının Temel Nedenleri.....	28
3.1.2.	Ticaret Yardımlarının Etkileri	29
3.2.	Ampirik Analiz.....	31
3.2.1.	Ekonomik Teori.....	31
3.2.2.	Veri Seti.....	32
3.2.3.	Ekonometrik Modeli.....	34
3.2.4.	Yöntem: Kullanılan Modelin Teorik Açıklaması	34
3.2.4.1.	Basit En Küçük Kareler Yöntemi (EKK)	35
3.2.4.2.	Sabit Etkiler Yöntemi (SE).....	35

3.2.4.3. Rassal Etkiler Yöntemi (RE)	36
3.2.4.4. Karar Verme Testleri	37
3.2.4.4.1. F- Testi	37
3.2.4.4.2. Hausman Testi	37
3.2.4.4.3. Değişen Varyans (Heteroskedasticity) ve Otokorelasyon Testleri	38
3.2.5. Ampirik Sonuçlar	38
3.2.5.1. Değişkenler ve Model Özellikleri.....	38
3.2.5.2. Korelasyon Analizi	40
3.2.5.3. İhracat Performansı ve Ticari Yardımları.....	43
3.2.5.3.1. Basit En Küçük Kareler Yöntemi	43
3.2.5.3.2. Sabit Etki Yöntemi (SE)	45
3.2.5.3.3. Rassal Etki Yöntemi (RE).....	49
3.2.5.3.4. Hausman Testi	51
3.2.5.3.5. Wald Değişen Varyans Testi (Heteroskedacity test)	52
3.2.5.3.6. Wooldridge Otokorelasyon Testi	53
3.2.5.3.7. Tahmin Edilebilir Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi (TEGEKK)	54
3.2.6. Sonuç ve Değerlendirme	57
KAYNAKÇA.....	59
EK 1 - (2005-2014) VERİLERİ	64
EK 2 - TİCARET YARDIMLARININ KATEGORİLERİ.....	68
EK 3 - STATA ÇIKTILARI.....	75
ÖZGEÇMİŞ	84

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1 Ticaret Yardımlarının Kategorileri	33
Tablo 3. 2 Regresyonun Temel Değişkenlerinin Açıklayıcı İstatistikleri, 2005-2014	39
Tablo 3. 3 İhracat Değeri ve TY'nin Değişkenleri Arasındaki Korelasyon	41
Tablo 3. 4 İhracat ve Toplam TY, EKK Yöntemi	44
Tablo 3. 5 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, EKK Yöntemi	45
Tablo 3. 6 İhracat ve Toplam TY, SE Yöntemi	47
Tablo 3. 7 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, SE Yöntemi	48
Tablo 3. 8 İhracat ve Toplam TY F-testi	49
Tablo 3.9 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, F-testi	49
Tablo 3.10 İhracat ve Toplam TY, RE Yöntemi.....	50
Tablo 3.11 İhracat ve TY'nin değişkenleri, RE Yöntemi	51
Tablo 3.12 İhracat ve Toplam TY, Hausman Testi	52
Tablo 3.13 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, Hausman Testi	52
Tablo 3.14 İhracat ve Toplam TY, Wald Testi	53
Tablo 3.15 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, Wald Testi	53
Tablo 3.16 İhracat ve Toplam TY, Wooldridge Testi	53
Tablo 3.17 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, Wooldridge Testi	54
Tablo 3.18 İhracat ve Toplam TY, TEGEKK Yöntemi.....	55
Tablo 3.19 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, TEGEKK Yöntemi	56
Tablo 3.20 Regresyon Bulgularının Özeti	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1	Kategoriye Göre Ticaret Yardımları (US Milyar Dolar, 2014 Sabit)	9
Şekil 1. 2	Bölgesel Ticaret Yardımlarının Taahhütleri (US Milyon Dolar, 2014 Sabit) ..	10
Şekil 1. 3	Bölgesel Ticaret Yardımlarının Harcamaları (US Milyon Dolar, 2014 Sabit).	11
Şekil 1.4	BAEPB’de TY’nin Taahhütleri (US Milyon Dolar, 2013 sabit)	12
Şekil 1.5	BAEPB’de TY’nin Harcamaları (US Milyon Dolar, 2013 sabit).....	13
Şekil 1.6	BAEPB Mal ve Hizmet İhracat Değeri, US Milyar Dolar	15
Şekil 1.7	BAEPB Mal ve Hizmet İthalat Değeri, US Milyar Dolar	15
Şekil 1.8	BAEPB’in Dış Ticaret Bilançosunun Gelişimi	16

KISALTMALAR LİSTESİ

AGÜ	: Az Gelişmiş Ülke
BAEPB	: Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği
BM	: Birleşik Milletler
DB	: Dünya Bankası
DKG	: Doha Kalkınma Gündemi
DRA	: Diğer Resmi Akışlar
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EKK	: En Küçük Kareler
GTZ	: German Technical Cooperation Agency
GY	: Genel Yardımlar
İG	: İhracat Gelişimi
İMF	: International Monetary Fund
KKRS	: Kredi Kuruluş Raporlama Sistemi
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development
RKY	: Resmi Kalkınma Yardımları
TY	: Ticaret Yardımları

ÖZET

2005 yılında başlayan ticari yardımlar ile gelişmekte olan ülkelerin özellikle az gelişmiş ülkelerin ticaretine yardımcı olmak amaçlanmaktadır. Birçok az gelişmiş ülke, uluslararası ticarete katılma yeteneklerini kısıtlayan ticaretle ilgili altyapı ve tedarik yönlü engellerle karşılaşmaktadır. Bu tez çalışmasının genel amacı, az gelişmiş olan ve büyük miktarda ticari yardım alan Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğine üye ülkelerin ihracat performansları açısından ticari yardımların verimliliğini incelemektedir. OECD'nin Kredi Kuruluş Raporlama Sistemi'nden, Dünya Kalkınma Göstergelerinin veri tabanından ve Heritage.org'dan, elde edilen veriler kullanılarak 2005-2014 yılları arası Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğine üye ülkeler olan Benin, Burkina Faso, Fildişi Sahili, Gine-Bissau, Mali, Nijer, Senegal ve Togo için panel veri tahmini yapılmıştır. Kullanılan yöntem Panel veriler analizidir. Ticari yardımların etkilerini incelemek için yardımlar iki kategoriye göre ayrılmıştır; (üretken kapasite yardımları ve ekonomik altyapı yardımları). Genel olarak bu çalışmadaki bulgularına göre ticari yardımların ihracat performansı üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Üretken kapasite yardımları ihracat performansı üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Buna karşılık olarak, ekonomik altyapı yardımlarının bir etkisi yoktur. Analizimize göre üretken kapasite yardımlarını daha az alan sektörler, alıcı ülkenin ihracatında en büyük payı sağlayan sektörlerdir.

Anahtar Kelimeler: Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği, Ticari Yardımları, Üretken Kapasite Yardımları, Ekonomik Altyapı Yardımları, Uluslararası Ticaret, Yardım Verimliliği, İhracat Performansı

SUMMARY

Launched in 2005, aid for trade aims to help developing countries, and particularly least developed countries' trade. Many developing countries face a range of supply-side and trade-related infrastructure obstacles which constrains their ability to engage in international trade. The objective of this thesis is to analysis the effectiveness of aid for trade in term of export performance for some recipient countries members of the West African Economic and Monetary Union. Using data from the Organization for Economic Co-operation and Development /Credit Reporting System, from the World Development Indicators database and from Heritage.org we conduct panel data estimation for a sample of 8 countries such as Benin, Burkina Faso, Ivory Coast, Guinea-Bissau, Mali, Niger, Senegal and Togo for the period 2005-2014. We divide aid for trade in two categories (aid for trade capacity and aid for economic infrastructure). We find that aid for trade has an overall positive and significant impact on exports value. This effect seems to be entirely driven by aid to productive capacity, while the other main category of aid for trade, aid to economic infrastructure, has no discernible effect on exports. Our analysis leads us to conclude that the sectors that receive the less aid to productive capacity are those which provide the biggest part in recipient's exportation.

Key Words: West African Economic and Monetary Union, Aid For Trade, Aid to Productive Capacity, Aid to Economic Infrastructure, International Trade, Aid Effectiveness, Export Performance

GİRİŞ

Ticari yardımlar, Aralık 2005 yılında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Hong Kong Bakanlar Toplantısında bir tür yardım programı olarak ortaya çıkmıştır. Ticari yardımlar, gelişmekte olan ülkelerin, özellikle az gelişmiş ülkelerin açık ticaretten faydalanmaları amacıyla gereken ticaret kapasitesi ve altyapıyı oluşturmalarına yardım eder. Ticari yardımlar ticari ilişkili program ve projeleri hedefleyen genel Resmi Kalkınma Yardımının (RKY) — hibe ve imtiyazlı krediler — bir parçasıdır (DTÖ, 2005). Bourguignon & Sundberg (2007)'e göre ticaret performansının geliştirilmesi, ticaret yardımının doğrudan hedefidir; ekonomik büyüme ise sadece çeşitli yardım faaliyetlerinin dolaylı bir hedefidir; çünkü bu tür faaliyetler, ekonomik büyümeden daha farklı hedeflere sahiptir (sağlığın iyileştirilmesi, ilköğretime kayıt oranının iyileştirilmesi vb. gibi). Literatürde yer alan bazı çalışmaların bulgularına göre birçok ticari yardım programları, ticaret politikası konularında bilinçlenme ve bilgi toplamakta başarılı olmuş ve çok taraflı ticaret sistemine entegrasyonu kolaylaştırdığı tespit edilmiştir (OECD, 2006). Ancak bulguların ihracat performansını geliştirmesi açısından ticaret yardımlarının etkili olup olmadığı tam net değildir.

2013 yılında Afrika'ya yapılan ticari yardımlar, reel olarak dünya bölgelerinde en yüksek büyüme oranını (% +17) kaydederek 15,8 milyar ABD doları ile zirveye ulaşmış; bu oranın 2006 yılına göre yaklaşık 2,5 kat olduğunu görülmüştür. Bu artan fonlardan dolayı 2013 yılında Afrika, ticaret yardımları açısından en büyük alıcı olmuştur. 2012 yılına kıyasla, 2013 yılındaki ön verilere göre Afrika'nın ihracat gelirlerinde 640 milyar dolardan 603 milyar dolara kadar genel bir düşüş olduğu görülmüştür (kıtasal düzeyde % -6). Mal ithalatı, kıtasal düzeyde % 2 oranında artmış: 2012 yılında 615 milyar dolara, 2013 yılında ise 628 milyar dolara yükselmiştir.

Daha uzun vadeli bir perspektiften bakıldığında, son gelişmelere rağmen mal ticareti akışı 10 yıl öncesine göre dört katından fazla olması cesaret vericidir (OECD/CRS, 2013). Ancak, az gelişmiş ülkelerde özellikle Afrika ülkelerinde ticaretle ilgili performansı artırmayı amaçlayan ticari yardımların etkinliği hakkında kanıtlar hala sınırlıdır.

Bu çalışmanın genel amacı, 2005 ve 2014 yılları arasında Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (BAEPB)'in sekiz az gelişmiş üye ülkeleri olan Benin, Burkina Faso, Fildişi Sahili, Gine-Bissau, Mali, Nijer, Senegal ve Togo'nun ihracat performansları açısından ticari

yardımların etkileri incelemektir. Çalışmanın dolaysız bir amacı Afrika ülkelerindeki ticari yardımların verimliliği ile ilgili sınırlı literatürün boşluğu doldurulmaya çalışılmaktadır.

Yapılan ekonometrik analizde Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğine üye ülkelerin ticaret performansları ele alınmış özellikle ihracat performansları üzerinde durulmuştur. Kullanılan yöntem panel veri analizidir. Ticari yardımların etkilerini incelemek için yardımların iki kategoriye ayrılmıştır. Bunları; (üretken kapasite yardımları ve ekonomik altyapı yardımları). Genel olarak bu çalışmadaki bulgulara göre ticari yardımların ihracat performansı üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca üretken kapasite yardımları ihracat performansı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Buna karşılık, ekonomik altyapı yardımlarının bir etkisi yoktur.

Son olarak bu çalışma aşağıdaki şekilde organize edilmiştir : birinci bölüm, Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği, ikinci bölüm, BAEPB'e üye ülkelerin ekonomik gelişmeleri ve üçüncü bölüm, ampirik analiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

BATI AFRİKA EKONOMİK VE PARASAL BİRLİĞİ

1.1. Tanım ve Kapsam

Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (BAEPB), Batı Afrika Parasal Birliği (BAPB)'in yerini almak ve Batı Afrika Frank bölgesindeki CFA Frank devalüasyonundan sonra kalkınma politikalarının oluşturulması ve uygulanmasına yönelik bir çerçeve oluşturmak amacıyla Ocak 1994 yılında kurulmuştur. BAEPB'in kurulmasını sağlayan ekonomik ve sosyal koşullar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- 1970 ve 1985 yılları arasında, BAEPB bölge ortalama Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH) büyüme Sahra Altı Afrika ülkelerinden fazla olmasına rağmen, ticaret koşulları bozulmasından dolayı 1985 ve 1993 yılları arasında, durum yavaş yavaş bozulmaya başlamıştır. Bu dönemde, % 40 bozulma yaşanmıştır.
- CFA Frank, Fransız Frankı'na sabit bir parite ile bağlantılıdır. Fransız Frankı karşısında düşen ABD doları değeri, bölgenin ihracat rekabetini önemli ölçüde azaltır.
- Buna ek olarak, kahve ve kakao fiyatları düşmeye devam etmiş, üye ülkelerdeki ticaret dengesi açığı derinleşerek döviz rezervlerini etkilemiştir.

BAEPB'de Batı Afrika'dan sekiz ülke yer almaktadır. Bu ülkeler: Benin, Burkina Faso, Fildişi Sahili, Gine-Bissau, Mali, Nijer, Senegal ve Togo'dur. BAEPB'in görev ve hedefleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Açık ve rekabetçi bir pazarda rasyonelleştirilmiş ve uyumlu bir yasal ortam çerçevesinde üye ülkelerdeki ekonomik ve finansal faaliyetlerin rekabet gücünü arttırmak,
- Çok taraflı bir izleme prosedürü uygulayarak üye devletlerin ekonomik performansının ve politikalarının yakınlaşmasını sağlamak,
- İnsanların, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı; bağımsız çalışan ya da ücretli insanlar için yerleşme hakkı ve aynı zamanda ortak bir dış tarife ve ortak bir ticaret politikasına dayanan üye ülkeler arasında ortak bir pazar yaratmak,
- İhsan kaynakları, toprak planlaması, ulaştırma ve telekomünikasyon, çevre, tarım, enerji, sanayi ve madencilik gibi alanlarda ortak politikalar uygulayarak, ulusal sektör politikalarının koordinasyonunu sağlamak ve
- Piyasanın iyi işleyişi için üye ülkeler mevzuatı ve özellikle vergilendirmelerin gerekli olduğu şekilde uyumlaştırılmasını sağlamaktır (Seck, 2013:2).

1.2. Tarihsel Süreç

BAEPB’i kuran antlaşma 10 Ocak 1994 yılında yedi ülke (Benin, Burkina Faso, Fildişi Sahili, Mali, Nijer, Senegal ve Togo) tarafından imzalanmış, faaliyetlerin başlaması ise Ocak 1995 yılında gerçekleşmiştir. Mayıs 1997 yılında Gine-Bissau birliğe katılmıştır.

1.3. BAEPB Örgütünün Yapısı

BAEPB’in örgüt yapısı, yönetim organları, denetim organları, danışma organları ve bağımsız uzman kuruluşlardan oluşmaktadır. Şimdi bu organların görevlerini kısaca açıklayalım.

1.3.1. Yönetim Organları

BAEPB’nin yönetim organları; Devlet Başkanları Konferansı, Bakanlar Kurulu ve BAEPB Komisyonu’ndan oluşmaktadır. Şimdi bu organların görevlerini kısaca açıklayalım.

1.3.1.1. Devlet Başkanları Konferansı

Birliğin en yüksek otoritesi olan Devlet Başkanları Konferansı, Bakanlar Kurul’unda oy birliği ile çözülemeyen herhangi bir konu hakkında karar veren organdır. Yeni üyelerin olası katılımına karar verir ve katılımcıların geri çekilmesini veya hariç tutulmasını not eder. Yılda en az bir kez toplanır ve kararlarını oybirliğiyle alır.

1.3.1.2. Bakanlar Kurulu

Bakanlar Kurulu, ortak para birimini korumak ve üye ülkelerin faaliyetlerinin ve ekonomik kalkınmasının finansmanını sağlamak için para politikası ve birliğin kredisini belirler. Her üye ülke, Maliye Bakanı da dâhil olmak üzere iki bakan tarafından temsil edilir, fakat her ülkenin yalnızca bir oyu vardır. Batı Afrika Devletleri Merkez Bankası (BADMB), konsey toplantıları düzenlemektedir. BADMB Valisi Konsey toplantılarına danışman olarak katılır. Konsey, yılda en az iki kez toplanmakta ve oybirliği ile kararlar almaktadır. Para biriminin tanımını değiştirmek konseye bağlıdır. Aynı zamanda birliğin Uluslararası Para Fonu’nda gerçekleştireceği para biriminin paritesini de belirler.

1.3.1.3. BAEPB Komisyonu

BAEPB Komisyonu, Bakanlar Kurulu tarafından temsil edilen icra yetkisini yerine getirir. Komisyon, birliğin korunması ve geliştirilmesi için gerekli gördüğü tavsiye ve görüşlerini konferansa ve konseye iletir. Birliğin bütçesini yönetir. Komisyon, Adalet

Divanı'ndan üye devletlerin topluluk hukuku kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmemesini isteyebilir. Komisyon merkezi Ouagadougou, Burkina Faso'da bulunmaktadır.

1.3.2. Denetim Organları

BAEPB'nin denetim organları; Adalet Divanı, Mali Yargı Oranı ve Parlamentolar Arası Komite'den oluşmaktadır. Şimdi bu organların görevlerini kısaca açıklayalım.

1.3.2.1. Adalet Divanı

Adalet Divanı, topluluk hukukunun ve uygulamasının tekdüze yorumlanmasını ve ülkelerinin "topluluk yükümlülükleri" ihlallerini yargılar. Adalet Divanı, üye devletler arasında veya birlik ile temsilcileri arasındaki uyuşmazlıkları düzenler. Hâkimlerden oluşur. Her devlet, altı yılda bir değiştirilebilir yargıç tarafından temsil edilir. Adalet Divanı, Ouagadougou, Burkina Faso'da bulunmaktadır.

1.3.2.2. Mali Yargı Organı

Mali Yargı Organı, birliğin organlarının hesaplarını ve çok taraflı gözetimin uygulanması için gerekli mali verilerin güvenilirliğini denetler. Üç üyenin bir kez yenilenmek şartıyla altı yıllık süre için atanır.

1.3.2.3. Parlamentolararası Komite

Parlamentolararası komitenin amacı, entegrasyon konusundaki tartışmalara yardımcı olmak ve kolaylaştırmaktır. Komisyonun yıllık aldığı kararları raporlar. Parlamentolararası komite, birlik parlamentosunu birlik organlarının sorumlu demokratik kontrolü için öngörür. Parlamentolararası komitenin merkezi Bamako, Mali'de bulunmaktadır.

1.3.3. Danışma Organları

BAEPB'nin danışman organları içerisinde Bölgesel Konsolosluk Odası yer almaktadır. Şimdi bu organın görevlerini kısaca açıklayalım.

1.3.3.1. Bölgesel Konsolosluk Odası

Bölgesel Konsolosluk Odası, BAEPB ve başlıca ekonomik operatörler arasındaki diyalog için kilit forumdur. Oda, Birliğin Antlaşması ile oluşturulan bir danışma organıdır ve BAEPB'nin entegrasyon sürecinde özel sektörün etkin katılımını sağlamaktan sorumludur. Oda'nın diğer görevleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Entegrasyon süreci ve birliğin yetkili organları tarafından kabul edilen reformların uygulanmasına ilişkin tartışmaya katılım,
 - Birliğe ticaret ve yatırımın teşvik edilmesi ve
 - Ulusal konsolosluk odalarına ve diğer üyelerine teknik destek vermek.
- Ayrıca, Oda, Birliğin hedefleri ile ilgili aşağıdakileri içeren tüm konularda tavsiyeler sunar:
- Ticaret mevzuatı, vergi mevzuatı, gümrük mevzuatı ve sosyal mevzuat,
 - Birliği kapsayan ticaret müzakereleri,
 - Değer veya mal değişimlerinin oluşturulması ve işletilmesi ve ekonomik gözlemleri oluşturulması ve
 - Ekonomik ve para politikası.
- Oda üyeleri üye devletlerdeki ulusal ticaret odaları, dernekleri ve organizasyonlardır. Oda'nın merkezi Togo, Lome'de bulunmaktadır.

1.3.4. Özerk Uzman Kuruluşlar

BAEPB'nin özerk uzman kuruluşları; Batı Afrika Devletleri Merkez Bankası (BADMB) ve Batı Afrika Kalkınma Bankası (BAKB)'dir. Şimdi bu kuruluşların görevlerini kısaca açıklayalım.

1.3.4.1. Batı Afrika Devletleri Merkez Bankası (BADMB)

BADMB, merkezi Dakar'da (Senegal) bulunan uluslararası bir kamu kurumudur. Birliğin üye devletleri bölgede banknot çıkarma yetkisi vardır. Yönetim Kurulu devlet başına iki (sekiz üye ülkelerin + Fransa) olmak üzere on sekiz üyeden oluşur. Banka'nın yönetim kurulu özellikle bankanın para piyasasına müdahale şartlarını belirleyecektir. Bununla birlikte, oy kullanmayan vali başkanlık eder. Vali, Bakanlar Kurulu tarafından yenilenebilir altı yıllık süre için atanır. Yönetim Kurulunun atadığı bir Başkan Yardımcısı vardır ve beş yıl için bir kez yenilenebilir. BADMB'nin her Üye Devlet'te, Maliye Bakanı, Yönetim Kurulundaki iki devlet temsilcisi ve hükümet tarafından atanan diğer dört üyeden oluşan Ulusal Kredi Komitesi bulunan bir ulusal ajansı vardır. BADMB valisi toplantılara danışman olarak katılır. Merkez Bankası Yönetim Kurulu'nun kontrolü altındaki Ulusal Komiteler, ulusal kredi dağılımı ve konunun hacmini belirler.

1.3.4.2. Batı Afrika Kalkınma Bankası (BAKB)

Merkezi Lome'de (Togo) bulunmaktadır. Üye devletlerin dengeli gelişimini teşvik etmeyi ve entegrasyonunu kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. BAKB, yerli fırsatların toplaması

ve dış sermayenin aranmasıyla, kalkınmayı destekleyen altyapıların, koşulların ve üretim araçlarının geliştirilmesine ve yeni faaliyetlerin oluşturulmasının finanse edilmesine yardımcı olur.

1.4. BAEPB'nin Çalışma Sistemi

Son olarak bu kısımda BAEPB'nin çalışma sistemi, ticaret yardımları kapsamında ele alınmış ve ticaret yardımlarının BAEPB üyesi ülkelerin ekonomileri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

1.4.1. Ticaret Yardımları ve Ticaret Akışları

1.4.1.1. Ticaret Yardımlarının Tanıtımı

Ticaret geniş ve karmaşık bir faaliyet olduğu için Ticaret Yardımları (TY), geniş ve kolay tanımlanamayan bir konudur. TY Girişimi Hong Kong'un Aralık 2005 DTÖ Bakanlar Konferansı'nda ortaya çıkmıştır. TY Girişimi'ndeki asıl neden, ticaret için yeni bir küresel kalkınma fonu yaratmak değil, daha çok mevcut kalkınma stratejilerinin bir parçası olarak ticaret faaliyetlerine ayrılan mali kaynakları genişletmektir. Odaklanan nokta “daha fazla ve daha iyi” olmaktır.

Ticaret Yardımları, hem uluslararası ticareti teşvik edici olarak görülen kalkınma yardımının bir alt kümesine hem de ticaretle ilgili kalkınma yardımını teşvik etmek için çeşitli uluslararası girişimlere atıfta bulunmaktadır (Dorsey, 2007). TY'nin amacı, kalkınmakta olan ülkelere, özellikle de en az gelişmiş ülkelere ticaret açılımından fayda sağlamaları gereken ticaret kapasitesini ve altyapısını inşa etmeye yardımcı olmaktır. Ticari ilişkili program ve projeleri hedef alan genel Resmi Kalkınma Yardım'ının (RKY) — hibeler ve imtiyazlı krediler — bir parçasıdır (DTÖ, 2006).

2006 yılında, DTÖ TY Görev Gücü, “Projeler ve programlar, alıcı ülkenin ulusal kalkınma stratejilerinde ticaretle ilgili kalkınma öncelikleri olarak tanımlanırsa, Ticaret Yardımları olarak değerlendirilmelidir” demiştir.

Ticaret yardımlarında aşağıdaki gibi 6 tür faaliyet bulunmaktadır:

- 1) Ticaret politikası ve yönetmelikler — örneğin eğitim, kuralları ve düzenlemeleri açıklama.
- 2) Ticaret gelişimi — örneğin yatırım teşviki, ticaret için kurumsal destek, pazar analizi ve geliştirme.
- 3) Ticari altyapı — taşıma ve depolama iletişim ve enerji üretimi ve tedariki dâhil fiziki altyapı.
- 4) Üretken kapasite oluşturma — tarım, ormancılık, balıkçılık, sanayi, maden kaynakları ve madencilik gibi üretken sektörlerdir.

- 5) Ticarete ilişkin düzeltme — örneğin alıcıların ticaret reformlarının ve ticaret politikasındaki düzenlemelerin uygulanması için hükümet bütçesine yaptıkları katkılar.
- 6) Diğer ticari ihtiyaçlar — alıcılar tarafından tespit edilen ve yukarıdaki kategoriler altında ele alınmayan ticari destek.

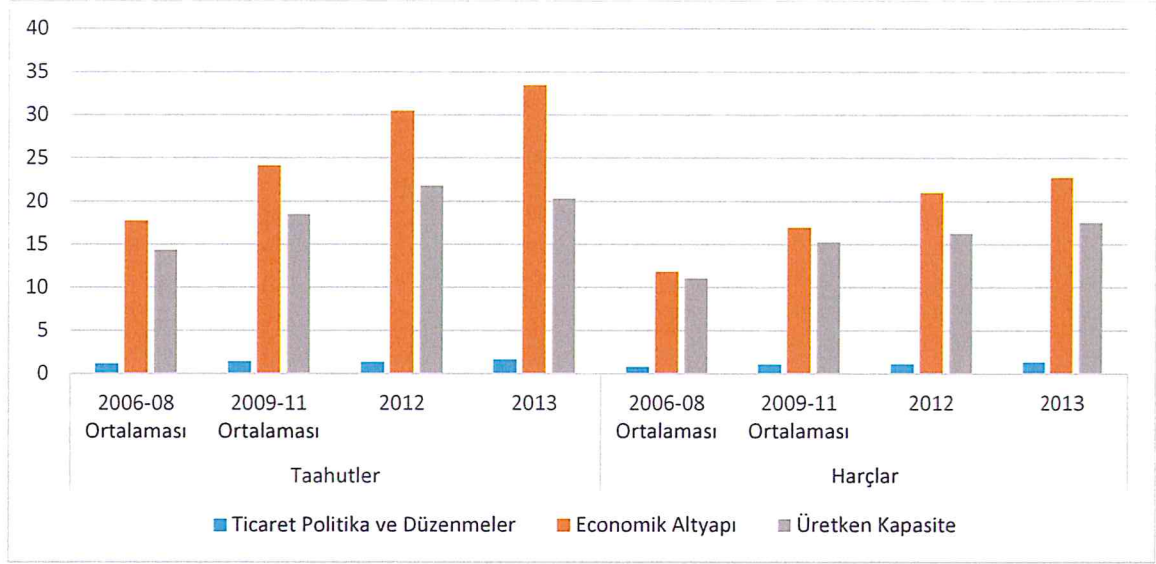
1.4.1.2. Ticaret Yardımlarının Akışları

Çalışmamızın bu kısmında, TY akış taahhütleri ve harcamalarına genel bir bakış bulunmaktadır. OECD Kredi Kuruluşu Raporlama Sistemi'nden (KKRS) alınan verileri ve OECD / DTÖ izleme anketindeki bulguları kullanarak TY akışlarını incelemektedir.

1.4.1.2.1. Toplam Ticaret Yardımlarının Akışları

Bugüne kadar toplam ticaret yardımlarının dörtte üçünden fazlası, ticaret maliyetini oransız bir şekilde etkileyen dört sektörü finanse etmiştir. Bu sektörler şunlardır: nakliye ve depolama (% 29), enerji üretimi ve arzı (% 21), tarım (% 18) ve bankacılık ve finansal hizmetler (% 10). Ayrıca, ticaretle ilgili diğer resmi akışlardaki 190,3 milyar dolarlık kısmın neredeyse tamamen orta gelirli ülkelerdeki (% 92) projeler için fon sağlamak amacıyla kullanılmakta, buralarda ise çoğunlukla ekonomik altyapı (% 47) ve üretken kapasiteler (% 52) için kullanılmaktadır.

2012 yılındaki TY'nin taahhüt miktarı 1,8 milyar doları geçerek 2013 yılında 55,4 milyar dolara ulaşmıştır, ayrıca 2002-2005 yıllar arası temel ortalamasına kıyasla 30,1 milyar dolar ek bir artış yakalayıp reel olarak % 119 artış göstermiştir. Diğer Resmi Ticari Akışlar (DRTA), 2013 yılında 2012'ye kıyasla 10 milyar doları aşarak 48,8 milyar ABD dolarına ulaşmıştır ayrıca, 2002-2005 yıllar arası ortalamasının iki katından daha fazla artarak 17 milyar ABD dolarından daha fazla olmuştur.

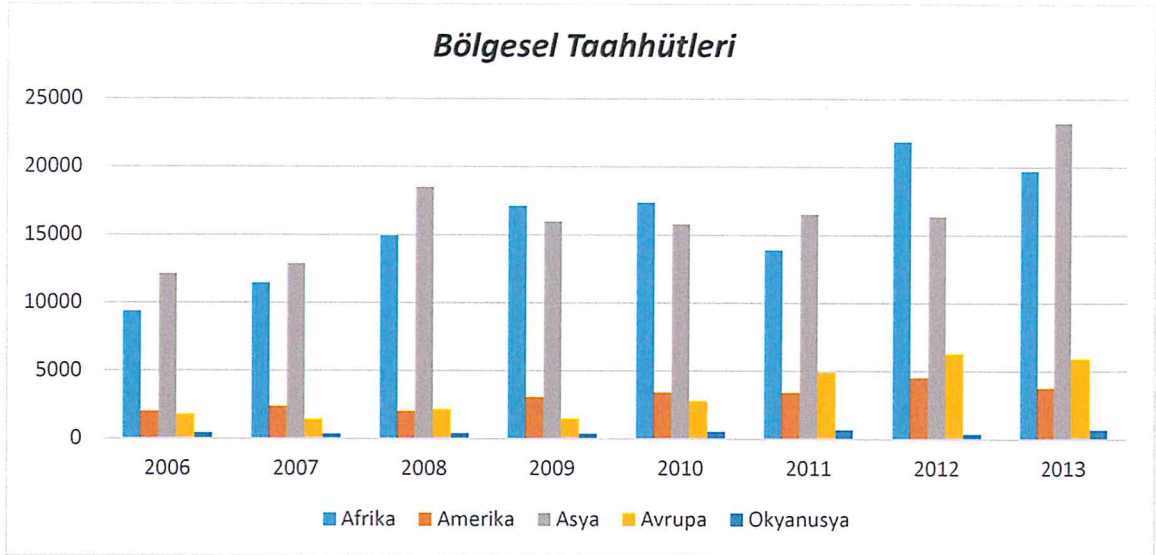

Şekil 1. 1 Kategoriye Göre Ticaret Yardımları (US Milyar Dolar, 2014 Sabit)

Kaynak: OECD-DAC/CRS aid activity database (<http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=CRS1#>), 2017

1.4.1.2.2. Bölgesel Ticaret Yardımlarının Akışları

2013 yılında Genel Ticaret Yardımları (GTY), en yüksek seviyeye gelerek taahhütler 55,4 milyar dolara ve harcamalar ise 41,6 milyar dolara ulaşmıştır. Bölgesel olarak ticari yardımlarının akışlarının dağılımına bakıldığında, Afrika'nın en iyi ticari yardımların alıcılığında Asya ile yarışmaktadır yani bu iki bölge, dünyadaki TY taahhütlerin dörtte üçünü almaktadır (Şekil 1.2). 2013 yılında Asya'ya TY taahhütleri Afrika'ninkinden daha fazladır. Yani Afrika 19,3 milyar dolar ticari yardım almışken, Asya 22,7 milyar dolar almıştır. 2012 yılına kıyasla 2013 yılında alınan ticari yardıma paralel olarak Asya'nın büyüme oranının (% 33) arttığı görülürken, Afrika'da tam tersi bir durum olmuş yani büyüme oranı alınan yardıma rağmen (% 12) düşüş yaşamıştır. Bu düşüş Afrika'da, alınan ticari yardımla beklenen büyüme açısından beş yıl içerisinde ikinci daralmadır. 2007-2009 yılları arasındaki küresel ekonomik krizden dolayı Afrika'ya yapılan ticari yardımlar azalmış buna paralel olarak Ticarete Yardımlarının taahhütlerinde "çift eğimli" daralma yaşanmıştır. 2013 yılında Amerika ve Avrupa kıtalarında bile alınan ticari yardım taahhütlerine rağmen büyümede sırasıyla (% -16) ve (% -8) daralmalar yaşanmış ve bu daralmaların Afrika da yaşanan daralmalardan daha fazladır.

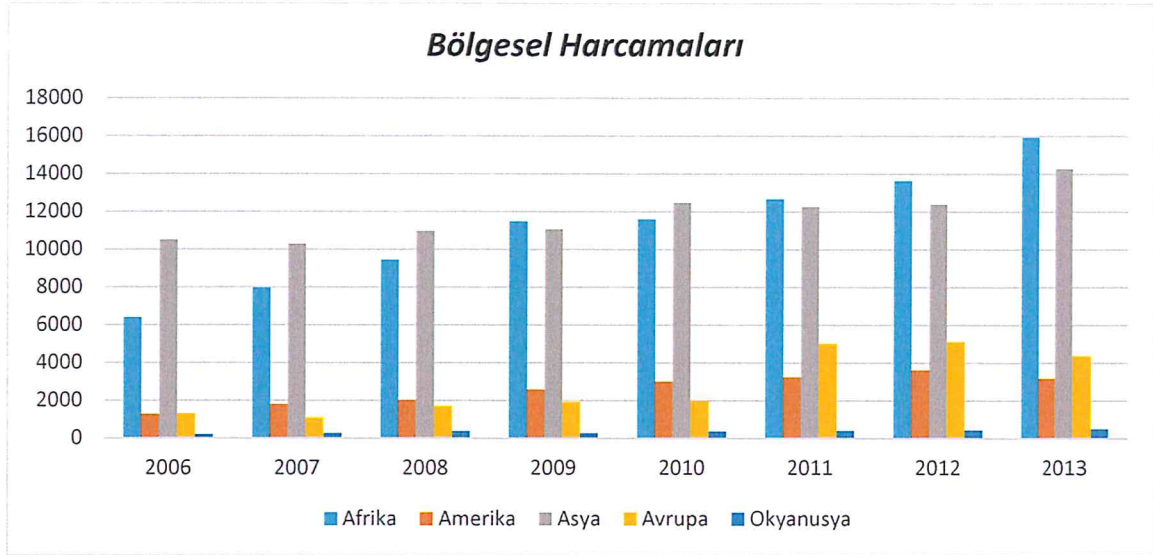

Şekil 1. 2 Bölgesel Ticaret Yardımlarının Taahhütleri (US Milyon Dolar, 2014 Sabit)

Kaynak: OECD/CRS Veri Tabanına dayanan kendi hesaplamalarımız
(<http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=CRS1#> , Nisan 2017)

Özellikle Afrika bölgesi için geçerli olan taahhütlere kıyasla, ticari yardımlarının harcamaları genel olarak daha sürdürülebilir olduğu görülmektedir. 11 yılda Afrika kıtasına yapılan ticari yardımlarının harcamaları oransal olarak en yüksek artışı bir önceki yıla göre % 17'lik oranla 2013 yılında yaşamış ve bu miktar 15,8 milyar dolardır. Ayrıca alınan bu ticari yardım miktarı 2006 yılına göre 2,5 katı daha fazladır. Bu oranlar 2013 yılında Afrika'yı, 14,5 milyar dolar alan Asya'yı geride bırakarak en yüksek ticari yardım harcaması alan bölge durumuna getirmiştir (Şekil 1.3).

Genel olarak, yukarıdaki grafikte görülen eğilime göre, 2006 yılından bu yana Afrika bölgesindeki Ticari yardımlarının harcamalarının büyüme oranı yıllık ortalama % 14 dolaylarında olduğu ve taahhütlerin ise yaklaşık olarak aynı oranda arttığı görülmektedir. Afrika için ticari yardımlarının artan miktarı kesinlikle teşvik edici bir işarettir. Yani harçlar artarken, Afrika'nın ihtiyaçlarının, özellikle altyapı ihtiyaçları ölçeği bağlamında olduğu görülmektedir.

Şekil 1. 3 Bölgesel Ticaret Yardımlarının Harcamaları (US Milyon Dolar, 2014 Sabit)

Kaynak: OECD/CRS Veri Tabanına dayanan kendi hesaplamalarımız

(<http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=CRS1#>, Nisan 2017)

1.4.1.2.3. Sahra Altı Afrika'nın Dinamiği

Afrika'ya olan TY taahhütleri 2013 yılında % 12 oranında gerileme yaşamış ve 19,3 milyar dolara düşmüştür. Afrika bölgesi aslında 2013 yılında Mısır, Tanzania, Fas, Etiyopya ve Mozambik gibi 1 milyar Dolar'dan fazla olan dünyanın en büyük TY taahhütlerini almıştır. Aynı zamanda Orta Afrika, Eritre, Svaziland, Seyşeller, Botswana, Ekvator Ginesi ve Gabon gibi ülkelerin her biri 8 milyon dolardan daha az yardım taahhütlerini alarak en az yardım alan ülkelere bazılardır. Yardım miktarındaki bu değişkenlik, Afrika'daki yıldan yıla büyüme açısından da önemlidir. Örneğin Afrika ülkelerine verilen taahhütler 2013 yılında 29 ülke açısından artarken, 25 ülke açısından düşüş göstermiştir.

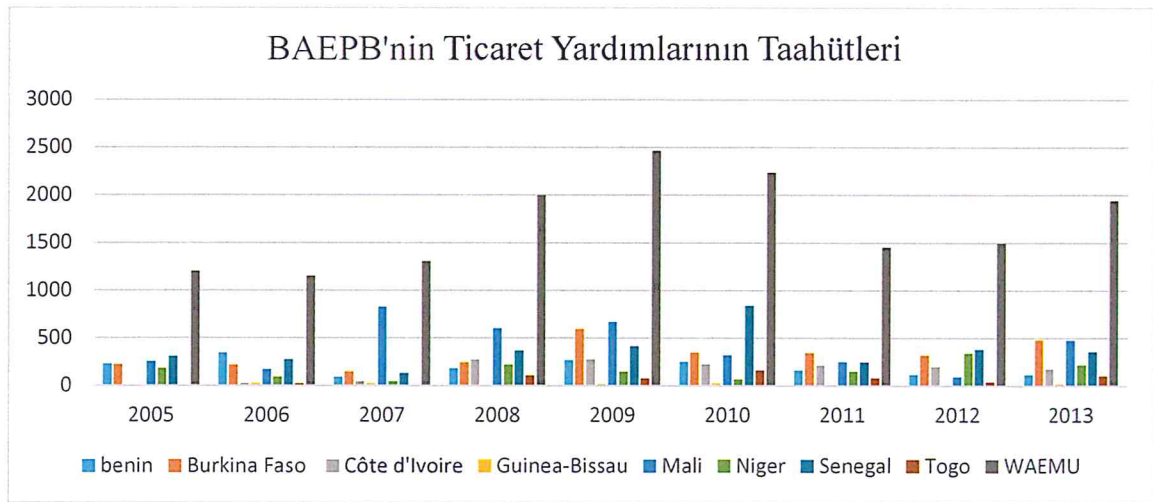
Afrika'ya yapılan ticari yardım harcamaları için destek, 15,8 milyar dolarla (2012 yılına kıyasla % 7 artış) rekor düzeye ulaşarak güçlü bir direnç göstermeyi sürdürmüştür.

1.4.1.2.4. BAEPB'de Ticaret Yardımlarının Dinamiği

BAEPB'de, TY üye devletlerin küresel ticaret sisteminde mal ve hizmet ihracatını artırmalarına yardımcı olma amacı taşımaktadır. TY taahhütleri 2009 yılında 2463,38 milyon dolarla rekor seviyeye ulaşırken, 2011 yılında ise harcamalar 1602,28 milyon dolarla en yüksek seviyede gerçekleşmiştir.

BAEPB ülkelerine TY taahhütleri 2011 yılında % 35,02 oranında gerileme yaşamıştır (2009 yılında 2463,37 milyon dolardan 2011 yılında 1451,15 milyon dolara gerilemiştir). Taahhütlerin 1494,14 milyon dolara karşılıklı % 29,89 artışla 1940,71 milyon dolara çıktığı için

2013 yılında önceki yıla göre daha iyi bir yıl olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılında BAEPB ülkelerine yapılan TY taahhüt miktarı 1198,29 milyon dolardır. Yardımlardan en az faydalanan ülkeler sırasıyla Togo (% 0,19), Gine Bissau (% 0,23) ve Fildişi Sahili (% 0,77)'dir. Aynı yıl yapılan yardımların taahhütlerinden Senegal % 25,56, Mali % 21,04, Benin % 18,85, Burkina Faso % 18,45 ve Nijer % 14,91 gibi oranlarla faydalanmışlardır. Benin için TY taahhütleri 2005 ve 2013 yılları arasında % 47,99 oranında azalırken 2013 yılındaki payı % 6,05'inde kalmıştır. Bu arada, Togo'nun 2005-2013 yılları arasında TY taahhüt miktarı % 61,96 oranında artırılmasına rağmen en düşük yardım taahhüdü alıcılarından biri olarak kalmıştır (Şekil 1.4).

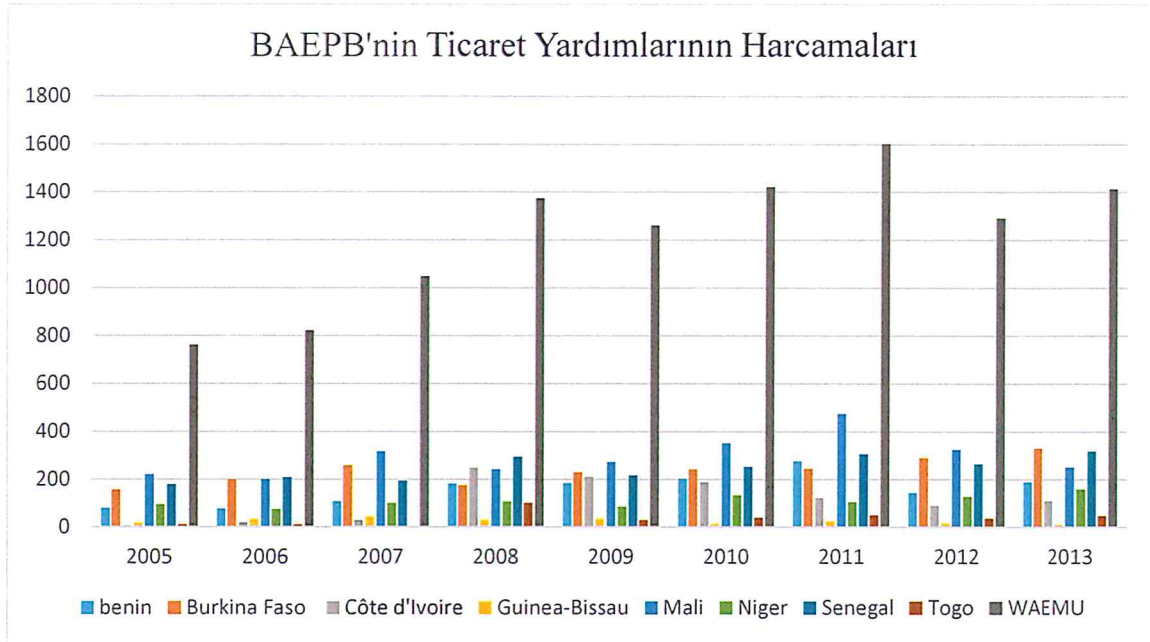

Şekil 1.4 BAEPB'de TY'nin Taahhütleri (US Milyon Dolar, 2013 sabit)

Kaynak: OECD/CRS Veri Tabanına dayanan kendi hesaplamalarımız

(<http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=CRS1#> , Nisan 2017)

2005 yılında en düşük TY harcamaları alıcısı, Fildişi Sahili, Togo ve Gine-Bissau'ydu ve toplam 761,03 milyon dolar tutarındaki miktarı sırasıyla % 0,74, % 1,43 ve % 2,23 oranlarında paylaşmıştır. Ayrıca, 2013 yılında Gine-Bissau % 0,66, Togo % 3,37 ve Fildişi Sahili % 7,80 oranlarında yardımlarının harcamaları olarak en düşük yardım alıcıları olarak görülmüştür. 2013 yılıdaki toplam tutar 1413,37 milyon dolar olmuştur. Bu durum 2011 yılında 1602,28 milyon dolar seviyesindeydi yani 2013 yılında alınan yardım 2011 yılına göre % 11,79'luk oranda bir düşüş göstermiştir (Şekil 1.5).

Şekil 1.5 BAEPB’de TY’nin Harcamaları (US Milyon Dolar, 2013 sabit)

Kaynak: OECD/CRS Veri Tabanına dayanan kendi hesaplamalarımız

(<http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=CRS1#> , Nisan 2017)

1.4.2. Ticaret Kapasitesinin Gelişimi

Gelişmekte olan ülkelerin küresel ticaret sistemine tam katılım sağlamaları DTÖ’nün en önemli faaliyetlerinden biridir. Başarıyla ticaret yapan gelişmekte olan ülkeler, yoksulluğun azaltılması ve yaşam standartlarının yükseltilmesinde en fazla ilerleme kaydetmiş olma eğilimindedir. Ancak, ticaretin ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması amacıyla gereken katkıyı yapamadığı çok sayıda az gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere ülkeler bulunmaktadır. Bunu telafi etmek için DTÖ çalışmalarının temel itici gücü Doha Kalkınma Gündemi (DKG)’dir, ancak üyelerin ticari kapasite inşasının DKG’nin önemli bir tamamlayıcısı olduğunu kabul etmiştir.

1.4.2.1. DTÖ’nün Çalışma Sistemi

DTÖ, gelişmekte olan ülkelerde ticaret kapasitesini artırmak için çeşitli yollar önermektedir. Ancak gelişmekte olan ülke temsilcilerine, ülkelerinin ticaret sistemi yoluyla nasıl kazandırabileceklerini, örgütün çabalarının odak noktası olarak belirlemektedir. DTÖ “teknik yardım” harcamalarının geniş bir kısmı, yetkililere karmaşık DTÖ kurallarını ve disiplinlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olmaya yöneliktir. DTÖ anlaşmalarını ticaret rejimlerini güçlendirecek ve ticari ortaklarıyla daha etkin bir şekilde müzakere edecek uygulamalara yönelmiştir. Böylece ticaret rejimleri güçlenip ve ticari ortaklarıyla daha etkili bir şekilde müzakere edecek DTÖ anlaşmalarını uygulayabilecektir. Bu tür bilgilerin daha geniş

ve etkili bir şekilde yaygınlaştırılması, gelişmekte olan ülke ticaret yetkililerinin Doha turunda ve diğer DTÖ faaliyetlerine katılımını kolaylaştırmıştır. Ticaret kapasitesinin artırılması, daha verimli limanlar ve karayolu ağlarının kurulması, gümrük yetkililerine otomatik ekipman sağlanması ve müteşebbislere küresel pazardaki iş fırsatlarından nasıl yararlanacaklarını öğretilmesi de dahil olmak üzere diğer yardım türlerini de içerir. Bu nitelikteki çalışma büyük oranda Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların sorumluluğundadır. Bazı programlar, özellikle de altyapının geliştirilmesiyle ilgili olanlar yalnızca uluslararası kuruluşlardan değil aynı zamanda ulusal hükümetlerin doğrudan katkılarından da önemli miktarda fon sağlanmasını gerektirmektedir. Tamamen etkili olabilmesi için, ticaret kapasitesinin geliştirilmesine yönelik herhangi bir programla, tüm bu unsurların koordineli bir biçimde bir araya getirilmesi gerekir. Bu nedenle, bu alandaki birçok DTÖ faaliyeti, diğer uluslararası örgütlerle yakın işbirliği içermektedir. Gelişmekte olan ülkelere yardım her zaman DTÖ'nün çalışma programında yer almıştır. Ancak Ticari Yardım Girişimi (TYG) ile ölçek ve kapsam daha da genişlemiştir.

1.4.2.2. Ticaret Kapasitesi ve Ticaret Performans Göstergeleri

Karingi ve Leyano (2009)'nun tanımladığı ticaret kapasitesi göstergelerinin belirleyicileri şunlardır:

- Çeşitlendirme endeksi,
- Ticaret rekabetçiliği endeksi,
- Lojistik performans endeksi,
- Sınır ötesi ticaret endeksi ve
- Bölge içi ticaret endeksi.

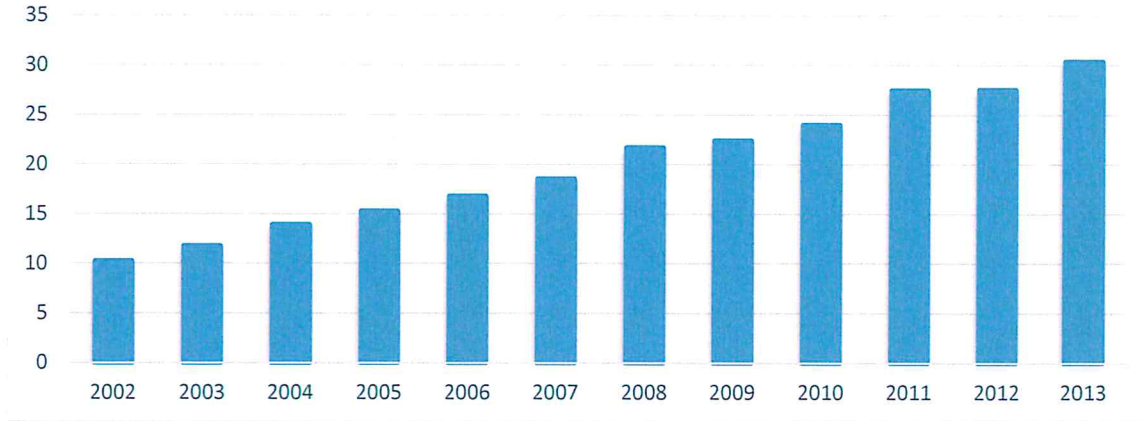
Ayrıca ticaret performans göstergelerini dünya pazarının toplam payı, ihracat değeri ve hacmi ve ihracat verimliliği olarak tanımlanıyor. Bu göstergeler Dünya Bankası tarafından hesaplanmakta ve tanımları eklerde dir.

1.4.2.3. BAEPB'in Ticaret Performansı

1.4.2.3.1. Malların ve Hizmetlerin Dış Ticareti

BAEPB'ye üye ülkelerin mal ihracatı, 2002 yılından beri istikrarlı bir şekilde artmaktadır. 2012 yılında 27,48 milyar dolar olan BAEPB ülkelerinden toplam mal ihracatı değeri, 2013 yılında % 10,35 oranında artarak 30,43 milyar dolara yükselmiştir. Bu performans esas olarak, üretimin doğru yönlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. 2013 yılında ihracat kazançlarındaki artış eğilimi, 2002 yılından beri BAEPB ülkelerinde gözlenen iyi performansı teyit etmektedir.

BAEPB'nin İhracatı

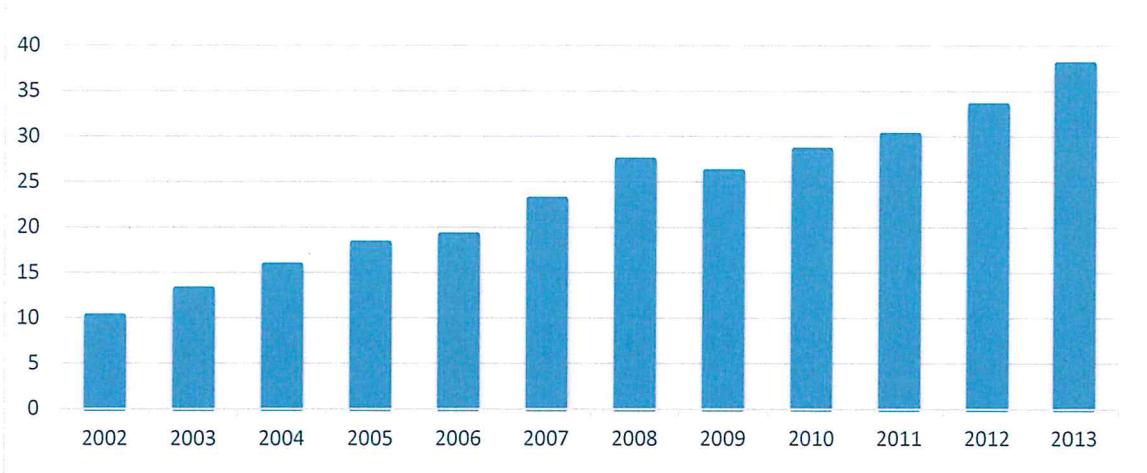
Şekil 1.6 BAEPB Mal ve Hizmet İhracat Değeri, US Milyar Dolar

Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanına dayanan kendi hesaplamalarımız

(<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators> , Aralık 2016)

BAEPB'nin ithalatı, bazı üye ülkelerde sermaye ekipman alımlarının hızlanması nedeniyle, 2009 yılında % -4,69 oranlık bir düşüşe rağmen, 2010 ile 2013 yılları arasında ortalama % 9,84 oranında önemli bir büyüme göstermiştir. Birliğin ithalat değeri 2012 yılında 33,37 milyar dolar, 2013 yılında ise 37,89 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalattaki değişim 2009 yılında % -4,69 iken, 2013 yılında % 13,55'e oranında gerçekleşmiştir.

BAEPB'nin İthalatı

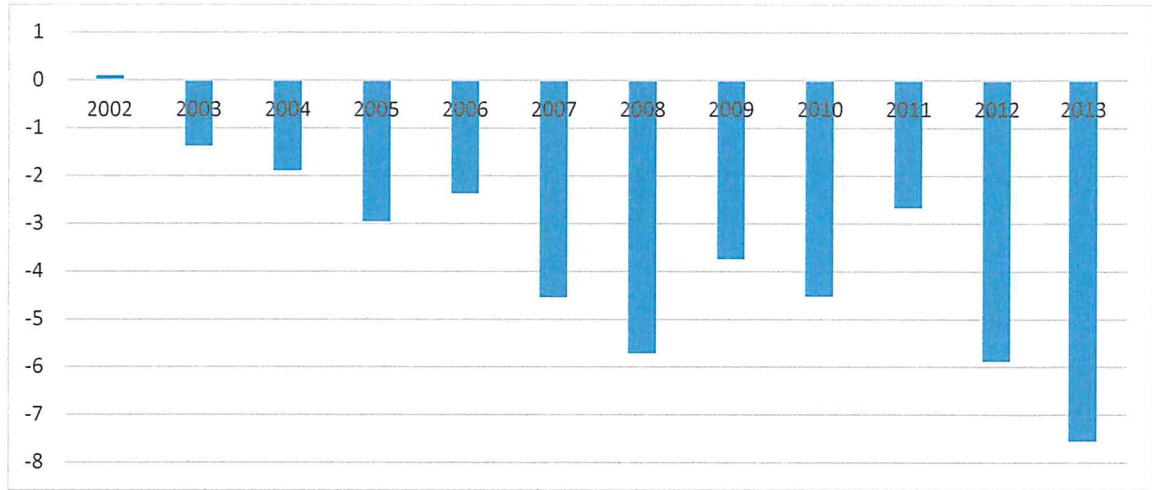
Şekil 1.7 BAEPB Mal ve Hizmet İthalat Değeri, US Milyar Dolar

Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanına dayanan kendi hesaplamalarımız

(<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators> , Aralık 2016)

1.4.2.3.2. Dış Ticaret Bilançosunun Özellikleri

2012 yılında bir yavaşlamadan sonra, Birliğin ticaret açığı 2012 ve 2013 yıllarda sürekli artmıştır (Gümrük istatistiklerine dayanılarak oluşturulmuştur). Bütün Birliğin ticari açığı 2011 yılında -2,67 milyar dolar olurken, 2012 yılında -5,89 milyar dolar ve 2013 yılında ise -7,56 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Şekil 1.8 BAEPB'in Dış Ticaret Bilançosunun Gelişimi

Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanına dayanan kendi hesaplamalarımız

(<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators> , Aralık 2016)

Ticari denge profilindeki bozulma, ihracat satın alma gücünün bir göstergesi olan ticaret hadlerinin bozulmasıyla ilgilidir. Ticaret hadleri, işlem gören malların ortalama fiyatlarının gelişimine göre belirlenir ve 2012 yılında % 11,5'lik bir artışa karşı, 2011 yılında % 9,6 oranında azalmıştır. Ticaret hadlerinde yaşanan bu düşüş, yükselen uluslararası petrol fiyatları ve gıda ürünleri fiyatlarının sürekliliğiyle ilgilidir. 2006 yılında hafif bir artışın (% 88,60) yanı sıra, 2002-2008 yılları arasında ihracatın ithalat kapsamındaki oranı ortalama % 87,01 düzenli şekilde düşmüştür. Ayrıca ihracatın ithalat karşılama oranı % 11 azalarak 80,5 olarak kalmış iki yıl öncesinde ise bu oran % 91,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler, tarımsal ihracat sektörlerinin ters-üretim performansı ve sermaye malları alımlarındaki artışla birlikte, ticaret dengesindeki bozulmanın temelini oluşturmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

BAEPB'E ÜYE ÜLKELERİN EKONOMİK GELİŞMELERİ

Dünya Bankası, BAEPB'ye üye ülkeleri aşağıdaki gibi sıralamaktadır.

2.1. Benin

2.1.1. Genel Bakış

Benin batısında Togo, doğusunda Nijerya ve kuzeyinde Burkina Faso ve Nijer ile sınırları olan bir Batı Afrika ülkesidir. 2015 yılı itibariyle tahmini olarak 10,9 milyon nüfusa sahip olan Benin, destekçilerinden aldığı teşvikle önemli ekonomik ve yapısal reformlar yapabilmış ve son on yılda ekonomik büyüme sürdürülmüş bir ülkedir.

2.1.2. Siyasi Yapı

Benin istikrarlı ve demokratik bir yönetimi devam ettirmeyi istemektedir. 1989 yılında Marksist-Leninist rejiminden sonra, altı cumhurbaşkanlığı seçimi, yedi milletvekili seçimi ve üç yerel seçimi barışçıl bir şekilde gerçekleştirmiştir. Mart 2016 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri, multimilyoner ve pamuk sektörü patronu olan Patrice Talon tarafından kazanılmıştır. Nisan 2016 yılında görevine başlamıştır. Yeni hükümet daha iyi siyasi ve ekonomik yönetim geliştirmeye karar vermiştir. Demokrasiyi güçlendirmesi, yoksulluğu azaltması ve yatırımları çekebilmesi amacıyla, büyük siyasi ve kurumsal reformlar planlamıştır.

2.1.3. Ekonomik Yapı

Benin'in GSYH'sinin büyüme oranı 2012 yılında % 4,6, 2013 yılında % 6,9 ve 2014 yılında % 6,5 olarak gerçekleşmiştir. Nijerya'ya ihracat faaliyetlerinin düşmesi ve tarım üretiminde bir düşüş yaşanmasıyla 2015 yılında ekonomik yapı % 5 gerilemiştir.

Ülkenin GSYH'sinin % 5'i ve ihracatının % 27'sini pamuk üretimi temsil etmektedir. 2015-2016 yılları arasındaki hasadı 300 000 tona düşmüştür. Pamuk üretimi 2014-2015 yılları arasındaki hasadı 400 000 tondur.

Ayrıca, Nijerya'daki ekonomik yavaşlamadan ötürü Benin'in ihracat talebi düşmüştür. Nijerya'nın büyümedeki yavaşlamasının sebebi kendi para biriminin (Naira) değer kaybetmesine bağlıdır. 2015 yılının son aylarında ekonomik faaliyetlerin yavaşlanmasına rağmen, Benin'in GSYİH büyüme oranı 2011-2015 döneminde BAEPB ülkelerinin GSYİH büyüme oranları arasında en yükseklerden biri olmuştur. 2015 yılı için enflasyon % 0,3 olarak tahmin edilmiştir ve 2016 yılında % 3'ün altında kalması öngörülmüştü. Genel olarak Benin'in enflasyonu BAEPB'nin % 3 hedefinin altında kalmıştır. Aralık 2012 yılında Benin'in

enflasyonu % 6,8 oranla en yüksek seviyeye gelmiş, 2013 yılında % 1'e, 2014 yılında % -1,1'e gerilemiştir.

2.1.4. Sosyal Yapı

Son yirmi yılda % 4 ile % 5 arasında yıllık büyüme oranına rağmen, Benin'in yoksulluğu artmaktadır. Benin'in yoksulluk oranları 2006, 2009, 2011 ve 2015 yıllarında sırasıyla % 37,5, % 35,2, % 36,2 ve % 40,1 gibi oranlarda gerçekleşmiştir. Kadınlar tarafından yönetilen ailelerin (% 28) erkekler tarafından yönetilen ailelere (% 38) göre daha az yoksulluk düzeyine sahiptir. Kadınlar daha savunmasız ve ekonomik olanaklardan yoksun kalmaktadır.

Üst düzey karar alma pozisyonlarında kadınlar erkeklere göre daha az temsil edilmektedir. Eğitim ve sağlık sektörleri yıllık kamu harcamalarının önemli bir bölümünü oluşturmaya devam etmektedir. Kamu harcamalarının % 23'ü eğitime, % 7'si sağlık sektörüne ayrılmaktadır. Kaynakların coğrafik dağılımda daha fazla eşitlik sağlaması ve eğitim ve sağlık sektörlerinin yönetiminde daha fazla verimlilik ve etkinlik sağlaması amacıyla önemli çabalara ihtiyaç duyulmaktadır.

2.2. Burkina Faso

2.2.1. Genel Bakış

Burkina Faso düşük gelirli (2015 yılında kişi başı brüt geliri 615 dolar), sınırlı doğal kaynaklara sahip ve denize kıyısı olmayan bir Sahra altı ülkesidir. Burkina Faso'nun ekonomisi büyük oranda tarımsal üretime bağımlıdır ve ülkenin aktif nüfusunun % 80'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Son yıllarda altın ihracatı önem kazanmasına rağmen, pamuk ülkenin en önemli gelir kaynağıdır.

2.2.2. Siyasi Yapı

2015 yılında Burkina Faso kendi tarihinde yeni bir sayfa açmıştır. Ekim 2014 yılındaki halk ayaklanmanın ardından 27 yıl cumhurbaşkanlığı yapan Compaoré'yi sürgüne yollamıştır. Bir yıl sonra cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği seçimleri gerçekleştirilmiştir. Özgür ve şeffaf seçimler sonrasında, Roch Marc Christian Kabore Burkina Faso'nun ilk sivil cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Kabore'nin Partisi parlamentoda da çoğunluğu kazanmıştır. Mayıs 2016 yılında ise belediye seçimleri organize edilmiştir.

Temmuz 2016 yılında Burkina Faso hükümeti 2016-2020 Ulusal Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Plan'ında (UESKP) belirtildiği gibi, yeni bir gelişme stratejisi benimsemiştir. Bu gelişme stratejisi gerçekleştirebilmesi için toplamda yaklaşık 26,3 milyar dolar harcamaya gerek duymaktadır. Ağustos 2016 yılında ülkede yaşanan sel felaketinden iki bin kişi

etkilenmiştir. Ayrıca, 15 Ocak 2016 yılında, ülkenin başkenti, Ouagadougou'da bir otel ve restoranda yapılan terörist saldırısında 29'dan fazla kişi ölmüştür.

2.2.3. Ekonomik Yapı

Hammaddelerin fiyatlarındaki düşüşle bağlantılı eksojen şokların, ülkenin 2014 ve 2015 yıllarında yaşadığı sosyo-politik kriz ve BAEPB'deki Ebola salgını etkileri gibi çeşitli faktörlerin bir kombinasyonu, Burkina Faso'nun ekonomik büyümesinin yavaşlamasına neden olmuştur. 2014 ve 2015 yılları arasında GSYİH'nin büyüme oranında % 4'lük bir artış kaydedilmiş ve bu oran önceki on yıllardaki % 6'lık ortalamalardan önemli oranda daha düşüktür. GSYİH'nin büyüme oranındaki düşüş kamu maliyesi etkilenmiş özellikle yurt içi gelirin düşüşüne ve kamu yatırımlarında belirgin bir gerilemeye neden olmuştur. Ülkenin enflasyonu çok düşük olarak % 1'in altında seyir izlemiştir. 2015 yılında Burkina Faso'nun dış konumu iyileşmiş ve 2013 yılında GSYİH'nin % 7,7'si olduğundan cari açık % 11,1'e ulaşmıştır. Bu iyileşme, ithalatın düşmesi (yani petrol fiyatlarındaki düşüşten) ve ihracattaki artıştan kaynaklanmıştır. Dış destek ve ticari banka finansmanı sayesinde dış açığı kapatmıştır.

2.2.4. Sosyal Yapı

İnsan gelişiminde olumlu değişiklikler olmuştur: (i) bebek ölüm hızı, 2010 yılında 1000 canlı doğumda 65'ken, 2015 yılında 1000 canlı doğumda 43'e düşmüştür; (ii) anne ölüm hızı, 1995 yılında 100 000 canlı doğumda 484 ölüden 2010 yılında 341 ölüme kadar düşmüştür. 2014 yılında, doğum öncesi yaşam beklentisi 58,6 yılıdır.

İlköğretimdeki brüt okullaşma oranı 2005 yılında % 57 iken, 2014 yılında % 87'ye çıkmıştır. Orta öğretimdeki erişim artmış. 2005 yılında orta öğretim okullaşma oranı % 20 iken, 2013-2014 yılları arasında % 39,7'ye yükselmiştir. Öte yandan, 2010 yılında Burkina Faso gençlerinin okuma yazma oranı % 28,7 ve Sahra altı Afrika ülkeleri gençlerinin okuma yazma oranının ortalaması olan % 71'den daha düşüktür. Yoksulluk oranı 2009 ve 2014 yılları arasında hafif bir düşüş göstermiş yani % 46'dan % 40,1'e düşmüştür. Burkina Faso UNDP'nin İnsan Gelişim Endeksi'nin 2015 yılı baskısında beş basamak yükselmiş ve 188. basamaktan 183. basamağa çıkmıştır.

2.3. Fildişi Sahili

2.3.1. Genel Bakış

Fildişi Sahili'nin ekonomik performansı son dört yılda, yoksulluğun azalması ve GSYİH büyümesiyle sağlam hale gelmiştir. 2012-2016 dönemi Ulusal Kalkınma Planına (UKP)'ye ek olarak hükümet 2016-2020 dönemi için yeni bir Ulusal Kalkınma Planını

benimsemiştir. 2016-2020 dönemi UKP'si; 2020 yılına kadar Fildişi Sahili'nin yüksek bir ekonomi statüye sahip olması ve büyük ölçüde ülkenin yoksulluk oranının düşürülmesini amaçlamaktadır. Nisan 2016 yılında Paris'te düzenlenen istişari grupta teşvikçiler, Fildişi Sahili'nin UKP'si 15,4 milyar dolarlık (hibe ve kredi) taahhüdü verdiler. Dünya Bankası Grubu Fildişi Sahili'ne verilen 5 milyar dolarlık desteği önümüzdeki dört yıl için iki katına çıkarmayı taahhüt etmişlerdir.

2.3.2. Siyasi Yapı

Fildişi Sahili'ndeki siyasi durum son aylarda olumlu bir şekilde gelişmiştir. cumhurbaşkanı Alassane Ouattara'nın Ekim 2015 yılındaki barışçıl şekilde yeniden seçilmesi, 2011 yılındaki siyasi krizin bitiminden bu yana ülkenin istikrarını sağlamıştır. Mayıs 2016 yılında, cumhurbaşkanı Ouattara yeni bir anayasa hazırlamak için 10 üyelik bir uzman grubu oluşturmuştur.

2.3.3. Ekonomik Yapı

Fildişi Sahili'nin son ekonomik büyüme performansı benzeri görülmemiş GSYİH büyümesi ve kontrollü bir mali ve dış denge ile güçlenmiştir. 2010 yılındaki seçimi sonrasındaki krizin ardından Fildişi Sahili ekonomisi güçlü bir toparlanma süreci yaşamış ve ortalama gerçek büyüme oranı 2012-2015 yılları arasında yıllık % 8,5'e ulaşmıştır. Bu büyüme oranı Sahra Altı Afrika'daki en yüksek oranlardan birisidir. Ekonomik büyüme, tarım, hizmetler, sanayi, artan iç talep ve yükselen yatırım tarafından sağlanmıştır.

2016 yılında tarımsal üretimin yavaşlamasına rağmen, önceki yıllarda bildirilen güçlü ekonomik büyüme oranı, 2016 ve 2017 yıllarında sürdürülür ve reel GSYİH büyümesi sırasıyla % 7,8 ve % 8'e ulaşacaktır.

2.3.4. Sosyal Yapı

Fildişi Sahili'nde yoksulluk oranı, son dönemde yaşanan ekonomik büyümeye tepki olarak, 2011 yılında % 51'iken, 2015 yılında % 46'ya düşmüştür. 1985-2008 yılları arasında yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus oranı yaklaşık % 10'dan yaklaşık % 49'a yükselmiştir. 2015 yılında Yaşam Standartları İzleme Anketi (YSİA-ENV2015) bulgularına göre, 2015 yılında yoksulluk düzeyinin % 46'ya düştüğü görülmektedir.

2.4. Gine-Bissau

2.4.1. Genel Bakış

Gine-Bissau, dünyanın en fakir ve en kırılgan ülkelerinden biridir. 1974 yılında Portekiz'den alınan bağımsızlığın ardından, Gine-Bissau sık sık siyasi ayaklanma ve tekrarlanan ekonomik şoklar yaşamış ve bu durumlar gelişmeleri edilmesini ve sürdürülebilirliği zorlaştırmıştır.

2.4.2. Siyasi Yapı

Nisan 2012 yılında, bir darbeye Gine-Bissau'nun son yıllarda elde ettiği sosyal ve ekonomik kazançlar tersine dönmüş ve ülke bir kez daha politik ve ekonomik bir krize girmiştir. Ancak, 2014 yılının başında genel seçimler olmuş ve demokratik düzen yeniden sağlanmıştır. Bu seçimler yoksulluğun azaltılmasını ve ortak refahın artırılmasını amaçlayan hükümetin kalkınmayı hızlandırma çabalarına destek olmuştur.

Cumhurbaşkanı Jose Maria Vaz ve Başbakan Domingos Simoes Pereira istikrarlı ve açık bir şekilde yaklaşık bir yıl beraber çalışmıştır. Ancak, ikisi de aynı partiden gelmesine rağmen Ağustos 2015 yılında onların ortaklığı bozulmuş ve Gine-Bissau yeniden bir siyasi istikrarsızlık yaşamaya başlamıştır. Şu an Gine-Bissau'nun Hükümeti Baciro Dja yönetimindedir ve 2014 yılı seçimlerinden sonra ülkenin dördüncü hükümetidir.

2.4.3. Ekonomik Yapı

Gine-Bissau'nun ekonomisi, siyasi tikanıklık ve dış finansmanın durmasına rağmen genişlemeye devam etmektedir. 2015 yılında % 4,9'luk bir büyümeyi takiben, 2016 yılında da iyi bir büyümeyi öngörerek, ülkenin GSYİH büyümesinin % 5'in üstünde olması beklenmektedir. Üreticiler için kaju ihracatı fiyat ortalamasınının 1400 dolar olması çok olumludur. Ülke enflasyonunun ekonomik faaliyetlerin hızıyla artması beklenir ancak BAEPB'nin % 3 şartının altında kalması beklenmektedir. Gine-Bissau'nun Mali durumu hala politik istikrarsızlıktan ve bütçe desteğinin askıya alınmasından gerilemektedir.

Hükümetin mali yardımda bulunduğu iki tane ticari bankanın (GSYİH'sinin yaklaşık % 6'sına denk) mali sorunları henüz tamamen çözülmemiştir. Anayasa mahkemesi yapılan işlemlerin yasal olup olmadığı konusunda henüz hüküm vermemiş ancak mevcut yönetim sözleşmenin geçersiz olduğunu söylemiş ve bankaların bilançodaki işlemlerini düzenlemek için bankalardan gerekli adımları atmalarını istemiştir. Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğin (BAEPB) Bankacılık Komisyonu (mali kurumların durumunu değerlendirmek için denetim otoritesi) tarafından bu olaya henüz müdahale edilmemiştir, ancak işlemin ters çevrilmesi durumunda her iki bankanın da yeniden sermayelendirmesi gerekecektir.

2.4.4. Sosyal Yapı

Gine-Bissau'nun reel GSYİH'sinin büyümesinin 2016-2018 yılları arasında ortalama % 5 olacağı öngörülmektedir. Büyümenin başlaması, tarım sektöründen elde edilen çıktılarının oldukça güvenilir olması ve ikincil sektörde iyileşmeyi destekleyecek bir genel yardımın finansmanı için politik istikrara kavuşulması gerektiği varsayımını belirtmektedir. Büyümenin yolu aynı zamanda, elektrik ve su üretiminde yeniden yapılanmayla gerçekleşecektir.

Gine Bissau'daki kırılganlığın geçmişi göz önüne alındığında, büyümenin sürdürülmesi ve yoksulluğun azaltılması bir risktir. Ekonomik geçim kaynağı olarak kajuya güvenilirken, nüfusun üçte ikisi ticari şoklara maruz kalmaktadır. Üretim değer yükselmesi, tarımsal teknoloji ve pazar destek sistemlerinin ele alınmasıyla veya tarım sektöründeki diğer yeşil sürgünlerden yararlanılması yoluyla daha fazla çeşitlendirmeye gidilebilir ve bu sayede ekonomik şoklardan korunmanın bir yolu olabilir. Ülkedeki eşitsizliğin giderilmesi için hizmet sunumunun iyileştirilmesi ve temel hizmetlere erişimi artırma çabaları da gerekmektedir. Ancak, siyasi durum çözülmemiş ise ve büyüme, kapsayıcılık ve sürdürülebilirliği kısıtlayan büyük gelişme zorlukları ele alınmıyorsa, yoksulluğun azaltılmasında hızlanma ve hatta sürdürülmesi güç olacaktır. Hizmet sunumunun iyileştirilmesi ve temel hizmetlere erişimin artırılması gibi çabalar ile ülkedeki artan eşitsizlikleri vurgulamak için acil önlemlere ihtiyaç vardır.

2.5. Mali

2.5.1. Genel Bakış

Mali seyrek nüfuslu, çoğunlukla çölleşmiş ve ekonomisi çok dağınık bir ülkedir. Emtia fiyat dalgalanmalarına ve iklim değişikliğinin sonuçlarına karşı savunmasızdır. Mali'nin nüfusu 15 milyondur ve nüfusunun % 10'u Gao, Kidal ve Timbuktu'nun bölgelerinde yaşamaktadır.

Mali'nin nüfusundaki yüksek artış oranı ve kuraklık, gıda güvensizliğini, yoksulluğu ve istikrarsızlığı daha da arttırmıştır. Bu geniş ve seyrek nüfuslu ülkede hizmetlerin verilmesi zordur bu ise coğrafi eşitliği ve sosyal uyumu etkilemektedir.

2.5.2. Siyasi Yapı

Siyasi ve güvenlik durumu özellikle son yıllarda dalgalı bir hale gelmiştir. 2012 yılının başında Mali askeri bir darbe geçirmiştir. Darbe sonrasında isyancı gruplar tarafından kuzey bölgeleri işgal edilmiştir. 2013 yılında barışçıl bir şekilde Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmış ve sırasıyla oy kullanma yetkisine sahip seçmenlerin Temmuz ayı ilk turunda % 49'u ve Ağustos ayı ikinci turunda % 46'sı oy kullanarak yüksek katılım sağlanmıştır.

2.5.3. Ekonomik Yapı

Son birkaç yıldır, Mali'nin ekonomik büyümesi çeşitli dışsal şoklardan etkilenmiştir. İşgücü arzı hızlı büyüme oranı, kentleşme (enformel sektör ve üçüncü sektör gelişimi ile birlikte), yaygın tarım, kamu yatırım ve altın madenciliği faaliyetleri sayesinde ülkenin büyüme oranı son on yılda % 4,5 düzeyindedir. Mali'nin GSYİH'sinin yapısı 1990 yılından beri nispeten istikrarlıdır. Birincil sektör (tarım, altın) ülkenin GSYİH'sinin % 35'ini oluşturmakta, ikincil sektör ülkenin GSYİH'sinin % 25'ini ve üçüncül sektör (ticaret, ulaşım ve kamu idaresi) ülkenin GSYİH'sinin % 40'ını oluşturmaktadır. Mali'nin sanayi sektörü sınırlıdır ve ülkenin GSYİH'sinin % 4'ünü oluşturur. Mali çok sayıda küçük özel ve pamuk, elektrik ve madencilik gibi birkaç büyük işletmelere sahiptir. Ancak çoğu zaman iklimsel, politik ve fiyat şoklarından dolayı ekonomik büyüme istikrardan sapmaktadır. Güvenlik sorunlarının hafifletilmesi ve anayasal düzenin kademeli olarak restore edildikten sonra 2013 yılındaki Brüksel ekonomik destek konferansından sonra mali yardımlar atırılmıştır.

Tüm ekonomik sektörlerin büyümeye katkı yapması beklenmektedir, özellikle üçüncül sektörden beklenti daha yüksektir çünkü telekomünikasyon ve ulaşım faaliyetlerinin devamlı dinamikliği sayesinde 2016 yılındaki % 5,6'den 2018 yılında % 6,9 oranına bir büyümenin olacağı tahmin edilmektedir.

2.5.4. Sosyal Yapı

1960 yılındaki bağımsızlıktan bu yana, Mali siyasi, sosyal ve çevresel zorluklarla mücadele etmektedir. Ülkenin 2001 yılında % 55,6 olan ulusal yoksulluğu 2010 yılında % 43,6'ya düşmüştür. Ancak, 2013 yılında yoksulluk oranı % 45'e yükselmiştir.

Mali 2015 yılı için Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksi'nde 188 ülke içinde 179. sırada yer almaktadır. Yoksulluk kentsel alanlarda çok daha düşüktür ve yoksulların % 90'ı kırsal alanlarda yer almaktadır. Bununla birlikte, kuraklık ve çatışma yoksulluğu artırmaktadır.

2.6. Nijer

2.6.1. Genel Bakış

Nijer 1,27 milyon kilometrekarelik denize kıyısı olmayan bir ülkedir. Ocak 2016 yılında, Nijer'in nüfusu 19,8 milyondur ve nüfusun artış oranı % 3,9 hesaplanmıştır. Nijer, siyasi istikrarsızlıktan, devam eden gıda güvensizliğinden ayrıca kuraklık, sel ve çekirge istilası gibi doğal afetlerden dolayı sıkıntı çekmektedir.

2.6.2. Siyasi Yapı

2011 yılında yapılan seçimlerde, Sosyalist Parti başkanı Mahamadou Issoufou seçilmiş ve yeni bir hükümet kurulmuştur. Ayrıca, Anayasaya uygun olarak, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Konseyi ve Adalet Yüksek Mahkemesi İssoufou tarafından kurulmuştur. Ağustos 2013 yılında, Parlamento Başkanı, Hama Amadou, var olan koalisyondan çıkıp Başkan Issoufou'nun baş rakibi olmuş ve siyasi gerginlikler yeniden başlamıştır. Kasım 2015 yılında, Amadou çocuk kaçakçılığı iddiasıyla hapse atılmıştır.

Güvenlik cephesinde, Şubat 2015 yılında, Nijer'in parlamentosu Boko Haram terör örgütü ile mücadelede kendi askerlerinin katılımını onaylamıştır.

2.6.3. Ekonomik Yapı

Dış ekonomik zorluklara rağmen, Nijer'in ekonomisi iyi bir durumdadır. Uranyum üretimini olumsuz etkileyen düşük yağış ortalaması ve güvensizlik, petrol üretiminden (günlük tahmini 18000 varil) elde edilen gelirlerin artmasıyla karşılanmaktadır. 2014 yılında, ekonomik büyüme % 6,9 artmıştır. Nijer'in ekonomik büyümesi hala iklim koşullarına, madencilik sektörüne yapılan büyük ölçekli yatırım projelerine ve güvenlik koşullarına yüksek oranda bağlıdır. 2014 yılında % 6,9 olan GSYİH büyüme oranı 2015 yılında % 4,4'e düşmüştür. Nijer büyümenin yavaşlamasının nedeni tarım sektöründeki % 3,5 gerilemeye bağlıdır. 2015 yılında, ülke enflasyonunun oranı % 1'dir. Bu oran, Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği enflasyon kriteri olan %3'ün altındadır. Ülkenin enflasyonu 2015 yılında küçük artışla % 1'e yükselmiş, ancak BAEPB bölgesinin % 3 olan enflasyon kriterinin altında kalmıştır.

2016 yılında, Nijer'in büyüme hızı, madencilik ve tarım sektörleri sayesinde % 5'e çıkmıştır. Mali, Libya ve Nijerya ile sınır güvenliği, iklim şokları ve emtia fiyatları, Nijer'in makroekonomik durumu etkilemektedir.

2.6.4. Sosyal Yapı

Boko Haram terör örgütü ve Nijerya Ordusu arasındaki şiddetli çatışmalar yüzünden son yıllarda 115 000 kişiden fazla insan Nijerya'dan Nijer'e sürgüne gitmiştir. Mülteciler gıda güvensizliği çeken ve şu anda benzeri görülmemiş bir insani kriz yaşayan Diffa bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Bu krizi karşılamak amacıyla, Nijer Hükümeti 40 milyon dolar bir acil durum planı önermiş ve ülkenin kalkınma partnerlerinden yardım istemiştir.

% 48,9 yoksulluk oranı ve 420 dolar kişi başına gelir ile Nijer dünyanın en fakir ülkelerden biridir. 2015 yılında, Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksi'nde 188 ülkede 188. sıradadır.

2.7. Senegal

2.7.1. Genel Bakış

Senegal Afrika'nın Sahel bölgesinin en batısında yer alır ve 196 722 km²'ye yayılan ulusal bir toprağı vardır. Senegal'in nüfusu 14,3 milyondur. En son 2013 yılı nüfus sayımına göre ülke nüfusunun % 40,3'ü kentsel bölgelerde yaşamaktadır.

2.7.2. Siyasi Yapı

Senegal, Afrika'nın en istikrarlı ülkelerinden biridir ve 1960 yılında Fransa'dan bağımsız hale geldiğinden bu yana demokratik kurumlarını önemli ölçüde güçlendirmiştir. Senegal dört cumhurbaşkanı yönetimi görmüş ve üç barışçıl siyasi geçiş geçirmiştir. Senegal'de sırasıyla Cumhurbaşkanlığı yapan liderler: Leopold Sedar Senghor (1960-1980), Abdou Diouf (1981-2000), Abdoulaye Wade (2000- 2012) ve Mart 2012 yılından beri Macky Sall'dir.

20 Mart 2016 yılında Senegal, kendi siyasi sistemini güçlendirmek için bir referandum gerçekleştirmiştir.

2.7.3. Ekonomik Yapı

2015 yılı boyunca Senegal'in makroekonomik performansı % 6,5'lik bir büyüme oranına sahiptir. BAEPB bölgesinde Fildişi Sahili'nden sonra, Senegal ekonomisi en hızlı büyüyen ikinci ekonomidir.

2016 yılının ilk çeyreğinde ülkenin büyüme oranı % 6,4'lük oranla güçlü şekilde kalmıştır. Madencilik faaliyetleri, balıkçılık ve tarım sayesinde Senegal'in birincil sektörleri büyüme oranı en fazla olandır. Tarım sektörü (fıstık, pirinç ve bahçecilik) iyi yağışlar ve hükümet programlarıyla iyi hale gelmiştir. İnşaat, kimya ve enerji alanında güçlü performanslara rağmen sanayi yavaşlamış ancak ulaştırma ve iletişim sektöründeki gelişmeler sayesinde toplam GSYİH'nin yarısından fazlasını temsil edilen hizmet sektörü halen hızla artmaktadır. Talep yönünden, tüm sektörler kuvvetli bir performans sergilemektedir. Daha güçlü bir üretim olması ve birincil sektör ihracatları nedeniyle Senegal'in ihracatı hızla büyümektedir.

2.7.4. Sosyal Yapı

Senegal'in yoksulluk oranı halen yüksektir ve nüfusun % 46,7'si fakirdir. GSYİH büyümenin anlamı yoksulluğun azaltılması için gereken oranların altındadır. Son yıllarda tekrarlanan şoklar yoksulluğun azaltılmasındaki hünerleri daha fazla engellemiştir. 2006 ile 2011 yılları arasında ülkenin yoksulluk oranı sadece 1,8 puan azalmıştır ancak 2011 yılında fakir sayısı 6,3 milyona ulaşmıştır.

2.8. Togo

2.8.1. Genel Bakış

Togo batısında Gana, kuzeyinde Burkina Faso ve doğusunda Benin ile sınırı olan bir Batı Afrika ülkesidir. Yaklaşık % 3'lük bir demografik büyüme oranıyla Togo yaklaşık 7,3 milyon nüfusa sahiptir.

2.8.2. Siyasi Yapı

Togo'nun siyasi görünümü, parlamentoda yer alan beş ana partinin hâkimiyeti altındadır. cumhurbaşkanının partisi olan Cumhuriyet için Birlik 62, Değişim için Ulusal İttifak 19, Yenileme Eylem Komitesi 6, Değişim için Güçler Birliği 3 ve Sursaut National 1 sandalyeye sahiptir.

25 Nisan 2015 yılında Togo'nun cumhurbaşkanı Faure Gnassingbe üçüncü beş yıllık dönem için yeniden seçilmiştir. Haziran 2015 yılında kurulan yeni hükümet 24 bakana sahiptir ve Komi Selom Klassou tarafından yönetilmektedir.

2.8.3. Ekonomik Bakış

Togo'nun ekonomisi son beş yılda ortalama % 5 oranında büyümüştür. 2015 yılında büyüme % 5,5'e ulaşmış ve 2016 yılında % 5,4 olacağı tahmin edilmektedir. 2015 yılında alt ve imalat sanayi performansı nedeniyle ülke büyümesinin en büyük katkı yapan ikincil sektör (% 2'lik oranla) olduğu görülmüştür. Lome deniz limanı ve Lome Uluslararası Havalimanı'ndaki ticaret hacminin artmasıyla ikincil sektörün ardından hizmet sektörü (% 2'lik oranla) büyük bir katkıya sahiptir. Tarım sektöründeki büyüme oranları önemli fakat oynaklığa sahiptir ve 2013, 2014 ve 2015 yılları için sırasıyla % 0, % 14 ve % 2 olarak gerçekleşmiştir.

İnşaat ve kamu işleri sektörü Togo'nun GSYİH'sinin sadece % 7'sini oluşturur ancak bu sektördeki büyüme oranı 2015 yılında ülkenin GSYİH'sinin % 15,5'e ulaşmıştır. 2015 yılında ülke enflasyonu % 1,8 seviyesinde ve kontrol altında kalmıştır. Dış ticarete, cari işlemler açığı 2015 yılında % -10,1'dir ancak 2016 yılında % -9,8'e düşeceği beklenmektedir.

Togo'nun iş düzenleyici ortamı olan İş Yapma İşlerinde (Doing Business) iyileşme kaydetmiş ve 2016 yılında İş Yapma İndeksi (Doing Business Index) 150'inci sıradadır. Bir sigorta şirketi, iki tane banka, birkaç otel, enerji dağıtımı ve liman konteyner taşıma faaliyetleri devlet faaliyetlerinde dâhil özelleştirilmede ilerleme kaydedilmiştir.

2.8.4. Sosyal Yapı

Togo'da yoksulluk olağan kalmış ancak 2011 yılında ulusal yoksulluk % 59'luk bir orandan 2015 yılında % 55'lik bir orana gerilemiştir. Bu düşen eğilime rağmen, yoksulluk

çoğunlukla kırsal bir sorundur ve 2015 yılında kırsal ailelerin % 69'u yoksulluk sınırı altında yaşamaktadır. Ayrıca, kadın tarafından yönetilen aileler (2015 yılında % 57,5) erkek tarafından yönetilen (2015 yılında % 55) ailelere göre daha fazla yoksulluk oranına sahiptir. Bunun yanında, güvenlik zafiyeti kadınlarda daha yüksektir, ekonomik fırsatların eksikliğini çekmektedir ve üst düzey karar alma pozisyonlarında eşit derecede temsil edilmemektedirler.

Togo'nun eğitim ve sağlık sektörleri yıllık kamu harcamalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (2009 ve 2014 yılların arasında eğitim ve sağlık sektörlerin sırasıyla % 14 ve % 7) tahsis edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AMPİRİK BİR ANALİZ

3.1. Literatür Taraması

Çalışmamız iki kısma ayrılmıştır. Afrika'nın ticaret sorunlarının başlıca sebeplerini gözden geçirerek, ticarete verilen yardımların (TY) etkinliği hakkında ayrıntılı bir literatür sunulmuştur.

3.1.1. Afrika'nın Ticari Sorunlarının Temel Nedenleri

1980 yıllarındaki çalışmalarının çoğu Afrika ticaret sorunlarının temel nedenlerinin esasen iç faktörler olduğunu savunmuştur. Balassa (1971) ve Bhagwati (1978) Afrika'nın ticaret sorunlarında başlıca nedenlerde iç faktörlerin çoğunlukta olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Amjadi ve Yeats (1996) yüksek tarife engelleri açısından iç politikada bozulmanın dikkate alınması gerektiğini kanıtlamışlardır. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve en büyük donörler, Afrika'nın ana sorunlarının marjinalleşme, kendi döviz kuru ve ticaret politikası olduğunu belirtmişlerdir. Ancak Afrika Ekonomik Komisyonu (1989), düşen emtia fiyatlarının ve OECD pazarlarındaki dış korumanın sebep olduğunu söyleyerek bu görüşe karşı çıkmıştır.

Çoğu Afrika ülkeleri 1990 yılının başında kapsamlı ve önemli ticaret reformları uygulaması gerçeğine rağmen, ticaretin serbestleştirilmesinde, ihracatın tepkisi zayıf ve umut kırıcı gerçekleşmiştir (Morrissey ve diğ., 2005).

Ticari performansının belirlenmesinde yüksek faktörlerin: büyüme ve gelişmeye teşvikin düşük olması ve Afrika'daki ticaretin büyüme ve gelişmeyi destekleme konusunda sınırlı etkiye sahip olduğundan dolayı, Afrika'nın bu durumda olması genel olarak kabul edilmiştir. Yani asıl soru şu: Afrika ticarete neden başarısızdır?

North (1990) ve Dollar ve diğ. (2003) gibi yazarlar, kurumsal düzenlemelerin, pazar kurumlarının ve sosyal normların önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Gyimah-Brempong ve diğ. (1999) için etnik bölünme, demokrasi eksikliği, yönetim kalitesi ve çatışmanın verdiği önemli sonuçlar gibi siyasi faktörler gösteriliyordu. Altyapı kalitesinin düşük olması ve kamu yatırımları verimliliğinin düşük olması, Afrika'nın zayıf performansının önemli faktörlerindendir (Krugman, 1990 ve Collier ve diğ. 1999). Mbabazi ve diğ. (2008), coğrafi faktörler, ticaretteki doğal engeller ve kaynak kapasitesi gibi yapısal faktörlerin ticaret maliyetlerini artırdığını tespit etmişlerdir.

Morrissey (2009) nakliye ve lojistiğin maliyet açısından Afrika'daki ticaret maliyetlerinin etkileri hakkındaki delilleri gözden geçirmiştir. Sahra Altı bölgesinin diğer bölgelere kıyasla çok daha yüksek nakliye maliyetlerine sahip olduğunu ve bunların, Sahra Altı Afrika ülkelerinin ticaret ve büyümelerini engelleyen büyük bir eksiklik olduğunu tespit etmiştir.

Djankov ve diğ. (2006) aynı düşünceyle Afrika'daki yüksek iç ulaşım maliyetlerini ve uzun gecikmelerin ticari başarıya bir engel olduğunu belirtmektedirler.

Edward (2008), Afrika'daki marjinalleşmenin dünya ve bölgesel ticaretteki kaynaklarını özetleyerek ihracat arzının tepkisini engelleyenleri zayıf altyapı, kurumsal ve düzenleyici çevre gibi faktörlere bağlamıştır.

Lima ve Venables (2001), zayıf altyapıyla ilgili yüksek ulaşım maliyetlerinin Afrika ticaretindeki düşük performansın ana sebebi olduğunu belirtmişlerdir. Collier (2000) ve Elbadawi (2001) kötü yatırımlardan dolayı oluşan yüksek işlem maliyetlerinin imalatçılar açısından kötü olduğunu belirtmiştir.

Foroutan ve diğ. (1993), Rodrik (1997) ve Wood ve diğ. (2001) gibi bazı yazarlar, Afrika'nın büyümediğinden dolayı marjinalize olduğunu; ticaret kompozisyonu, gelir, coğrafya ve büyüklük gibi temel faktörlerin Afrika'nın varlıklarını gösterdiğini belirtmektedirler.

Tüm çalışmalar, zayıf altyapılar, zayıf kurumlar ve zayıf tedarik tepki kapasiteleri konusundaki yapısal faktörlerin, Afrika'nın ticaret maliyetlerini arttıran temel kısıtlamaların olduğunu göstermektedir.

Bu gözlemlere dayanarak, uluslararası toplum ve bağışçılar, ticaretle ilgili ilave ve daha iyi yardımlar için, Hong Kong DTÖ 2005 Bakanlar Bildirgesi'nde kabul edildiği gibi, verilen destek sürekli olarak devam edecektir. Doha İş Programında ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik süreci başlatan 1996 Singapur Deklarasyonu üzerine kurulan Ticari yardımlarının ana amacı, gelişmekte olan ülkelerin ticari engelleri aşmalarına yardımcı olmaktır.

3.1.2. Ticaret Yardımlarının Etkileri

Kısmen TY projelerinin her zaman diğer yardım projelerinden ayırt edilmediğinden dolayı TY'nin etkisiyle alakalı literatür kısmen sınırlıdır. Veri azlığından dolayı sadece birkaç çalışma TY verimliliği ile ilgili deneysel değerlendirme yapmıştır. Çoğu çalışmada ticaret politikası ve düzenleme yardımları (özellikle ticareti kolaylaştıran yardımları) ve altyapı ile ilgili ticaret yardımları gibi TY'nin sadece iki tane kategorisini kullanmaktadır. Sadece birkaç araştırmacı TY'nin ihracat üzerindeki etkisini incelemiştir.

Ivanic, Mann, & Wilson (2006), alıcı ülkelerin ticaret işlem maliyetlerini azaltmak için ilk olarak alternatif ticarete teşvik yardımı türlerinin rolünü hesaplayarak alternatif ticari teşvik yardım türlerinin refaha olan etkilerini değerlendirmişlerdir. Üç ticaret yardımı kategorisinden, altyapı yardımı (liman/karayolu geliştirmeleri); Ticari gelişim yardımı ve Ticari politika yardımı (gümrük reformları) gibi seçili sayıda öğeyi bir araya getirerek ticareti kolaylaştırma değişkenini oluşturup yardım akışlarının alternatif bir toplamını değerlendirmişlerdir. Ivanic, Mann, & Wilson (2006), ticareti kolaylaştırma projelerine yıllık ortalama yardım akışının, gelişmekte olan ülkelerde 28,7 milyar dolar refah kazancı sağlayarak toplam ticaret maliyetlerini % 0,2 azalttığını ortaya çıkarmışlardır.

Brenton & Von Uexkull (2009), belirli ürün için ihracat gelişimi (İG) programlarının ürünün ihracat performansı üzerindeki etkisini inceleyerek ticari yardımın verimliliğini geliştirmeye çalışmışlardır. Belirtilen ürün düzeyi ihracat verilerini 1975-2005 dönemlerine ait OECD/DTÖ ve Alman Teknik İşbirliği Ajansı'ndan elde edilen veriler ihracat geliştirme yardım verileri ile birleştirilerek 48 tane gelişmekte olan ülkeden elde edilen ürün düzeyinde ihracat geliştirme yardımına yansımalarını incelemişlerdir. Brenton ve Von Uexkull ihracat geliştirme programlarının ihracat performansı üzerindeki etkilerini ön görmek için farkların farkı tahmincisi modeli (Difference In Difference Model) kullanmışlardır. Öngörülerini elde etmek için, belirli bir ülkede ihracat geliştirme programlarının yokluğunu veya varlığını temsil eden kukla değişkenler kullanarak sabit etkili regresyonlar kurmuşlar ve ihracatın bazı ülkelerde ihracat geliştirme programları sayesinde arttığını ortaya çıkarmışlardır.

Helbe, Mann, & Wilson (2009), ticari akışların dış yardımların belirli türlerinde etkili olduğunu öngörmüşlerdir. Ticaretin kolaylaştırılmasını tanımlayarak verimliliğine bakmışlardır. Araştırmacılar 172 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için sabit etki panel regresyon yöntemi kullanarak yer çekimi modeli kurup, ticaret politika ve düzenlemeler yardımlarındaki % 1'lik artışın, toplam ticareti yaklaşık olarak 818 milyon dolar arttırdığını bulmuşlardır.

Cali & Velde (2011), ticaret yardımının alt kategorisi olan ticaret kolaylaştırma yardımları üzerine odaklanarak ticari yardımın ticaret maliyetleri üzerindeki etkileri deneysel olarak çalışmışlar. Ayrıca ticari yardımın diğer ayrı iki kategorisini dikkate alarak alıcı ülkelerdeki ticari yardımın etkilerini incelemişlerdir. Cali ve te Velde (2011) ticaret özelliklerini elde etmek için Sabit İkame Esnekliği Fayda Fonksiyonu yaklaşımı kullanmışlardır. Kullanılan yaklaşımda ticari yardımını dört ana kategoriye ayırmasıdır: 1) ticaret kolaylaştırma yardımları; 2) ticari politika ve düzenleme yardımları; 3) ekonomik alt yapı yardımları; ve 4) üretken kapasite yardımları. Kullanılan tahmin tekniği Genelleştirilmiş Momentler Yöntemidir (GMM). Ticaret

kolaylaştırma yardımları ve belirli bir ölçüde ticari politika ve düzenleme yardımları ticaret maliyetlerini (hem ihracat hem de ithalat açısından) azaltılmasında yardımcı olduğu sonucuna varmışlardır. Bulgularına göre ekonomik alt yapıya yapılan yardımlar ihracat performansını artırmıştır. Buna karşılık üretken kapasiteye yapılan yardımların ihracat üzerinde herhangi anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Ferro, Portugal-Perez, & Wilson (2011), beş hizmet sektörüne (ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri, enerji, bankacılık/finansal hizmetler ve işletme hizmetleri) verilen dış yardımları geliştirmekte olan ülkelerin ürettiği ürünlerin ihracatları üzerindeki etkilerini değerlendirmişlerdir. Hizmet sektörüne yapılan yardımlarının etkileri değerlendirmek için iki farklı ticari yardım kategorisinden olan ticaretle ilgili ekonomik alt yapı ve üretken kapasite yardımlarının tekli öğelerini birleştirerek kendi ticari yardım değişkenlerini oluşturmuşlardır. Kullanılan ekonometrik teknik standart olan Sıradan En Küçük Kareler (EKK) yöntemidir. Genel olarak bulgulara göre, hizmet sektörüne yapılan yardımların geliştirmekte olan ülkelerin ürettiği ürünlerin ihracatları üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Ulaşım, enerji ve bankacılık sektörlerine verilen yardımlar sürekli ürettiği ürünlerin ihracatları üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Ülke gruplarının geliri yükseldiğinde ulaşım yardımlarının verimliliği ihracat büyümesi açısından azalmıştır. Buna karşılık enerji ve iş hizmetlerine yapılan yardımların verimliliği ülke gruplarının geliri ile artmaktadır.

Stephen N. Karingi ve Vincent Leyaro (2009) Ticaret Yardımlarının Afrika'nın ticari kapasitesi ve performansı üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Ticari yardım kategori verileriyle ticari yardımların Afrika'da herhangi anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığını değerlendirmek için ex post ekonometrik analizi yapmışlar. Ticari yardımları Afrika'nın ticari rekabet gücünü arttırdığı, ticari maliyetlerini azalttığı ve ihracat çeşitlendirmesine teşvik ettiği sonucuna varmışlardır.

3.2. Ampirik Analiz

3.2.1. Ekonomik Teori

Ticari Yardımlar genel yardımların bir parçasıdır. Genel yardımın etkinliği hakkında geniş bir literatür vardır. Neoklasik bir büyüme modeli temelinde yardımın büyüme üzerindeki etkilerini araştıran çok çalışma bulunmaktadır ama çalışmaların sonuçları farklıdır. Dış yardım girdilerinin ve fakir ülkelerin ekonomik büyümeleri arasında ya olumlu ya da olumsuz bir korelasyon olduğuna dair güçlü bir kanıt bulunmamaktadır.

Bourguignon ve Sundberg (2007), yardımın motifleri homojen olmadığı ve dış yardım ve büyüme arasındaki karmaşık nedensellik ilişki göz önüne alındığından, bu karışık sonuçların şaşırtıcı olmadığını belirtmişlerdir.

Hansen ve Tarp (2001) ampirik analizleri destekleyen tatmin edici bir teorik çerçevenin eksik olduğunu dile getirmişlerdir. Sermaye birikimiyle basit Neoklasik büyüme modeli arasında çok karmaşık bir ilişki olduğundan yardım ve büyüme arasında tam bir ampirik sonuç bulunmamaktadır. Ayrıca nedensellik yönü (yardımdan büyümeye veya büyümeden yardıma) halen kısmen çözülmemiş bir sorundur.

Cali ve te Velde (2011)'ye göre yardımları etki türlerine veya kategorilere göre ayırarak yardımların etkililiğinin incelemesinin daha iyi bir yöntem olduğunu savunmaktadırlar. McPherson ve Rakovski (2001) çoklu denklem sistemi kullanarak kişi başı GSYİH büyümesine yardımın etkisinin olumlu olduğunu ancak yatırım yoluyla dolaylı olduğunu bulmuşlardır. Gomanee, Girma ve Morrissey (2002), yardımların yatırım yoluyla büyümeyi etkilediğinin önemini belirtirken, Sahra Altı Afrika ülkeleri için bir örnekleme yardımların GSMH'ye oranında her bir puanlık artışın büyümeyi 1/3'lük katkı yaptığını bulmuşlardır. Clemens, Radelet ve Bhavnani (2004) genel yardımları farklı kategorilerde ayırmışlardır. Kısa vadede, bütçe ve ödemeler bilançosuna destekler, altyapı yatırımlarına ve üretken sektörlere yapılan yardımları içerenler, büyümeyi makul bir şekilde teşvik edebilecek yardım türleri olarak ayırmışlardır.

Cali ve te Velde (2011)'in analizinde bu sektörel yaklaşımı daha ileriye götürmüşlerdir. Ticari yardımlarına odaklanmak suretiyle, belirli yardım türlerinin bazı sonuçlara olan etkilerini izole ederek "yardım-büyüme" konusunu incelemişlerdir.

Cali ve te Velde'nin çalışmalarında yapıldığı gibi, bu tez çalışmasında ticari yardım adı verilen bir tür yardım ve ticaret performansı denen bir tür büyümenin sonuçlarını inceledik ve bunu yaparken ticari yardımları alt kategorilere ayırmak için Cali ve te Velde gibi aynı yöntemi kullanılmış, ayrıca birkaç kontrol değişkenleri yardımıyla ticari yardımların ihracat performansına etkileri analiz edilmiştir.

3.2.2. Veri Seti

Bu çalışmada, Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğine üye 8 Batı Afrika ülkesinin 2005-2014 döneminde, ihracatları artırılması için ticari yardım akışlarının etkinliği analiz edilmiştir. DTÖ'nün ticari yardımı tanıtımına göre, TY geliştirmekte olan ülkeler ve daha az gelişmiş ülkelere yardım olmak kullanılmaktadır. Sahra Altı Afrika büyük miktarda TY alan

bölgedir. BAEPB’ye üye olarak ülkelerin tamamı az gelişmiş olduğundan dolayı ekonometrik analizde yer almıştır.

OECD (2006)’ye göre ticari performans birbiriyle ilişkili iki gruba ayrılabilir: ülkelerde üretim faaliyetlerinin yönetim koşullarını etkileyenler (ticaret rekabet gücü) ve faaliyetlerden elde edilen çıktılarının ülkeler arasında taşınabilmesini etkileyen koşullar (ticaret maliyetleri). Bu çalışmada ticari rekabet gücü özellikle ihracat rekabet gücüne etki eden ticari yardımlar incelenmiştir. İhracatın rekabet gücünü ölçmek amacıyla alıcı ülkelerin ihracat değerleri bağımlı değişken olarak seçilmiştir. BAEPB’nin ihracat değerleri verileri, 2014 yılında Komisyon tarafından yayınlanan BAEPB dış ticaret istatistiklerinden elde edilmiştir (Commission, 2014).

İhracat performansına olan ticari yardımların etkilerini araştırırken, Cali ve te Velde (2011) ticari yardımları ekonomik altyapı yardımları ve üretken kapasite yardımları olarak iki kategoriye ayırmıştır. Bu çalışmada Cali ve Velde’nin kullandığı gibi aynı yaklaşım kullanılmıştır. İki tane denklem kurulmuştur. İlk denklemde (1), bağımsız değişken toplam ticari yardımlardır. İkinci denklemde (2) ise bağımsız değişkenler ekonomik altyapı yardımları ve üretken kapasite yardımları olarak belirlenmiştir. Ticaret yardımların verileri OECD Kredi Kuruluşu Raporlama Sistemi’nin veri tabanından elde edilmiştir (OECD & DAC, Creditor Reporting System Database, 2014). Tablo 3.1 Cali ve Velde tanıttığı gibi TY kategorilerini göstermektedir.

Tablo 3. 1 Ticaret Yardımlarının Kategorileri

Ticaret Yardımları								
Ekonomik Altyapı Yardımları				Üretken Kapasite Yardımları				
Taşıma & Depolama ve İletişim Yardımları	Enerji Yardımları	Bankacılık ve Finans Hizmeti Yardımları	İş ve Diğer Hizmetler Yardımları	Tarım, Ormançılık ve Balıkçılık Yardımları	Endüstri ve Madencilik Yardımları	Turizm Yardımları	İnşaat Yardımları	Ticaret Politikası ve Düzenleme Yardımları

Kaynak: Cali, M. ve Velde, D. W. (2011). “Does Aid for Trade Really Improve Trade Performance?”. *World Development*, 39(5): 725-740.

Dört kontrol değişken kullanılmıştır: Dünya Bankası veri tabanından alınan Açıklık değişkeni (ticaret, gayri safi yurtiçi hasılanın payı olarak ölçülen malların ve hizmetlerin ihracat ve ithalatının toplamıdır), Heritage. org’dan alınan ticaret özgürlüğü endeksi (malların ve hizmetlerin ithalatını ve ihracatını etkileyen tarife ve tarife dışı engellerin yokluğunun bileşik

bir ölçüsüdür), yolsuzlukla mücadele endeksi (bir ülkedeki yolsuzluk seviyesinin bir ölçüsüdür), ve parasal özgürlüğü endeksi (fiyat istikrarı ve fiyat kontrollerinin bir kombinasyonu) gibi ekonomik özgürlüğü endeksleri kullanılmıştır. Her iki denklem için aynı kontrol değişkenleri kullanılmıştır.

3.2.3. Ekonometrik Modeli

İhracat değeri ile ticaret yardımların arasındaki ilişki, aşağıdaki iki denklemlerin regresyonuyla tahmin edilmiştir.

$$E_{it} = \beta_0 + \beta_1 AfT_{1t-1} + \beta_2 OP_{it} + \beta_3 TF_{it} + \beta_4 FFC_{it} + \beta_5 MF_{it} + \varepsilon_i \quad (1)$$

$$E_{it} = \beta_0 + \beta_1 INF_{1t-1} + \beta_2 PC_{it-1} + \beta_3 OP_{it} + \beta_4 TF_{it} + \beta_5 FFC_{it} + \beta_6 MF_{it} + \varepsilon_i \quad (2)$$

Bağımlı değişkenin E_{it} , bir t yıldaki bir i ülkenin ihracatının değerini ifade ediyor.

AfT_{1t-1} , alınan toplam ticaret yardımlarını (ekonomik altyapı yardımları + üretken kapasite yardımları) ifade ediyor ve modelin temel bağımsız değişkendir.

OP_{it} , açıklık değişkeni,

INF_{1t-1} , ekonomik altyapıya yardımları,

PC_{it-1} , üretken kapasiteye yardımları,

TF_{it} , ticaret özgürlüğü endeksi,

FFC_{it} , yolsuzlukla mücadele endeksi,

MF_{it} , parasal özgürlüğü endeksi ve

ε_i , hata terimini ifade etmektedir.

3.2.4. Yöntem: Kullanılan Modelin Teorik Açıklaması

Bu çalışmada panel veri tahmini kullanılmıştır. Baltagi (2001), Gujarati ve Porter (2009) ve Greene (2003) panel veri regresyon modeli aşağıdaki gibi sunulmuştur. Yer (kesit) ve zaman boyutları olan değişkenleri üzerinde çift alt indis vardır. Panel veri regresyon modeli, yer ve zaman boyutlarına sahiptir, bu nedenle panel verileri kesit ve zaman serisi verilerinin bir kombinasyonudur (Gujarati ve Porter 2009). Panel veri, kesit birimlerinin (burada ülkeler) ve zaman (yıllar) içindeki var olabileceği heterojenliğini kontrol etmemize yardımcı olmaktadır. Panel veri seti tahmininde, tüm kesit birimleri heterojen olarak değerlendirir ve tarafsız bir tahmine yardımcı olmaktadır. Gözlemediğimiz ya da gözlemediğimiz zamanla değişmeyen ve yerle değişmeyen değişkenler vardır. Baltagi (2001)'in belirttiği gibi saf kesit ve zaman serileri ile karşılaştırıldığında panel veri tahmini bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler

üzerindeki etkilerini zaman serisi ve kesit verileri kullanarak ölçemeyeceğimiz unsurları belirlemek ve ölçmek için daha iyidir.

Çalışmada kullanılan modeller basit En Küçük Kareler Yöntemi (EKK), Sabit Etkiler Yöntemi (SE), Rassal Etkiler Yöntemi (RE) ve Tahmin Edebilir Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (TEGEKK)'dir. Uygulamalar STATA 11'yle yapılmıştır.

3.2.4.1. Basit En Küçük Kareler Yöntemi (EKK)

Basit regresyonda modelin aynı sabit değeri vardır. Bu yöntemde, ülkeler arasındaki herhangi bir farkı ayırt etmemesi, yani bütün ülkelerin aynı olması, birinden var olabileceği heterojenlik reddedilmesi ve zaman değişimi ihmal edilmesi anlamına gelmektedir. Bu model genel olarak aşağıdaki gibi ifade edilir.

$$Y_{it} = \beta_0 + \sum_{k=1}^K \beta_k X_{kit} + u_{it} \quad (3)$$

3.2.4.2. Sabit Etkiler Yöntemi (SE)

Panel veri modelinde değişkenler, zaman serisi ve yatay kesit verilerden farklı olarak, hem zamanı hem de kesiti ifade edecek şekilde iki alt indis ile gösterilirler. Alt indislerden i , kesitleri ve t , zamanı göstermek üzere, aşağıdaki (4) numaralı model, sabit etkiler modelidir.

$$Y_{it} = \alpha_i + X'_{it}\beta + u_{it} \quad (4)$$

$i = 1, \dots, N \quad t = 1, \dots, T$

Modelde,

X'_{it} , bağımsız değişkenler vektörünü,

Y_{it} , bağımlı değişkeni,

β , eğim katsayılarını,

u_{it} , hata terimini ve

α_i ile gösterilen sabit terim birim etkisini göstermektedir.

Bu çalışmada sabit terimin zaman içerisinde sabit ancak her bir birim için değişebildiğini ve sabit terimin birimler arasında sabit ancak zaman içerisinde değişebildiği varsayılarak, zamanın ve birimlerin etkisi analiz edilmiştir. Alternatif bir yöntem modelde sabit terimler arasındaki farklılıkları ifade edebilmek için her bir birim için bir kukla değişken içeren EKK tahmin edicisi kullanılmaktadır. Kukla Değişkenli En Küçük Kareler Tahmincisi (KDEKKT) olarak ifade edilen yöntem, çok sayıda kukla değişkenin kullanılmasına sebep olması nedeniyle serbestlik derecesinin düşmesine ve çoklu doğrusal bağıntı problemine neden olabilmektedir

(Kennedy, 2006). Her bir birim için kukla değişken kullanıldığında (5) numaralı denklemlerle gösterilen sabit etkiler modeli aşağıdaki şekilde yazılabilir (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007).

$$Y_{it} = \alpha_1 D_1 + \dots + \alpha_N D_N + X'_{it} \beta + u_{it} \quad (5)$$

Her iki modelde de birimler veya zamanlar arasındaki farklılıkların sabit terimler arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı varsayılmaktadır (Greene, 2003). Dolayısıyla birimler veya zamanlar arasında değişken katsayıların değişmediği varsayılmıştır. Ayrıca bu çalışmada grup etkisini araştırabilmek için sabit terim zaman içerisinde sabit kabul edilmiş ancak her bir birim için değişebildiği varsayılmıştır. Zaman etkisini araştırabilmek için ise sabit terimin birimler için sabit, zaman içinde ise değişken olduğu varsayılmıştır.

3.2.4.3. Rassal Etkiler Yöntemi (RE)

Uygulamada kullanılacak bir diğer model, rassal etkiler modelidir. Bireysel etkiler eğer modelde yer alan açıklayıcı değişkenlerle ilgili değilse ve birimlerin sabit terimleri birimlere göre rassal olarak dağılıyorsa, modelin yapılması buna uygun hale getirilmelidir (Greene, 2003).

Rassal etkili modellerde, kesitlere ve/veya zamana bağlı olarak meydana gelen değişimler, modelde hata teriminin bir bileşeni olarak yer almaktadır. Bunun nedeni, sabit etkili modellerde karşılaşılan serbestlik derecesi kaybının rassal etkili modellerde ortadan kalkmasıdır (Baltagi, 2001).

Bu çalışmada tek yönlü rassal etkiler modeli kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle i , kesitleri ve t zamanı göstermek üzere, kesitler arasındaki farklılığın modelde hata teriminin bir bileşeni olduğunu gösteren aşağıdaki (6) numaralı model tahmin edilmiştir.

$$Y_{it} = \alpha + X'_{it} \beta + (e_{it}) \quad (6)$$

$$e_{it} = (u_i + v_{it})$$

$$i = 1, \dots, N \quad t = 1, \dots, T$$

Modelde,

X_{it} , açıklayıcı değişkenler vektörünü,

Y_{it} , bağımlı değişkeni,

β , değişken katsayılarını ve

α , sabit terimi göstermektedir.

Burada hata terimlerinin, varyanslarının sifıra eşit olacak şekilde bağımsız ve özdeş dağıldığı kabul edilmektedir. u_i , birimlerde meydana gelen gözlenemeyen tesadüfi farkları

içeren hata terimi iken, v_{it} geri kalan hataları içeren terimdir. u_i , kesit etkisini ifade eden bireysel hata terimleri kendi aralarında ve v_{it} , panel hata terimi ile ilişkili değildir.

3.2.4.4. Karar Verme Testleri

3.2.4.4.1. F- Testi

$$H_0: \alpha_1 = \alpha_2 = \dots = \alpha_n$$

$$F = \frac{(urR^2 - rR^2)/m}{(1 - urR^2)/(n - k)} \quad (7)$$

urR^2 = sınırsız R kare,

rR^2 = kısıtlı R karesi,

m = kısıtlama sayısı,

n = toplam gözlem sayısı ve

K = sınırsız regresyondaki parametre sayısı.

EKK modelin tüm birimler için ortak kesme noktası olması nedeniyle sınırlı bir modeldir. F değeri istatistiksel olarak anlamlıysa, tüm kesişimlerin aynı olduğundan sıfır hipotezini reddedilmektedir. F değeri istatistiksel olarak anlamlı değilse tüm kesişimlerin aynı olduğunu tespit edilecektir. Dolayısıyla EKK sabit etkiler modelinden daha uygun bir model olacaktır.

3.2.4.4.2. Hausman Testi

H_0 : Rassal etkiler yöntemi, sabit etkiler yönteminden daha uygundur.

Panel veri analizi içerisinde sabit etkiler modeli, sıklıkla kullanılan ve istatistiksel özellikleri açısından arzu edilen özelliklere sahip olan bir modeldir. Ancak rassal etkiler modeli sabit etkiler modeline göre daha etkin sonuçlar veriyorsa, rassal etkiler modeli kullanılmalıdır. Dolayısıyla her ikisi de tutarlı olan fakat etkinliği farklı olan iki model arasında daha etkin olanı tespit etmek gerekebilecektir. Var olan literatürde, bu etkinlik testi, diğer bir ifadeyle sabit etkiler modeli ve rassal etkiler modeli arasında seçim için k serbestlik dereceli ki-kare dağılımına uyan Hausman testi kullanılmaktadır (Baltagi, 2001). Hausman testinde, rassal etkiler modelinden elde edilen katsayılar ile sabit etkiler modelinden elde edilen katsayıların aynı olduğunu gösteren boş hipotezin reddedilmesi, sabit etkiler modelinin reddedilememesi ise rassal etkiler modelinin daha etkin sonuçlar verdiğini göstermektedir.

3.2.4.4.3. Değişen Varyans (Heteroskedasticity) ve Otokorelasyon Testleri

Değişen varyans sorunlarını yakalamak için Wald testi yapılmaktadır. Otokorelasyonu sorunlarını yakalamak için Wooldridge testini yapılmaktadır. Hausman testi boş hipotezi reddedilmediyse model çalıştırılabileceği anlamı gelir. Hausman'dan sıfır hipotezini reddedilirse, sabit etki modeli uygundur, daha sonra değişen varyans ve otokorelasyon testleri yapmayı gerekecek. Modelde ya değişen varyans ya da otokorelasyon problemi varsa, Tahmin Edilebilir Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (TEGEKK) modeli kullanılmaktadır.

3.2.5. Ampirik Sonuçlar

3.2.5.1. Değişkenler ve Model Özellikleri

Yukarıda bahsedildiği gibi, bu çalışmadaki ampirik analiz, 2005-2014 döneminde Batı Afrika'nın 8 az gelişmiş ülkesinden oluşan bir panele dayanmaktadır. İhracat değeri ile ticaret yardımlarının değişkenlerinin arasındaki ilişki, aşağıdaki tablodan (Tablo 3.2) kontrol değişkenleri de dâhil olmak üzere ekonometrik modellerin regresyonu ile tahmin edilmiştir.

Bir yıldaki ticari yardımlar aynı yıldaki ihracat değerini etkilemediğinden dolayı, çalışmada temel bağımsız değişkenlerin ilk gecikme değeri alınmıştır. Verilerdeki çok yüksek değişimleri azaltmak için tüm değişkenlerin doğal logaritması alınmıştır (log modeli).

Tablo 3. 2 Regresyonun Temel Değişkenlerinin Açıklayıcı İstatistikleri, 2005-2014

Değişkenler	Gözlem	Ortalama	Stand. Sapma	Min.	Maks.
İhracat Değeri (E)	80	2,96 milyar dolar	3,63 milyar dolar	0,101 milyar dolar	14,9 milyar dolar
İlk Gecikme Toplam Ticaret Yardımların (Aft_1)	72	0,147 milyar dolar	0,107 milyar dolar	2 618 552 dolar	0,477 milyar dolar
İlk Gecikme Ekonomik Altyapıya Yardımların (INF_1)	72	80 milyon dolar	59,3 milyon dolar	815 661 dolar	0,223 milyar dolar
İlk Gecikme Üretken Kapasiteye Yardımların (PC_1)	72	67,1 milyon dolar	55,4 milyon dolar	1 595 966 dolar	0,254 milyar dolar
Açıklık (OP)	80	% 66,372	% 21,104	% 35,425	% 151,184
Ticaret Özgürlük Endeksi (TF)	80	66,008	5,699	54	76,2
Yolsuzlukla Mücadele Endeksi (FFC)	80	26,289	8,792	10	79,1
Parasal Özgürlük Endeksi (MF)	80	79,98	4,364	67	90,4

İhracat değerinin gözlem sayısı 80, ortalaması 2,96 milyar dolar, standart sapması 3,63 milyar dolar, minimum değeri, 0,101 milyar dolar ve maksimum değeri 14,9 milyar dolardır.

Toplam ticaret yardımlarının gözlem sayısı 72, ortalaması 0,147 milyar dolar, standart sapması 0,107 milyar dolar, minimum değeri 2,619 milyon dolar ve maksimum değeri 0,477 milyar dolardır.

Ekonomik altyapı yardımlarının gözlem sayısı 72, ortalaması 80 milyon dolar, standart sapması 59,3 milyon dolar, minimum değeri 0,816 milyon dolar ve maksimum değeri 0,223 milyar dolardır.

Üretken kapasite yardımlarının gözlem sayısı 72, ortalaması 67,1 milyon dolar, standart sapması 55,4 milyon dolar, minimum değeri 1,596 milyon dolar ve maksimum değeri 0,254 milyar dolardır.

Açıklık oranının gözlem sayısı 80, ortalaması % 66, standart sapması % 21, minimum değeri % 36 ve maksimum değeri % 151'dir.

Ticaret özgürlük endeksinin gözlem sayısı 80, ortalaması 66, standart sapması 5,7, minimum değeri 54 ve maksimum değeri 76,2'dir.

Yolsuzlukla mücadele endeksinin gözlem sayısı 80, ortalaması 26,29, standart sapması 8,79, minimum değeri 10 ve maksimum değeri 79,1'dir.

Parasal özgürlük endeksinin gözlem sayısı 80, ortalaması 79,98, standart sapması 4,37, minimum değeri 67 ve maksimum değeri 90,4'dür.

3.2.5.2. Korelasyon Analizi

Korelasyon, olasılık kuramı ve istatistikte, iki rassal değişken arasındaki doğrusal ilişkinin yönünü ve gücünü belirletmektedir. Genel istatistiksel kullanımda korelasyon, bağımsızlık durumundan ne kadar uzaklaşıldığını göstermektedir. Farklı durumlar için farklı korelasyon katsayıları geliştirilmiştir. Bunlardan en iyi bilineni Pearson korelasyon katsayısıdır (r). r değeri iki sürekli değişkenin doğrusal ilişkisinin derecesinin ölçümünde kullanılmaktadır. İki değişken arasında anlamlı bir ilişki var mıdır sorusunun cevabı aranır. Korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değerler alır. Eğer:

$r = -1$ ise, tam negatif doğrusal bir ilişki vardır.

$r = +1$ ise, tam pozitif doğrusal bir ilişki vardır.

$r = 0$ ise, iki değişken arasında ilişki yoktur.

Pearson Korelasyon Katsayısının aşağıdaki kurallara göre yorumlamaktadır. Eğer:

$0,00 < |r| \leq 0,25$ ise, çok zayıf bir doğrusal ilişki vardır.

$0,26 \leq |r| \leq 0,49$ ise, zayıf bir doğrusal ilişki vardır.

$0,50 \leq |r| \leq 0,69$ ise, orta derecede bir doğrusal ilişki vardır.

$0,70 \leq |r| \leq 0,89$ ise, yüksek bir doğrusal ilişki vardır.

$0,90 \leq |r| < 1,00$ ise, çok yüksek bir doğrusal ilişki vardır.

Tablo 3.3 iki modelimizin değişkenleri arasındaki r değeri sunulmaktadır.

Tablo 3. 3 İhracat Değeri ve TY'nin Değişkenleri Arasındaki Korelasyon

	E	AFT_1	INF_1	PC_1	OP	TF	FFC	MF
E	1,00							
AFT_1	0,1095	1,00						
INF_1	0,0956	0,9376	1,00					
PC_1	0,1092	0,9282	0,7409	1,00				
OP	0,4604	-0,2443	-0,2065	-0,2509	1,00			
TF	0,2249	0,5626	0,4355	0,6207	-0,0530	1,00		
FFC	0,1980	0,3617	0,3514	0,3226	-0,0484	0,4080	1,00	
MF	0,0050	0,0233	-0,0126	0,0585	0,0023	0,0347	-0,0289	1,00

İhracat ve toplam ticaret yardımları arasında pozitif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,11$).

İhracat ve ekonomik altyapı yardımları arasında pozitif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,10$).

İhracat ve üretken kapasite yardımları arasında pozitif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,11$).

İhracat ve açıklık arasında pozitif ve güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,46$).

İhracat ve ticaret özgürlük endeksi arasında pozitif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,22$).

İhracat ve yolsuzlukla mücadele endeksi arasında pozitif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,20$).

İhracat ve parasal özgürlük endeksi arasında bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($r = 0,00$).

Toplam ticaret yardımları ve ekonomik altyapı yardımları arasında pozitif ve çok yüksek bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,94$).

Toplam ticaret yardımları ve üretken kapasite yardımları arasında pozitif ve çok yüksek bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,93$).

Toplam ticaret yardımları ve açıklık arasında negatif ve çok yüksek bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -0,93$).

Toplam ticaret yardımları ve ticaret özgürlük endeksi arasında pozitif ve orta derecede bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,56$).

Toplam ticaret yardımları ve yolsuzlukla mücadele endeksi arasında pozitif ve orta derecede bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,36$).

Toplam ticaret yardımları ve parasal özgürlük endeksi arasında bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($r = 0,00$).

Ekonomik altyapı yardımları ve üretken kapasite yardımları arasında pozitif ve yüksek bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,74$).

Ekonomik altyapı yardımları açıklık arasında negatif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -0,24$).

Ekonomik altyapı yardımları ticaret özgürlük endeksi arasında pozitif ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,43$).

Ekonomik altyapı yardımları ve yolsuzlukla mücadele endeksi arasında pozitif ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,35$).

Ekonomik altyapı yardımları ve parasal özgürlük endeksi arasında bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($r = 0,00$).

Üretken kapasite yardımları ve açıklık arasında negatif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -0,25$).

Üretken kapasite yardımları ve ticaret özgürlük endeksi arasında pozitif ve orta derecede bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,62$).

Üretken kapasite yardımları ve yolsuzlukla mücadele endeksi arasında pozitif ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,32$).

Üretken kapasite yardımları ve parasal özgürlük endeksi arasında bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($r = 0,00$).

Açıklık oranı ve ticaret özgürlük endeksi arasında negatif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -0,05$).

Açıklık ve yolsuzlukla mücadele endeksi arasında negatif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -0,04$).

Açıklık ve parasal özgürlük endeksinin arasında bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($r = 0,00$).

Ticaret özgürlük endeksi ve yolsuzlukla mücadele endeksi arasında pozitif ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,40$).

Ticaret özgürlük endeksi ve parasal özgürlük endeksi arasında pozitif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,04$).

Yolsuzlukla mücadele endeksi ve parasal özgürlük endeksi arasında negatif ve çok zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -0,03$).

3.2.5.3. İhracat Performansı ve Ticari Yardımları

3.2.5.3.1. Basit En Küçük Kareler Yöntemi

Model (1)'deki $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğu için iyi bir modeldir ve modelin bağımsız değişkenleri (toplam ticari yardımlar, açıklık, ticari özgürlük endeksi, yolsuzlukla mücadele endeksi ve parasal özgürlük endeksi) bağımlı değişkeni (ihracat değeri)'in % 68'ini açıklamıştır ($R^2 = 0,6821$). Ticari yardımlar, açıklık ve yolsuzlukla mücadele endeksi gibi değişkenler istatistiksel olarak % 99 olasılıkla anlamlıdır ancak diğer bağımsız değişkenler anlamsızdır. Model (1)'deki kullandığımız bağımsız değişkenler beklenildiği gibi pozitifdir (Tablo 3.4).

Model (2)'deki $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğundan iyi bir modeldir ve modelin bağımsız değişkenleri (ekonomik altyapı yardımları, üretken kapasite yardımları, açıklık, ticari özgürlük endeksi, yolsuzlukla mücadele endeksi ve parasal özgürlük endeksi) bağımlı değişken (ihracat değeri)'in % 74'ünü açıklamıştır ($R^2 = 0,7384$). Üretken kapasite yardımları ve açıklık değişkenleri istatistiksel olarak % 99 olasılıkla anlamlıdır. Ekonomik altyapı yardımları istatistiksel olarak % 95 olasılıkla anlamlıdır. Yolsuzlukla mücadele endeksi istatistiksel olarak % 90 olasılıkla anlamlıdır. Diğer bağımsız değişkenler anlamsızdır. Model (2)'deki kullandığımız bağımsız değişkenler beklenildiği gibi pozitifdir (Tablo 3.5).

Ülkeler arasında farklı kesişim noktaları oluşturan sabit grup etkileri olma imkânı vardır. Bu nedenle, karar vermek için sabit etki regresyonu veya En Küçük Kareler Kukla Değişken (EKKKD) yöntemi yapılması gerekmektedir.

Tablo 3. 4 İhracat ve Toplam TY, EKK Yöntemi

Source	SS	df	MS	Number of obs = 72		
				F(5, 66) = 28.33		
Model	68.0948687	5 13	.6189737	Prob > F = 0.0000		
Residual	31.7322172	66	.48079117	R-squared = 0.6821		
				Adj R-squared = 0.6580		
Total	99.8270859	71	1.40601529	Root MSE = .69339		
E	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf. Interval]	
AFT_1	.3975852	.0918753	4.33	0.000	.2141502	.5810202
OP	2.55758	.2843405	8.99	0.000	1.989876	3.125284
TF	1.89456	1.194298	1.59	0.117	-.4899328	4.279052
FFC	.7573739	.3364361	2.25	0.028	.0856575	1.42909
MF	1.706915	1.541282	1.11	0.272	-1.370353	4.784183
C	-14.56331	7.813319	-1.86	0.067	-30.1631	1.036485

Tablo 3. 5 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, EKK Yöntemi

Source	SS	df	MS	Number of obs = 72		
				F(6, 65) = 30.58		
Model	73.7116551	6	12.2852758	Prob > F = 0.0000		
Residual	26.1154309	65	.401775859	R-squared = 0.7384		
				Adj R-squared = 0.7142		
Total	99.8270859	71	1.40601529	Root MSE = .63386		
E	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf.Interval]	
INF_1	-.1923643	.0917665	-2.10	0.040	-.3756347	-.0090938
PC_1	.6709531	.1210696	5.54	0.000	.4291605	.9127457
OP	2.654508	.2627644	10.10	0.000	2.129731	3.179285
TF	.7380347	1.137761	0.65	0.519	-1.534231	3.010301
FFC	.5834238	.3131204	1.86	0.067	-.0419208	1.208768
MF	.7694527	1.430352	0.54	0.592	-2.087158	3.626064
C	-6.50502	7.389696	-0.88	0.382	-21.26326	8.253222

3.2.5.3.2. Sabit Etki Yöntemi (SE)

Model (1)'deki $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğu için iyi bir modeldir ve modelin bağımsız değişkenleri (toplam ticari yardımlar, açıklık, ticari özgürlük endeksi, yolsuzlukla mücadele endeksi ve parasal özgürlük endeksi) bağımlı değişkeni (ihracat değeri)'in % 98'ini açıklamıştır ($R^2 = 0,9774$). Ticari yardımların ve açıklık değişkenleri istatistiksel olarak % 99 olasılıkla anlamlıdır. Ticaret özgürlük endeksi istatistiksel olarak % 95 olasılıkla anlamlıdır. Diğer bağımsız değişkenler anlamsızdır. Model (1)'deki kullandığımız bağımsız değişkenler parasal özgürlük endeksine hariç beklediğimiz pozitif işareti almışlardır. Daha önce tanımladığımız gibi, her ülkenin kendi kesişim noktası vardır (Tablo 3.6). Örneğin, $C = 12,27129$ olarak, üçüncü ülke (C_3) ve sekizinci ülke (C_8) için aşağıdaki sunulduğu gibi onların kesişim noktaları hesaplanabiliriz:

$$C_3 = 1311066 + 12,27129$$

$$C_8 = 13,582356$$

$$C_8 = -0,9186598 + 12,27129 \quad C_8 = 11,3526302$$

$C \neq C_3 \neq C_8$ kabul edilmektedir.

Dolayısıyla üçüncü ülke olan Fildişi Sahili için model (1) aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$E_{it} = 13,582356 + (0,0960743) * AFT_{it-1} + (1,586902) * OP_{it} + (0,9354392) * TF_{it} \\ + (0,1604437) * FFC_{it} - (0,8394738) * MF_{it}$$

Sekizinci ülke olan Togo için model (1) aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$E_{it} = 11,3526302 + (0,0960743) * AFT_{it-1} + (1,586902) * OP_{it} + (0,9354392) * TF_{it} \\ + (0,1604437) * FFC_{it} - (0,8394738) * MF_{it}$$

Model (2)'deki $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğundan iyi bir modeldir ve modelin bağımsız değişkenleri (ekonomik altyapı yardımları, üretken kapasite yardımları, açıklık, ticari özgürlük endeksi, yolsuzlukla mücadele endeksi ve parasal özgürlük endeksi) bağımlı değişken (ihracat değeri)'in % 98'ini açıklamıştır ($R^2 = 0,9782$). Üretken kapasite yardımların ve açıklık değişkenleri istatistiksel olarak % 99 olasılıkla anlamlıdır. Ticaret özgürlük endeksi istatistiksel olarak % 95 olasılıkla anlamlıdır. Diğer bağımsız değişkenler anlamsızdır. Model (2)'deki kullandığımız bağımsız değişkenler ekonomik altyapı yardımların ve parasal özgürlük endeksine hariç beklediğimiz pozitif işareti almışlardır. Her ülkenin kendi kesişim noktası vardır (Tablo 3.7). Örneğin, $C = 12,08819$ olarak, aşağıdaki sunulduğu gibi dördüncü ülkenin için (C_4) kesişim noktası hesaplanabiliriz:

$$C_4 = -1,822186 + 12,08819 \quad C_4 = 10,266004$$

$C \neq C_4$ kabul edilmektedir. Dolayısıyla dördüncü ülke olan Gine Bissau için model (1) aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$E_{it} = 10,266004 - (0,0095155) * INF_{it-1} + (0,1261557) * TP_{it-1} + (1,612053) * OP_{it} \\ + (0,9090706) * TF_{it} + (0,1297704) * FFC_{it} - (0,8277389) * MF_{it}$$

Tablo 3. 6 İhracat ve Toplam TY, SE Yöntemi

Source	SS	df	MS	Number of obs = 72		
				F(12, 59) = 212.75		
Model	97.5721468	12 8	.13101223	Prob > F = 0.0000		
Residual	2.25493916	59	.038219308	R-squared = 0.9774		
				Adj R-squared = 0.9728		
Total	99.8270859	71	1.40601529	Root MSE = .1955		
E	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf. Interval]	
Aft_1	.0960743	.0363914	2.64	0.011	.0232554	.1688933
OP	1.586902	.1647827	9.63	0.000	1.257172	1.916631
TF	.9354392	.4240145	2.21	0.031	.0869883	1.78389
FFC	.1604437	.1179006	1.36	0.179	-.0754748	.3963622
MF	-.8394738	.5644307	-1.49	0.142	-1.968897	.2899494
country						
2	.0709412	.1141969	0.62	0.537	-.1575662	.2994486
3	1.311066	.1276774	10.27	0.000	1.055584	1.566548
4	-1.831903	.14386	-12.73	0.000	-2.119766	-1.544039
5	.2667522	.1152886	2.31	0.024	.0360602	.4974441
6	-.3845066	.1120493	-3.43	0.001	-.6087168	-.1602964
7	.205146	.1148751	1.79	0.079	-.0247187	.4350106
8	-.9186598	.1521175	-6.04	0.000	-1.223046	-.6142733
C	12.27129	3.31389	3.70	0.000	5.640211	18.90237

Tablo 3. 7 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, SE Yöntemi

Source	SS	df	MS	Number of obs = 72		
				F(13, 58) = 200.42		
Model	97.6532821	13	7.51179093	Prob > F = 0.0000		
Residual	2.17380379	58	.037479376	R-squared = 0.9782		
				Adj R-squared = 0.9733		
Total	99.8270859	71	1.40601529	Root MSE = .1936		
E	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf.	Interval]
INF_1	-.0095155	.0324915	-0.29	0.771	-.0745543	.0555233
PC_1	.1261557	.0491662	2.57	0.013	.0277388	.2245726
OP	1.612053	.1631343	9.88	0.000	1.285504	1.938602
TF	.9090706	.4242689	2.14	0.036	.0598041	1.758337
FFC	.1297704	.1176489	1.10	0.275	-.1057295	.3652702
MF	-.8277389	.5591906	-1.48	0.144	-1.94708	.2916026
country						
2	.0114417	.1189843	0.10	0.924	-.2267312	.2496147
3	1.235772	.1343993	9.19	0.000	.9667423	1.504801
4	-1.822186	.1415764	-12.87	0.000	-2.105582	-1.53879
5	.1906665	.1231476	1.55	0.127	-.0558403	.4371732
6	-.4540813	.1176189	-3.86	0.000	-.6895211	-.2186415
7	.1593876	.1174758	1.36	0.180	-.0757657	.3945409
8	-.9286212	.1490132	-6.23	0.000	-1.226903	-.6303389
C	12.08819	3.29322	3.67	0.001	5.49609	18.68028

EKK veya SE yöntemleri arasında en uygun modeli seçmek amacıyla F-testi gerçekleştirilmiştir.

H_0 : tüm ülkelerin ortak bir kesişim noktası vardır.

Model (1) için hipotez $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğu için H_0 reddedilmiştir. Dolayısıyla, SE yöntemi, EKK yönteminden daha uygundur (Tablo 3.8).

Tablo 3. 8 İhracat ve Toplam TY F-testi

F test that all $u_i=0$: $F(7,59) = 110,18$	Prob>F=0,0000
--	---------------

Model (2) için hipotez $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğu için H_0 reddedilmiştir. Dolayısıyla, SE yöntemi, EKK yönteminden daha uygundur (Tablo 3.9).

Tablo 3.9 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, F-testi

F test that all $u_i=0$: $F(7,58) = 91,26$	Prob>F = 0,0000
---	-----------------

3.2.5.3.3. Rassal Etki Yöntemi (RE)

Model (1)'deki $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğu için iyi bir modeldir ve modelin bağımsız değişkenleri (toplam ticari yardımlar, açıklık, ticari özgürlük endeksi, yolsuzlukla mücadele endeksi ve parasal özgürlük endeksi) bağımlı değişkeni (ihracat değeri)'in % 55'ini açıklamıştır ($R^2 = 0,5554$). Açıklık değişkenleri istatistiksel olarak % 99 olasılıkla anlamlıdır. Ticari yardımların ve ticaret özgürlük endeksi istatistiksel olarak % 95 olasılıkla anlamlıdır. Diğer bağımsız değişkenler anlamsızdır. Model (1)'deki kullandığımız bağımsız değişkenler parasal özgürlük endeksine hariç beklediğimiz pozitif işareti almışlardır (Tablo 3.10).

Model (2)'deki $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğundan iyi bir modeldir ve modelin bağımsız değişkenleri (ekonomik altyapı yardımları, üretken kapasite yardımları, açıklık, ticari özgürlük endeksi, yolsuzlukla mücadele endeksi ve parasal özgürlük endeksi) bağımlı değişken (ihracat değeri)'in % 62'sini açıklamıştır ($R^2 = 0,6181$). Üretken kapasite yardımları ve açıklık değişkenleri istatistiksel olarak % 99 olasılıkla anlamlıdır. Ticaret özgürlük endeksi istatistiksel olarak % 95 olasılıkla anlamlıdır. Diğer bağımsız değişkenler anlamsızdır. Model (2)'deki

kullandığımız bağımsız değişkenler ekonomik altyapı ve parasal özgürlük endeksine hariç beklediğimiz pozitif işareti almışlardır (Tablo 3.11).

Tablo 3.10 İhracat ve Toplam TY, RE Yöntemi

Random-effects GLS regression			Number of obs = 72			
Group variable: country			Number of groups = 8			
R-sq: within = 0.7215			Obs per group: min = 9			
between = 0.6038			avg = 9.0			
overall = 0.5554			max = 9			
			Wald chi2(5) = 156.58			
corr(u_i, X) = 0 (assumed)			Prob > chi2 = 0.0000			
E	Coef.	Std. Err.	z	P>z	[95% Conf. Interval]	
Aft_1	.101708	.0363844	2.80	0.005	.0303959	.1730201
OP	1.600636	.164064	9.76	0.000	1.279077	1.922196
TF	.9563393	.4259989	2.24	0.025	.1213968	1.791282
FFC	.1765397	.1183449	1.49	0.136	-.055412	.4084914
MF	-.7580836	.56624	-1.34	0.181	-1.867894	.3517264
C	11.45455	3.350388	3.42	0.001	4.887916	18.02119
sigma_u		.86380132				
sigma_e		.19549759				
rho		.951274 (fraction of variance due to u_i)				

Tablo 3.11 İhracat ve TY'nin değişkenleri, RE Yöntemi

Random-effects GLS regression			Number of obs = 72			
Group variable: country			Number of groups = 8			
R-sq:	within = 0.7303		Obs per group:	min =9		
	between = 0.6799			avg =9.0		
	overall = 0.6181			max =9		
			Wald chi2(6) =		149.10	
corr(u_i, X) = 0 (assumed)			Prob > chi2 =		0.0000	
E	Coef.	Std. Err.	z	P>z	[95% Conf. Interval]	
INF_1	-.0156456	.0348824	-0.45	0.654	-.0840138	.0527226
PC_1	.1488842	.0523219	2.85	0.004	.0463352	.2514331
OP	1.649918	.1714244	9.62	0.000	1.313932	1.985903
TF	.9521142	.4550325	2.09	0.036	.0602669	1.843961
FFC	.1598887	.1260182	1.27	0.205	-.0871024	.4068797
MF	-.6452447	.5975201	-1.08	0.280	-1.816363	.5258732
C	10.36303	3.531114	2.93	0.003	3.442171	17.28388
sigma_u	.55731492					
sigma_e	.19359591					
Rho	.89232518 (fraction of variance due to u_i)					

SE ve RE yöntemleri arasındaki en uygun yöntemi seçmek için, Hausman testi gerçekleştirilmiştir.

3.2.5.3.4. Hausman Testi

H_0 : Rassal etkiler yöntemi Sabit etkiler yönteminden daha uygundur.

Model (1) için Ki-kare olasılığı $p = 0,0000 \leq 0,005$ dolayısıyla H_0 reddedilmektedir ve sabit etkiler yöntemi, rassal etkiler yönteminden daha uygundur (Tablo 3.12).

Tablo 3.12 İhracat ve Toplam TY, Hausman Testi

Test: H ₀ : difference in coefficients not systematic
$\text{chi2}(5) = (b-B)'[(V_b-V_B)^{-1}](b-B)$ $= 34.00$
Prob>chi2 = 0.0000
(V _b -V _B is not positive definite)

Model (2) için Ki-kare olasılığı $p = 0,0000 \leq 0,005$ dolayısıyla H₀ reddedilmektedir ve sabit etkiler yöntemi, rassal etkiler yönteminden daha uygundur (Tablo 3.13).

Tablo 3.13 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, Hausman Testi

Test: H ₀ : difference in coefficients not systematic
$\text{chi2}(4) = (b-B)'[(V_b-V_B)^{-1}](b-B)$ $= 73.38$
Prob>chi2 = 0.0000
(V _b -V _B is not positive definite)

3.2.5.3.5. Wald Değişen Varyans Testi (Heteroskedacity test)

H₀ : Varyanslar sabittir.

Model (1) için Ki-kare olasılığı $p = 0,0000 \leq 0,005$ dolayısıyla H₀ reddedilmektedir ve değişen varyans problemi var olduğu gösterilmiştir (Tablo 3.14).

Tablo 3.14 İhracat ve Toplam TY, Wald Testi

$H_0: \sigma(i)^2 = \sigma^2$ for all i
$\chi^2(8) = 1847.86$
$\text{Prob} > \chi^2 = 0.0000$

Model (2) için Ki-kare olasılığı $p = 0,0000 \leq 0,005$ dolayısıyla H_0 reddedilmektedir ve değişen varyans problemi var olduğu gösterilmiştir (tablo 3.15).

Tablo 3.15 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, Wald Testi

$H_0: \sigma(i)^2 = \sigma^2$ for all i
$\chi^2(8) = 1862,52$
$\text{Prob} > \chi^2 = 0,0000$

3.2.5.3.6. Wooldridge Otokorelasyon Testi

H_0 : Birinci dereceden otokorelasyon yoktur.

Model (1) için $p = 0,0183 \leq 0,005$ dolayısıyla H_0 reddedilmektedir ve otokorelasyon sorunları var olduğu gösterilmiştir (Tablo 3.16).

Tablo 3.16 İhracat ve Toplam TY, Wooldridge Testi

H_0 : no first-order autocorrelation
$F(1, 7) = 9,376$
$\text{Prob} > F = 0,0183$

Model (2) için $p = 0,0172 \leq 0,005$ dolayısıyla H_0 reddedilmektedir ve otokorelasyon sorunları var olduğu gösterilmiştir (Tablo 3.17).

Tablo 3.17 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, Wooldridge Testi

H_0 : no first-order autocorrelation
$F(1, 7) = 9,641$
Prob > F = 0,0172

Değişen varyans ve otokorelasyon problemleri düzeltilmesi amacıyla, Tahmin Edilebilir Genelleştirilmiş En Küçük Kareler yöntemi kullanılmıştır.

3.2.5.3.7. Tahmin Edilebilir Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi (TEGEKK)

Panel içinde otokorelasyon ve değişen varyans sorunları var olduğuna rağmen TEGEKK yönteminin sayesinde modelin tahmini gerçekleştirilebilmektedir.

Model (1)'deki $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğu için iyi bir modeldir ve modelin bağımsız değişkenleri (toplam ticari yardımlar, açıklık, ticari özgürlük endeksi, yolsuzlukla mücadele endeksi ve parasal özgürlük endeksi) bağımlı değişkeni (ihracat değeri)'in % 68'ini açıklamıştır ($R^2 = 0,6821$). Ticari yardımların, açıklık ve yolsuzlukla mücadele değişkenleri istatistiksel olarak % 99 olasılıkla anlamlıdır. Ticaret özgürlük endeksi istatistiksel olarak % 90 olasılıkla anlamlıdır. Parasal özgürlük endeksi değişkeni anlamsızdır. Model (1)'deki kullandığımız bütün bağımsız değişkenler beklediğimiz pozitif işareti almışlardır (Tablo 3.18).

Model (2)'deki $p = 0,0000 \leq 0,005$ olduğundan iyi bir modeldir ve modelin bağımsız değişkenleri (ekonomik altyapı yardımları, üretken kapasite yardımları, açıklık, ticari özgürlük endeksi, yolsuzlukla mücadele endeksi ve parasal özgürlük endeksi) bağımlı değişken (ihracat değeri)'in % 74'ünü açıklamıştır ($R^2 = 0,7384$). Üretken kapasite yardımların ve açıklık değişkenleri istatistiksel olarak % 99 olasılıkla anlamlıdır. Yolsuzlukla mücadele endeksi istatistiksel olarak % 95 olasılıkla anlamlıdır. Ekonomik altyapı yardımların, ticaret özgürlük endeksi ve parasal özgürlük endeksi olan diğer bağımsız değişkenler anlamsızdır. Model (2)'deki kullandığımız bağımsız değişkenler ekonomik altyapı yardımların hariç beklediğimiz pozitif işareti almışlardır (Tablo 3.19).

Tablo 3.18 İhracat ve Toplam TY, TEGEKK Yöntemi

Linear regression				Number of obs	= 72	
				F(5, 66)	= 36.46	
				Prob > F	= 0.0000	
				R-squared	= 0.6821	
				Root MSE	= .69339	
Robust						
E	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf.Interval]	
Aft_1	.3975852	.1110822	3.58	0.001	.1758024	.619368
OP	2.55758	.3440025	7.43	0.000	1.870757	3.244403
TF	1.89456	.9779219	1.94	0.057	-.0579245	3.847044
FFC	.7573739	.2888863	2.62	0.011	.1805938	1.334154
MF	1.706915	1.32559	1.29	0.202	-.9397104	4.353541
C	-14.56331	6.705629	-2.17	0.033	-27.95153	-1.175089

Tablo 3.19 İhracat ve TY'nin Değişkenleri, TEGEKK Yöntemi

Linear regression			Number of obs = 72			
			F(6, 65) = 43.57			
			Prob > F = 0.0000			
			R-squared = 0.7384			
			Root MSE = .63386			
			Robust			
E	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
INF_1	-.1923643	.1248402	-1.54	0.128	-.4416874	.0569589
PC_1	.6709531	.1316168	5.10	0.000	.4080962	.93381
OP	2.654508	.3251928	8.16	0.000	2.005053	3.303963
TF	.7380347	1.087757	0.68	0.500	-1.434366	2.910436
FFC	.5834238	.283056	2.06	0.043	.0181219	1.148726
MF	.7694527	1.318865	0.58	0.562	-1.864502	3.403408
C	-6.50502	7.514108	-0.87	0.390	-21.51173	8.501691

3.2.6. Sonuç ve Değerlendirme

Tablo 3.20 Regresyon Bulgularının Özeti

VARIABLES	(FGLS)	(FGLS)
	E	E
	(1)	(2)
AFT_1	0,3975852*** (0,1110822)	
INF_1		-0,1923643 (0,128)
PC_1		0,6709531*** (0,000)
OP	2,55758*** (0,3440025)	2,654508*** (8,16)
TF	1,89456* (0,9779219)	0,7380347 (0,68)
FFC	0,7573739*** (0,2888863)	0,5834238** (2,06)
MF	1,706915 (1,32559)	0,7694527 (0,58)
Constant	-14,56331** (6,705629)	-6,50502 (-0,87)
Observations	72	72
R-squared	0,6821	0,7384
F-prob	0,0000	0,0000
Number of country	8	8

() Robust standard errors

* %10 anlamlılık. ** %5 anlamlılık. *** %1 anlamlılık.

Model (1) regresyonunda ticaret yardımlarının BAEPB ülkelerinin ihracat değerinin üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu gösterilmiştir. Ticari yardımların % 1 arttığında bir sonraki yılda alıcı ülkelerin ihracatları % 0,398'lik bir artışı göstermiştir. Cali ve te Velde (2011) çalışmalarında ticaret yardımlarının ihracat üzerindeki etkiler neredeyse tamamının ekonomik altyapı yardımlarıyla yürütüldüğü sonucuna varmıştır. Model (2) regresyonu baktığımızda, Cali ve te Velde 'ye karşılık ticari yardımların ihracatın üzerindeki

etkileri tamamının üretken kapasite yardımlarıyla yürütüldüğü görülmüştür. Ekonomik altyapı yardımları ihracat üzerinde anlamsız bir etkiye sahiptir. Ekonomik altyapının geliştirmesi için verilen 1 dolar, bir sonraki yılın ihracatına 0,67 dolar bir artış yaratmaktadır.

Bütün kontrol değişkenleri olan ekonomik özgürlük endeksleri beklenen işaretlere sahiptir. Açıklık ve ticaret özgürlük endeksi, ihracat değeri üzerinde genel olarak olumlu ve anlamlı bir etki göstermiştir. Yolsuzlukla mücadele endeksi olumlu ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Parasal özgürlük endeksi ihracat üzerinde pozitif etkiye sahiptir ancak anlamlı değildir. Model (1) regresyonunda, açıklık üzerindeki % 1'lik artış ihracat üzerinde 2,56 dolarlık bir artışa sebep olmuştur. Aynı şekilde, ticaret özgürlük endeksindeki 1 puanlık artışın ihracatta 1,89 dolarlık bir artışa sebep olmuştur. Yolsuzlukla mücadele endeksindeki 1 puanlık artış ihracat değerinde 0,76 dolarlık bir artışa sebep olmuştur. Model (2) regresyonundaki katsayılar Model (1) regresyonundaki katsayılara yakındır.

Analizimize göre, TY, BAEPB ülkelerinin ihracatı üzerinde genel bir pozitif etkiye sahiptir. Üretken kapasite yardımları ihracatı etkileyecek tek ticari yardımlarının değişkenidir. Fakat etkisi son derecede sınırlıdır.

Üretken kapasite yardımları; tarım yardımları (ormancılık ve balıkçılık yardımları), endüstri yardımları, madencilik yardımları, turizm yardımları, inşaat yardımları ve ticaret politika ve düzenlemesi yardımlarını içerir. Tarım yardımları üretken kapasite yardımları için en büyük paydır. Fakat 2007 ve 2013 yılları arasında BAEPB'nin ihracatındaki tarım kısmı % 27 (kakao % 18, kahve % 1,2, balıkçılık % 2,4 ve pamuk % 5,4) olduğunu gösterilmiştir. Buna karşılık 2000-2006 döneminde % 35,8 olmuştur (kakao % 20,7, kahve % 2, balıkçılık % 4,5 ve pamuk % 8,6) (BCEAO, 2013). Buna rağmen, BAEPB'nin ihracatında, endüstri yardımlarının küçük bir payı sahip olan petrol ürünleri 2000-2006 döneminde % 15,3'den 2007-2013 döneminde % 22,8'e yükseltilmiştir (BCEAO, 2013). Üretken kapasite yardımları madencilik yardımları küçük bir pay sahip olmasına rağmen altın ve kıymetli maden payı da aynı dönemde % 7,4'den 2007-2013 döneminde % 15,4'e yükseltilmiştir (BCEAO, 2013).

Yukarıda yapılan analizlerden yola çıkarak, daha az üretken kapasite yardımlarının alınan sektörlerin BAEPB'nin ihracatındaki payının daha önemli olduğu görülmüştür. BAEPB ihracatın üzerindeki ticari yardımlarının etkilerini artırması için üretken kapasite yardımlarının, madencilik yardımlarının (altın ve kıymetli maden) ve endüstri yardımlarının (Petrol ürünleri gibi) ticari yardımlarının paylarının artırılmasını önermekteyiz.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Baltagi, B. H. (2009). *Econometric Analysis of Panel Data*. 2nd edition. John Wiley & Sons, United States.
- Gujarati, D. ve Porter, D. (2009). *Essentials of Econometrics*. 4th edition. McGraw-Hill/Irwin, United States.
- Kennedy, P. A. (2008). *Guide to Econometrics*. 6th edition. Wiley-Blackwell, United States.
- Wooldridge, J. M. (2002). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. The MIT Press, Cambridge.

KURUMSAL KAYNAKLAR

- Asia-Pacific Research and Training Network on Trade, Workin Paper Series No. 3. Duval, Y. (2006). Costs and Benefits of Implementing Trade Facilitations Measures under Negotiations at the Wto: An Exploratory Survey.
- BCEAO. (2013). *Analyse de la Structure du Commerce Exterieur des Biens et Services de L'UEMOA*, Dakar.
- Harvard University, African Economic Policy Discussion Paper No. 54. McPherson, M. F. ve Rakovski, T. (2001). Understanding the Growth Process in Sub-Saharan Africa: Some Empirical Estimates.
- OECD ve WTO. (2009). *Aid for Trade at a Glance 2009: Maintaining Momentum*.
- OECD. (2003). *Quantitative Assesment of the Benefits of Trade Facilitation*.
- OECD. (2006). *Aid for Trade: Making It Effective*.
- The İnternational Monetary Fund Policy Development and Review Department. Dorsey, T. (2007). *What is Aid for Trade?*
- The İnternational Monetary Fund Policy Development and Review Department. Dorsey, T. (2007). *What is Aid for Trade?*
- The World Bank, Policy Research Working Paper No. 4991. Gamberoni, E. ve Newfarmer, R. (2009). *Aid for Trade Matching Potential Demand and Supply*.

- The World Bank, Center for Global Development Working paper No. 44. Clemens, M., Radelet, S., ve Bhavnani, R. (2004). Counting Chickens when they Hatch: The Short-Term Effect of Aid on Growth.
- The World Bank, Policy Research Working Paper No. 4152. François, J. ve Manchin, M. (2007). Institutions, Infrastructures, and Trade.
- The World Bank, Policy Research Working Paper No. 4797. Hoekman, B. ve Nicita, A. (2008). Trade Policy, Trade Costs, and Developing Country Trade.
- The World Bank, Policy Research Working Paper No. 5064. Helble, M., Mann, C. ve Wilson, J.S. (2009). Aid-for-Trade Facilitation.
- The World Bank, Policy Research Working Paper No. 5728. Ferro, E., Portugal-Perez, A. ve Wilson, J.S. (2011). Aid to the Services Sector. Does It Affect Manufacturing Exports?
- The World Bank, Where to Spend the Next Million? Applying Impact Evaluation to Trade Assistance, Gourdon, J., Marchat, J.M., Sharma, S. and Vishwanath, T. (2011). Can Matching Grants Promote Exports? Evidence from Tunisia's FAMEX II Programme.
- The World Trade Organization. Aid for Trade Task Force (2006). Recommendations of the Task Force on Aid for Trade.
- West Africa Intitute. Seck, D. (2013). Proposed Architecture for an ECOWAS Common Currency Union.

KONFERANSLAR/KONGRELER/SEMİNERLER

- Bonsdorff, V. M. ve Wilska, K. (2006). "Aid for Trade as a Vehicle for Enhancing Export Competitiveness". *Paper Prepared for the Seminar on Aid for Trade: Adjusting Capacity to Maximize Sustainability in a Liberalizing Global Economy*. 14–15 November, Glion, Switzerland.
- Gomanee, K., Girma, S., ve Morrissey, O. (2002). "Aid, Investment and Growth in Sub-Saharan Africa". *Paper Prepared for the 10th General Conference of EADI*. 19-21 September, Ljubljana, Slovenia.
- Königer, J., Busse, M., ve Hoekstra, R. (2011). "The Impact of Aid for Trade Facilitation on the Costs of Trading". *Proceedings of the German Development Economics Conference*, Berlin, Germany.

Pazarlıoğlu, V. ve Gürler Ö.K. (2007). “Telekomünikasyon Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Yaklaşımı”. 8. *Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi*, 24-25 Mayıs 2007, İnönü Üniversitesi, Malatya, Turkey.

MAKALELER

- Bougheas, S., Demetriades, P. O. ve Morgenroth, E. L. W. (1999). “Infrastructure, Transport Costs and Trade”. *Journal of International Economics*, 47(1): 169-89.
- Brenton, P. ve von Uexkull, E. (2009). “Product Specific Technical Assistance for Exports - Has It Been Effective?”. *Journal of International Trade & Economic Development*, 8(2): 235-254.
- Cali, M. ve Velde, D. W. (2011). “Does Aid for Trade Really Improve Trade Performance?”. *World Development*, 39(5): 725-740.
- Czubala, W., Shepherd, B. ve Wilson, J. S. (2009). “Help or Hindrance? The Impact of Harmonised Standards on African Exports”. *Journal of African Economies*, 18(5): 711-744.
- Disdier, A. C., Fontagne, L. ve Mimouni, M. (2008). “The Impact of Regulations on Agricultural Trade: Evidence from the Sps and Tbt Agreements”. *American Journal of Agricultural Economics*, 90(2): 336-350.
- Hansen, H., ve Tarp, F. (2001). “Aid and Growth Regressions”. *Journal of Development Economics*, 64: 547-570.
- Hoekman, B. ve Nicita, A. (2010). “Assessing the Doha Round: Market Access, Transactions Costs and Aid for Trade Facilitation”. *Journal of International Trade & Economic Development*, 19(1): 65-79.
- Huchet-Bourdon, M., Lipchitz, A. ve Rousson, A. (2009). “Aid for Trade in Developing Countries: Complex Linkages for Real Effectiveness”. *African Development Review*, 21(2): 243–290.
- Hummels, D., Lugovskyy, V. ve Skiba, A. (2009). “The Trade Reducing Effects of Market Power in International Shipping”. *Journal of Development Economics*, 89(1): 84-97.
- Ivanic, M., Mann, C.L. ve Wilson, J.S. (2006). “Aid-for-Trade Facilitation”. *Global Welfare Gains and Developing Countries Draft*.
- Lederman, D., Olarreaga, M. ve Payton, L. (2010). “Export Promotion Agencies: Do They Work?”. *Journal of Development Economics*, 91(2): 257-265.

- Limao, N. ve Venables, A. J. (2001). "Infrastructure, Geographical Disadvantage, Transport Costs, and Trade". *World Bank Economic Review*, 15(3): 451-479.
- Otsuki, T., Wilson, J. S. and Sewadeh, M. (2001). "Saving Two in a Billion: Quantifying the Trade Effect of European Food Safety Standards on African Exports". *Food Policy*, 26(5): 495-514.
- Swamy, P. A. V. B. ve Arora S. S. (1972). "The Exact Finite Sample Properties of the Estimators of Coefficients in the Error Components Regression Models". *Econometrica*, 40(2): 261-275.
- Vijil, M. ve Wagner, L. (2012). "Does Aid For Trade Enhance Export Performance? Investigating on the Infrastructure Channel". *The World Economy*, 35(7): 838-868.
- Wallace, T. D. ve Hussain, A. (1969). "The Use of Error Components Models in Combining Cross Section with Time Series Data". *Econometrica*, 37(1): 55-72.
- Wilson, J. S. ve Abe, K. (2011). "Investing in Port Infrastructure to Lower Trade Costs in East Asia". *Journal of East Asian Economic Integration*, 15(2).
- Wilson, J. S., Mann, C. L. ve Otsuki, T. (2005). "Assessing the Benefits of Trade Facilitation: A Global Perspective". *World Economy*, 28(6): 841-871.
- Wilson, J. S., Mann, C. L. ve Otsuki, T. (2003). "Trade Facilitation and Economic Development: A New Approach to Quantifying the Impact". *World Bank Economic Review*, 17(3): 367-389.

INTERNET KAYNAKLARI

Dünya Kalkınma Göstergeleri

<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>
(Erişim Tarihi: 02.11.2015)

Ekonomik Özgürlüğü Endeksleri

<http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year> (Erişim Tarihi: 24.12.2015)

Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğin Örgütünün Kurumsal Yapısı

<http://www.uemoa.int/en/bodies-uemoa> (Erişim Tarihi: 12.12.2015)

Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliğine Üye Ülkelerin Ekonomik Gelişmeleri

<http://www.worldbank.org/en/country/benin/overview> (Erişim Tarihi: 19.03.2016)

<http://www.worldbank.org/en/country/burkinafaso/overview> (Erişim Tarihi: 19.03.2016)

<http://www.worldbank.org/en/country/cotedivoire/overview> (Erişim Tarihi: 19.03.2016)

<http://www.worldbank.org/en/country/guineabissau/overview> (Erişim Tarihi: 19.03.2016)

<http://www.worldbank.org/en/country/mali/overview> (Erişim Tarihi: 19.03.2016)

<http://www.worldbank.org/en/country/niger/overview> (Erişim Tarihi: 19.03.2016)

<http://www.worldbank.org/en/country/senegal/overview> (Erişim Tarihi: 19.03.2016)

<http://www.worldbank.org/en/country/togo/overview> (Erişim Tarihi: 19.03.2016)

Ticari Yardımların Akışların Verileri

<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=CRS1> (Erişim Tarihi: 19.03.2016)

Ticari Yardımların Genel Tanıtımı

https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/a4t_e/aid4trade_e.htm (Erişim Tarihi: 24.12.2015)

EK 1 - (2005-2014) VERİLERİ

YİL	ÜLKE	İhracat	Toplam TY	Ekonomik Altyapı İçin TY	Üretken Kapasite İçin TY	Ticaret Açıklığı	Ticaret Özgürlüğü Endeksi	Yolsuzluk la Mücadele Endeksi	Parasal Özgürlüğü Endeksi
2005	Benin	9,10E+08	6,70E+07	3,90E+07	2,80E+07	45,8166	54	30	81,1
2006	Benin	9,50E+08	6,60E+07	3,00E+07	3,60E+07	46,8519	59,6	32	83,1
2007	Benin	1,30E+09	1,00E+08	6,50E+07	3,50E+07	57,805	64,6	29	82,4
2008	Benin	1,60E+09	1,80E+08	1,40E+08	4,00E+07	56,4979	65,2	25	77,5
2009	Benin	1,40E+09	1,80E+08	1,30E+08	5,10E+07	52,7005	67,4	27	79,6
2010	Benin	1,70E+09	1,90E+08	1,50E+08	4,80E+07	60,993	57	31	74,6
2011	Benin	1,70E+09	2,70E+08	2,10E+08	6,20E+07	55,5788	58,8	29	78,2
2012	Benin	2,00E+09	1,40E+08	9,80E+07	4,20E+07	60,3692	59,3	28	79,7
2013	Benin	2,50E+09	1,90E+08	1,40E+08	5,40E+07	69,072	59,3	30	79,9
2014	Benin	3,50E+09	1,80E+08	1,20E+08	5,90E+07	81,2386	60	29,5	75,4
2005	Burkina Faso	5,30E+08	1,30E+08	5,80E+07	7,10E+07	35,5357	62,6	30	80,4
2006	Burkina Faso	6,70E+08	1,70E+08	9,80E+07	7,20E+07	36,7782	62,2	30	85,9
2007	Burkina Faso	7,10E+08	2,40E+08	1,60E+08	8,20E+07	35,4245	67,2	34	76,8
2008	Burkina Faso	8,30E+08	1,80E+08	8,50E+07	9,10E+07	36,3105	66,6	32	78,8
2009	Burkina Faso	1,10E+09	2,20E+08	1,30E+08	8,80E+07	40,4209	70,4	29	83,7
2010	Burkina Faso	1,70E+09	2,30E+08	1,30E+08	1,00E+08	48,8668	71,3	35	73
2011	Burkina Faso	2,70E+09	2,50E+08	6,80E+07	1,80E+08	58,154	76,2	36	76,8
2012	Burkina Faso	2,80E+09	2,90E+08	1,20E+08	1,70E+08	62,6791	72,5	31	81,4
2013	Burkina Faso	3,20E+09	3,30E+08	1,60E+08	1,70E+08	63,4562	72,5	30	80,6
2014	Burkina Faso	3,60E+09	4,20E+08	2,40E+08	1,80E+08	64,6134	67,8	31,3	78,8
2005	Fildişi Sahili	8,50E+09	4,80E+06	1,40E+06	3,40E+06	93,9226	61	21	78,4
2006	Fildişi Sahili	9,30E+09	1,70E+07	1,20E+06	1,60E+07	95,0697	63,6	20	80,9
2007	Fildişi Sahili	9,60E+09	2,70E+07	992888	2,60E+07	89,4376	63,6	19	78,6
2008	Fildişi Sahili	1,10E+10	2,40E+08	1,00E+08	1,40E+08	87,2749	59,8	21	80,7

YIL	ÜLKE	İhracat	Toplam TY	Ekonomik Altyapı İçin TY	Üretken Kapasite İçin TY	Ticaret Açıklığı	Ticaret Özgürlüğü Endeksi	Yolsuzluk la Mücadele Endeksi	Parasal Özgürlüğü Endeksi
2009	Fildişi Sahili	1,20E+10	2,00E+08	1,30E+08	7,10E+07	90,7792	70,4	21	79,1
2010	Fildişi Sahili	1,30E+10	1,80E+08	1,10E+08	6,80E+07	93,9594	64,3	20	76
2011	Fildişi Sahili	1,40E+10	1,30E+08	5,70E+07	6,80E+07	91,1548	72,2	21	80,2
2012	Fildişi Sahili	1,30E+10	8,90E+07	6,50E+07	2,40E+07	92,8081	70,3	22	81,7
2013	Fildişi Sahili	1,40E+10	1,10E+08	5,50E+07	5,50E+07	84,9107	70,3	22	77,8
2014	Fildişi Sahili	1,50E+10	1,80E+08	8,70E+07	9,70E+07	82,8012	71,4	79,1	80,6
2005	Guine Bissau	1,20E+08	1,40E+07	1,00E+07	4,20E+06	48,4277	56,4	10	83
2006	Guine Bissau	1,00E+08	2,80E+07	2,10E+07	6,80E+06	49,5412	57,8	10	89
2007	Guine Bissau	1,40E+08	4,20E+07	3,60E+07	5,40E+06	54,1164	57,8	10	80,7
2008	Guine Bissau	1,70E+08	3,00E+07	2,10E+07	8,60E+06	52,768	56,8	10	75,7
2009	Guine Bissau	1,50E+08	3,40E+07	2,00E+07	1,40E+07	53,7614	66,8	22	73,5
2010	Guine Bissau	1,70E+08	1,30E+07	5,80E+06	7,30E+06	55,3276	58,2	19	67
2011	Guine Bissau	3,00E+08	2,60E+07	8,90E+06	1,70E+07	57,6394	63,6	19	72,2
2012	Guine Bissau	1,40E+08	1,60E+07	8,50E+06	7,60E+06	39,6137	65,3	21	75,9
2013	Guine Bissau	1,70E+08	9,70E+06	6,10E+06	3,60E+06	41,7194	65,3	22	72,7
2014	Guine Bissau	1,70E+08	1,10E+07	5,50E+06	5,60E+06	39,9419	61,4	20,2	74,4
2005	Mali	1,40E+09	1,80E+08	9,90E+07	8,40E+07	57,9443	62,2	30	84,2
2006	Mali	1,80E+09	1,70E+08	9,50E+07	7,80E+07	62,8126	63,8	32	81,2
2007	Mali	2,10E+09	3,00E+08	1,60E+08	1,30E+08	61,8336	68,6	29	78,4
2008	Mali	2,00E+09	2,40E+08	1,20E+08	1,20E+08	47,3589	68,6	28	79,9
2009	Mali	1,90E+09	2,60E+08	9,90E+07	1,60E+08	43,9746	73	27	79,6
2010	Mali	2,00E+09	3,40E+08	1,30E+08	2,00E+08	46,1731	69,6	31	73,8
2011	Mali	2,70E+09	4,80E+08	2,20E+08	2,50E+08	51,723	73,2	28	77,6
2012	Mali	2,80E+09	3,20E+08	1,60E+08	1,50E+08	55,0411	73,2	27	80,7
2013	Mali	3,00E+09	2,50E+08	1,10E+08	1,50E+08	58,5402	73,2	28	79,9

YIL	ÜLKE	İhracat	Toplam TY	Ekonomik Altyapı İçin TY	Üretken Kapasite İçin TY	Ticaret Açıklığı	Ticaret Özgürlüğü Endeksi	Yolsuzluk la Mücadele Endeksi	Parasal Özgürlüğü Endeksi
2014	Mali	3,10E+09	2,90E+08	1,10E+08	1,80E+08	55,7699	73,2	27,7	76,7
2005	Niger	5,70E+08	7,70E+07	1,80E+07	5,90E+07	47,3955	56,8	10	88,3
2006	Niger	6,00E+08	6,40E+07	9,60E+06	5,50E+07	45,9215	57,6	22	87,9
2007	Niger	7,50E+08	9,40E+07	4,70E+07	4,70E+07	47,3544	62,4	24	80,6
2008	Niger	9,60E+08	1,10E+08	6,30E+07	4,50E+07	53,4175	64,4	23	86
2009	Niger	1,10E+09	8,30E+07	4,30E+07	3,90E+07	67,178	70,4	26	89,5
2010	Niger	1,30E+09	1,30E+08	5,80E+07	6,90E+07	71,2902	75,7	28	77,6
2011	Niger	1,30E+09	1,10E+08	5,40E+07	5,30E+07	68,6892	71,8	29	80
2012	Niger	1,50E+09	1,20E+08	6,60E+07	5,90E+07	61,2205	71,7	26	86,4
2013	Niger	1,70E+09	1,60E+08	8,80E+07	7,00E+07	61,5948	71,7	25	85,4
2014	Niger	1,50E+09	1,60E+08	7,60E+07	8,20E+07	54,4856	65,6	26	88,3
2005	Senegal	2,40E+09	1,50E+08	9,80E+07	5,30E+07	69,4416	68,2	32	84,3
2006	Senegal	2,40E+09	1,80E+08	1,00E+08	7,50E+07	68,7237	66,6	30	90,4
2007	Senegal	2,90E+09	1,80E+08	9,90E+07	8,30E+07	73,2915	71,6	32	82,9
2008	Senegal	3,50E+09	2,90E+08	1,80E+08	1,10E+08	78,5577	71,6	33	81,4
2009	Senegal	3,10E+09	2,10E+08	1,30E+08	8,60E+07	65,4872	71,2	36	76,5
2010	Senegal	3,20E+09	2,40E+08	1,30E+08	1,10E+08	65,1101	69,7	34	75,2
2011	Senegal	3,60E+09	3,10E+08	1,90E+08	1,30E+08	66,8533	73,2	30	79,7
2012	Senegal	3,40E+09	2,60E+08	1,70E+08	9,50E+07	66,6154	72,2	29	81,6
2013	Senegal	4,10E+09	3,20E+08	1,70E+08	1,50E+08	76,3119	72,2	29	79,6
2014	Senegal	4,30E+09	4,90E+08	3,20E+08	1,70E+08	73,7104	73,2	29,5	81,8
2005	Togo	8,50E+08	9,00E+06	6,10E+06	2,90E+06	98,6993	62	10	85,8
2006	Togo	8,40E+08	7,90E+06	6,30E+06	1,60E+06	94,3174	57	10	86,5
2007	Togo	9,60E+08	2,60E+06	815661	1,80E+06	92,4106	68,4	30	76,5
2008	Togo	1,10E+09	9,90E+07	5,00E+07	4,90E+07	87,4297	69,2	24	78,2
2009	Togo	1,20E+09	2,70E+07	1,50E+07	1,30E+07	89,0887	70,6	23	81,5
2010	Togo	1,30E+09	3,70E+07	7,70E+06	2,90E+07	97,4729	62,8	27	74,5
2011	Togo	1,50E+09	5,10E+07	3,60E+07	1,50E+07	95,7648	62,2	28	78,1
2012	Togo	1,70E+09	3,60E+07	2,90E+07	7,50E+06	106,601	61,7	24	78,3

YİL	ÜLKE	İhracat	Toplam TY	Ekonomik Altyapı İçin TY	Üretken Kapasite İçin TY	Ticaret Açıklığı	Ticaret Özgürlüğü Endeksi	Yolsuzluk la Mücadele Endeksi	Parasal Özgürlüğü Endeksi
2013	Togo	1,90E+09	4,80E+07	3,30E+07	1,50E+07	108,834	56,7	24	78,5
2014	Togo	2,30E+09	6,40E+07	4,10E+07	2,40E+07	151,184	62,8	23,8	79,3

EK 2 - TİCARET YARDIMLARININ KATEGORİLERİ

BUILDING PRODUCTIVE CAPACITY

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	BANKING AND FINANCIAL SERVICES	
24010	Financial policy and administrative management	Finance sector policy, planning and programmes; institution capacity building and advice; financial markets and systems.
24020	Monetary institutions	Central banks.
24030	Formal sector financial intermediaries	All formal sector financial intermediaries; credit lines; insurance, leasing, venture capital, etc. (except when focused on only one sector).
24040	Informal/semi-formal financial intermediaries	Micro credit, savings and credit co-operatives etc.
24081	Education/training in banking and financial services	
CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	BUSINESS AND OTHER SERVICES	
25010	Business support services and institutions	Support to trade and business associations, chambers of commerce; legal and regulatory reform aimed at improving business and investment climate; private sector institution capacity building and advice; trade information; public-private sector networking including trade fairs; e-commerce. Where sector cannot be specified: general support to private
25020	Privatisation	When sector cannot be specified. Including general state enterprise restructuring or demonopolisation programmes; planning, programming,
CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	AGRICULTURE	
31110	Agricultural policy and administrative management	Agricultural sector policy, planning and programmes; aid to agricultural ministries; institution capacity building and advice; unspecified agriculture.
31120	Agricultural development	Integrated projects; farm development.
31130	Agricultural land resources	Including soil degradation control; soil improvement; drainage of water logged areas; soil desalination; agricultural land surveys; land reclamation; erosion control, desertification control.
31140	Agricultural water resources	Irrigation, reservoirs, hydraulic structures, ground water exploitation for agricultural use.

31150	Agricultural inputs	Supply of seeds, fertilizers, agricultural machinery/equipment.
31161	Food crop production	Including grains (wheat, rice, barley, maize, rye, oats, millet, sorghum); horticulture; vegetables; fruit and berries; other annual and perennial crops. [Use code 32161 for agro-industries.]
31162	Industrial crops/export crops	Including sugar; coffee, cocoa, tea; oil seeds, nuts, kernels; fibre crops; tobacco;

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
		rubber. [Use code 32161 for agro-industries.]
31163	Livestock	Animal husbandry; animal feed aid.
31164	Agrarian reform	Including agricultural sector adjustment.
31165	Agricultural alternative development	Projects to reduce illicit drug cultivation through other agricultural marketing and production opportunities (see code 43050 for non-agricultural alternative development).
31166	Agricultural extension	Non-formal training in agriculture.
31181	Agricultural education/training	
31182	Agricultural research	Plant breeding, physiology, genetic resources, ecology, taxonomy, disease control, agricultural bio-technology; including livestock research (animal health, breeding and genetics, nutrition, physiology).
31191	Agricultural services	Marketing policies & organisation; storage and transportation, creation of strategic reserves.
31192	Plant and post-harvest protection and pest control	Including integrated plant protection, biological plant protection activities, supply and management of agrochemicals, supply of pesticides, plant protection policy and legislation.
31193	Agricultural financial services	Financial intermediaries for the agricultural sector including credit schemes; crop insurance.
31194	Agricultural co-operatives	Including farmers' organisations.
31195	Livestock/veterinary services	Animal health and management, genetic resources, feed resources.

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	FORESTRY	
31210	Forestry policy and administrative management	Forestry sector policy, planning and programmes; institution capacity building and advice; forest surveys; unspecified forestry and agro-forestry activities.
31220	Forestry development	Afforestation for industrial and rural consumption; exploitation and utilisation; erosion control, desertification control; integrated forestry projects.
31261	Fuelwood/charcoal	Forestry development whose primary purpose is production of fuelwood and charcoal.
31281	Forestry education/training	
31282	Forestry research	Including artificial regeneration, genetic improvement, production methods, fertilizer, harvesting.
31291	Forestry services	

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	FISHING	
31310	Fishing policy and administrative management	Fishing sector policy, planning and programmes; institution capacity building and advice; ocean and coastal fishing; marine and freshwater fish surveys and prospecting; fishing boats/equipment; unspecified fishing
31320	Fishery development	Exploitation and utilisation of fisheries; fish stock protection; aquaculture; integrated fishery projects.
31381	Fishery education/training	
31382	Fishery research	Pilot fish culture; marine/freshwater biological research.
31391	Fishery services	Fishing harbours; fish markets; fishery transport and cold storage.

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	INDUSTRY	
32110	Industrial policy and administrative management	Industrial sector policy, planning and programmes; institution capacity building and advice; unspecified industrial activities; manufacturing of goods not specified below.
32120	Industrial development	
32130	Small and medium-sized enterprises (SME) development	Direct support to the development of small and medium-sized enterprises in the industrial sector, including accounting, auditing and advisory services.
32140	Cottage industries and handicraft	
32161	Agro-industries	Staple food processing, dairy products, slaughter houses and equipment, meat and fish processing and preserving, oils/fats, sugar refineries, beverages/tobacco, animal feeds production.
32162	Forest industries	Wood production, pulp/paper production.
32163	Textiles, leather and substitutes	Including knitting factories.
32164	Chemicals	Industrial and non-industrial production facilities; includes pesticides production.
32165	Fertilizer plants	
32166	Cement/lime/plaster	
32167	Energy manufacturing	Including gas liquefaction; petroleum refineries.
32168	Pharmaceutical production	Medical equipment/supplies; drugs, medicines, vaccines; hygienic products.
32169	Basic metal industries	Iron and steel, structural metal production.
32170	Non-ferrous metal industries	
32171	Engineering	Manufacturing of electrical and non-electrical machinery, engines/turbines.
32172	Transport equipment industry	Shipbuilding, fishing boats building; railroad equipment; motor vehicles and motor passenger cars; aircraft; navigation/guidance systems.
32182	Technological research and development	Including industrial standards; quality management; metrology; testing; accreditation; certification.

Note: Only includes aid to production or manufacturing. Provision of finished products should be included under relevant sector.

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	MINERAL RESOURCES AND MINING	
32210	Mineral/mining policy and administrative management	Mineral and mining sector policy, planning and programmes; mining legislation, mining cadastre, mineral resources inventory, information systems, institution capacity building and advice; unspecified mineral
32220	Mineral prospection and exploration	Geology, geophysics, geochemistry; excluding hydrogeology (14010) and environmental geology (41010), mineral extraction and processing,

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
		technology, economics, safety and environment management.
32261	Coal	Including lignite and peat.
32262	Oil and gas	Petroleum, natural gas, condensates, liquefied petroleum gas (LPG), liquefied natural gas (LNG); including drilling and production.
32263	Ferrous metals	Iron and ferro-alloy metals.
32264	Nonferrous metals	Aluminium, copper, lead, nickel, tin, zinc.
32265	Precious metals/materials	Gold, silver, platinum, diamonds, gemstones.
32266	Industrial minerals	Baryte, limestone, feldspar, kaolin, sand, gypsum, gravel, ornamental stones.
32267	Fertilizer minerals	Phosphates, potash.
32268	Offshore minerals	Polymetallic nodules, phosphorites, marine placer deposits.

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	TOURISM	
33210	Tourism policy and administrative management	

ECONOMIC INFRASTRUCTURE

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	TRANSPORT AND STORAGE	<i>Note: Manufacturing of transport equipment should be included under code 32172.</i>
21010	Transport policy and administrative management	Transport sector policy, planning and programmes; aid to transport ministries; institution capacity building and advice; unspecified transport; activities that combine road, rail, water and/or air transport.
21020	Road transport	Road infrastructure, road vehicles; passenger road transport, motor passenger cars.
21030	Rail transport	Rail infrastructure, rail equipment, locomotives, other rolling stock; including light rail (tram) and underground systems.
21040	Water transport	Harbours and docks, harbour guidance systems, ships and boats; river and other inland water transport, inland barges and vessels.
21050	Air transport	Airports, airport guidance systems, aeroplanes, aeroplane maintenance equipment.
21061	Storage	Whether or not related to transportation.
21081	Education and training in transport and storage	

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	COMMUNICATIONS	

22010	Communications policy and administrative management	Communications sector policy, planning and programmes; institution capacity building and advice; including postal services development; unspecified communications activities.
22020	Telecommunications	Telephone networks, telecommunication satellites, earth stations.
22030	Radio/television/print media	Radio and TV links, equipment; newspapers; printing and publishing.
22040	Information and communication technology (ICT)	Computer hardware and software; internet access; IT training. When sector cannot be specified.

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	ENERGY GENERATION AND SUPPLY	
23010	Energy policy and administrative management	Energy sector policy, planning and programmes; aid to energy ministries; institution capacity building and advice; unspecified energy activities including energy conservation.
23020	Power generation/non-renewable sources	Thermal power plants including when heat source cannot be determined; combined gas-coal power plants.
23030	Power generation/renewable	Including policy, planning, development programmes, surveys and incentives.
CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	sources	Fuelwood/ charcoal production should be included under forestry (31261).
23040	Electrical transmission/distribution	Distribution from power source to end user; transmission lines.
23050	Gas distribution	Delivery for use by ultimate consumer.
23061	Oil-fired power plants	Including diesel power plants.
23062	Gas-fired power plants	
23063	Coal-fired power plants	
23064	Nuclear power plants	Including nuclear safety.
23065	Hydro-electric power plants	Including power-generating river barges.
23066	Geothermal energy	
23067	Solar energy	Including photo-voltaic cells, solar thermal applications and solar heating.
23068	Wind power	Wind energy for water lifting and electric power generation.
23069	Ocean power	Including ocean thermal energy conversion, tidal and wave power.
23070	Biomass	Densification technologies and use of biomass for direct power generation including biogas, gas obtained from sugar cane and other plant residues, anaerobic digesters.
23081	Energy education/training	Applies to all energy sub-sectors; all levels of training.
23082	Energy research	Including general inventories, surveys.

Note: Extraction of raw materials for power generation should be included in the mining sector.

Energy manufacturing should be included in the industry sector.

TRADE POLICY AND REGULATIONS & TRADE-RELATED ADJUSTMENT

CRS CODE	DESCRIPTION	Clarifications / Additional notes on coverage
	TRADE POLICY AND REGULATIONS AND TRADE-RELATED ADJUSTMENT	
33110	Trade policy and administrative management	Trade policy and planning; support to ministries and departments responsible for trade policy; trade-related legislation and regulatory reforms; policy analysis and implementation of multilateral trade agreements e.g. technical barriers to trade and sanitary and phytosanitary measures (TBT/SPS) except at regional level (see 33130); mainstreaming trade in national development strategies (e.g. poverty reduction strategy papers); wholesale/retail trade; unspecified trade and trade promotion activities.
33120	Trade facilitation	Simplification and harmonisation of international import and export procedures (e.g. customs valuation, licensing procedures, transport formalities, payments, insurance); support to customs departments; tariff reforms.
33130	Regional trade agreements (RTAs)	Support to regional trade arrangements [e.g. Southern African Development Community (SADC), Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), Free Trade Area of the Americas (FTAA), African Caribbean Pacific/European Union (ACP/EU)], including work on technical barriers to trade and sanitary and phytosanitary measures (TBT/SPS) at regional level; elaboration of rules of origin and introduction of speci-
33140	Multilateral trade negotiations	Support developing countries' effective participation in multilateral trade negotiations, including training of negotiators, assessing impacts of negotiations; accession to the World Trade Organisation (WTO) and other multilateral trade-
33150	Trade-related adjustment	Contributions to the government budget to assist the implementation of recipients' own trade reforms and adjustments to trade policy measures by other countries; assistance to manage shortfalls in the balance of payments due to changes in the world trading environment.
33181	Trade education/training	Human resources development in trade not included under any of the above codes. Includes university programmes in trade.

EK 3 - STATA ÇIKTILARI

```
. summarize E L.AFT L.INF L.PC OP TF FFC MF
```

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
E	80	2.96e+09	3.63e+09	1.01e+08	1.49e+10
AFT					
L1.	72	1.47e+08	1.07e+08	2618552	4.77e+08
INF					
L1.	72	8.00e+07	5.93e+07	815661	2.23e+08
PC					
L1.	72	6.71e+07	5.54e+07	1595966	2.54e+08
OP	80	66.37202	21.10362	35.42453	151.1841
TF	80	66.0075	5.699162	54	76.2
FFC	80	26.28875	8.792186	10	79.1
MF	80	79.98	4.364425	67	90.4

```
. correlate E L.AFT L.INF L.PC OP TF FFC MF
(obs=72)
```

	E	L. AFT	L. INF	L. PC	OP	TF	FFC	MF
E	1.0000							
AFT		1.0000						
L1.	0.1095		1.0000					
INF				1.0000				
L1.	0.0956	0.9376						
PC					1.0000			
L1.	0.1092	0.9282	0.7409					
OP	0.4604	-0.2443	-0.2065	-0.2509				
TF	0.2249	0.5626	0.4355	0.6207	-0.0530			
FFC	0.1980	0.3617	0.3514	0.3226	-0.0484	0.4080		
MF	0.0050	0.0233	-0.0126	0.0585	0.0023	0.0347	-0.0289	1.0000

```
. regress logE L.logAFT logOP logTF logFFC logMF
```

Source	SS	df	MS	Number of obs = 72		
Model	68.0948687	5	13.6189737	F(5, 66) = 28.33		
Residual	31.7322172	66	.48079117	Prob > F = 0.0000		
Total	99.8270859	71	1.40601529	R-squared = 0.6821		
				Adj R-squared = 0.6580		
				Root MSE = .69339		

logE	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logAFT						
L1.	.3975852	.0918753	4.33	0.000	.2141502	.5810202
logOP	2.55758	.2843405	8.99	0.000	1.989876	3.125284
logTF	1.89456	1.194298	1.59	0.117	-.4899328	4.279052
logFFC	.7573739	.3364361	2.25	0.028	.0856575	1.42909
logMF	1.706915	1.541282	1.11	0.272	-1.370353	4.784183
_cons	-14.56331	7.813319	-1.86	0.067	-30.1631	1.036485

```
. regress logE L.logINF L.logPC logOP logTF logFFC logMF
```

Source	SS	df	MS	Number of obs = 72		
Model	73.7116551	6	12.2852758	F(6, 65) = 30.58		
Residual	26.1154309	65	.401775859	Prob > F = 0.0000		
Total	99.8270859	71	1.40601529	R-squared = 0.7384		
				Adj R-squared = 0.7142		
				Root MSE = .63386		

logE	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logINF						
L1.	-.1923643	.0917665	-2.10	0.040	-.3756347	-.0090938
logPC						
L1.	.6709531	.1210696	5.54	0.000	.4291605	.9127457
logOP	2.654508	.2627644	10.10	0.000	2.129731	3.179285
logTF	.7380347	1.137761	0.65	0.519	-1.534231	3.010301
logFFC	.5834238	.3131204	1.86	0.067	-.0419208	1.208768
logMF	.7694527	1.430352	0.54	0.592	-2.087158	3.626064
_cons	-6.50502	7.389696	-0.88	0.382	-21.26326	8.253222


```
. xtreg logE L.logAFT logOP logTF logFFC logMF, fe
```

```
Fixed-effects (within) regression      Number of obs   =       72
Group variable: country                Number of groups =        8

R-sq:  within = 0.7217                  Obs per group:  min =        9
      between = 0.5884                      avg =       9.0
      overall  = 0.5439                      max =        9

corr(u_i, Xb) = 0.4425                    F(5,59)         =      30.60
                                          Prob > F        =      0.0000
```

logE	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logAFT						
L1.	.0960743	.0363914	2.64	0.011	.0232554	.1688933
logOP	1.586902	.1647827	9.63	0.000	1.257172	1.916631
logTF	.9354392	.4240145	2.21	0.031	.0869883	1.78389
logFFC	.1604437	.1179006	1.36	0.179	-.0754748	.3963622
logMF	-.8394738	.5644307	-1.49	0.142	-1.968897	.2899494
_cons	12.11114	3.331608	3.64	0.001	5.444612	18.77768
sigma_u	.92424834					
sigma_e	.19549759					
rho	.95717505	(fraction of variance due to u_i)				

```
F test that all u_i=0:      F(7, 59) = 110.18      Prob > F = 0.0000
```

```
. regress logE L.logAFT logOP logTF logFFC logMF i.country
```

Source	SS	df	MS	Number of obs =	72
Model	97.5721468	12	8.13101223	F(12, 59) =	212.75
Residual	2.25493916	59	.038219308	Prob > F =	0.0000
				R-squared =	0.9774
				Adj R-squared =	0.9728
Total	99.8270859	71	1.40601529	Root MSE =	.1955

logE	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logAFT						
L1.	.0960743	.0363914	2.64	0.011	.0232554	.1688933
logOP	1.586902	.1647827	9.63	0.000	1.257172	1.916631
logTF	.9354392	.4240145	2.21	0.031	.0869883	1.78389
logFFC	.1604437	.1179006	1.36	0.179	-.0754748	.3963622
logMF	-.8394738	.5644307	-1.49	0.142	-1.968897	.2899494
country						
2	.0709412	.1141969	0.62	0.537	-.1575662	.2994486
3	1.311066	.1276774	10.27	0.000	1.055584	1.566548
4	-1.831903	.14386	-12.73	0.000	-2.119766	-1.544039
5	.2667522	.1152886	2.31	0.024	.0360602	.4974441
6	-.3845066	.1120493	-3.43	0.001	-.6087168	-.1602964
7	.205146	.1148751	1.79	0.079	-.0247187	.4350106
8	-.9186598	.1521175	-6.04	0.000	-1.223046	-.6142733
_cons	12.27129	3.31389	3.70	0.000	5.640211	18.90237

```
. xtreg logE L.logINF L.logPC logOP logTF logFFC logMF, fe
```

```
Fixed-effects (within) regression      Number of obs   =       72
Group variable: country                Number of groups =        8

R-sq:  within = 0.7317                  Obs per group: min =        9
      between = 0.6421                  avg           =       9.0
      overall = 0.5886                  max           =        9

corr(u_i, Xb) = 0.4855                  F(6,58)         =       26.37
                                          Prob > F        =       0.0000
```

logE	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logINF						
L1.	-.0095155	.0324915	-0.29	0.771	-.0745543	.0555233
logPC						
L1.	.1261557	.0491662	2.57	0.013	.0277388	.2245726
logOP	1.612053	.1631343	9.88	0.000	1.285504	1.938602
logTF	.9090706	.4242689	2.14	0.036	.0598041	1.758337
logFFC	.1297704	.1176489	1.10	0.275	-.1057295	.3652702
logMF	-.8277389	.5591906	-1.48	0.144	-1.94708	.2916026
_cons	11.88723	3.315384	3.59	0.001	5.250771	18.52369
sigma_u	.89879723					
sigma_e	.19359591					
rho	.95566228	(fraction of variance due to u_i)				

```
F test that all u_i=0:      F(7, 58) =      91.26          Prob > F = 0.0000
```

```
. regress logE L.logINF L.logPC logOP logTF logFFC logMF i.country
```

Source	SS	df	MS	Number of obs = 72		
Model	97.6532821	13	7.51179093	F(13, 58) =	200.42	
Residual	2.17380379	58	.037479376	Prob > F =	0.0000	
Total	99.8270859	71	1.40601529	R-squared =	0.9782	
				Adj R-squared =	0.9733	
				Root MSE =	.1936	

logE	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logINF						
L1.	-.0095155	.0324915	-0.29	0.771	-.0745543	.0555233
logPC						
L1.	.1261557	.0491662	2.57	0.013	.0277388	.2245726
logOP	1.612053	.1631343	9.88	0.000	1.285504	1.938602
logTF	.9090706	.4242689	2.14	0.036	.0598041	1.758337
logFFC	.1297704	.1176489	1.10	0.275	-.1057295	.3652702
logMF	-.8277389	.5591906	-1.48	0.144	-1.94708	.2916026
country						
2	.0114417	.1189843	0.10	0.924	-.2267312	.2496147
3	1.235772	.1343993	9.19	0.000	.9667423	1.504801
4	-1.822186	.1415764	-12.87	0.000	-2.105582	-1.53879
5	.1906665	.1231476	1.55	0.127	-.0558403	.4371732
6	-.4540813	.1176189	-3.86	0.000	-.6895211	-.2186415
7	.1593876	.1174758	1.36	0.180	-.0757657	.3945409
8	-.9286212	.1490132	-6.23	0.000	-1.226903	-.6303389
_cons	12.08819	3.29322	3.67	0.001	5.49609	18.68028

```
. xtreg logE L.logAFT logOP logTF logFFC logMF, re
```

```
Random-effects GLS regression           Number of obs   =       72
Group variable: country                 Number of groups =        8

R-sq:  within = 0.7215                   Obs per group: min =        9
      between = 0.6038                               avg =       9.0
      overall = 0.5554                               max =        9

Wald chi2(5) = 156.58
corr(u_i, X) = 0 (assumed)               Prob > chi2     = 0.0000
```

logE	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logAFT						
L1.	.101708	.0363844	2.80	0.005	.0303959 .1730201	
logOP	1.600636	.164064	9.76	0.000	1.279077 1.922196	
logTF	.9563393	.4259989	2.24	0.025	.1213968 1.791282	
logFFC	.1765397	.1183449	1.49	0.136	-.055412 .4084914	
logMF	-.7580836	.56624	-1.34	0.181	-1.867894 .3517264	
_cons	11.45455	3.350388	3.42	0.001	4.887916 18.02119	
sigma_u	.86380132					
sigma_e	.19549759					
rho	.951274	(fraction of variance due to u_i)				

```
. xtreg logE L.logINF L.logPC logOP logTF logFFC logMF, re
```

```
Random-effects GLS regression           Number of obs   =       72
Group variable: country                 Number of groups =        8

R-sq:  within = 0.7303                   Obs per group: min =        9
      between = 0.6799                               avg =       9.0
      overall = 0.6181                               max =        9

Wald chi2(6) = 149.10
corr(u_i, X) = 0 (assumed)               Prob > chi2     = 0.0000
```

logE	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logINF						
L1.	-.0156456	.0348824	-0.45	0.654	-.0840138 .0527226	
logPC						
L1.	.1488842	.0523219	2.85	0.004	.0463352 .2514331	
logOP	1.649918	.1714244	9.62	0.000	1.313932 1.985903	
logTF	.9521142	.4550325	2.09	0.036	.0602669 1.843961	
logFFC	.1598887	.1260182	1.27	0.205	-.0871024 .4068797	
logMF	-.6452447	.5975201	-1.08	0.280	-1.816363 .5258732	
_cons	10.36303	3.531114	2.93	0.003	3.442171 17.28388	
sigma_u	.55731492					
sigma_e	.19359591					
rho	.89232518	(fraction of variance due to u_i)				

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

$$\begin{aligned} \text{chi2}(5) &= (b-B)'[(V_b-V_B)^{-1}](b-B) \\ &= 34.00 \\ \text{Prob}>\text{chi2} &= 0.0000 \\ & (V_b-V_B \text{ is not positive definite}) \end{aligned}$$

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

$$\begin{aligned} \text{chi2}(4) &= (b-B)'[(V_b-V_B)^{-1}](b-B) \\ &= 73.38 \\ \text{Prob}>\text{chi2} &= 0.0000 \\ & (V_b-V_B \text{ is not positive definite}) \end{aligned}$$

. xttest3

Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity
in fixed effect regression model

H0: $\sigma(i)^2 = \sigma^2$ for all i

$$\begin{aligned} \text{chi2}(8) &= 1847.86 \\ \text{Prob}>\text{chi2} &= 0.0000 \end{aligned}$$

. xttest3

Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity
in fixed effect regression model

H0: $\sigma(i)^2 = \sigma^2$ for all i

$$\begin{aligned} \text{chi2}(8) &= 1862.52 \\ \text{Prob}>\text{chi2} &= 0.0000 \end{aligned}$$

. xtserial logE logAFT logOP logTF logFFC logMF

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

$$\begin{aligned} F(1, 7) &= 9.376 \\ \text{Prob} > F &= 0.0183 \end{aligned}$$

```
. xtserial logE logINF logPC logOP logTF logFFC logMF
```

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

```
F( 1, 7) = 9.641
Prob > F = 0.0172
```

```
. regress logE L.logAFT logOP logTF logFFC logMF,robust
```

Linear regression

```
Number of obs = 72
F( 5, 66) = 36.46
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.6821
Root MSE = .69339
```

logE	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logAFT L1.	.3975852	.1110822	3.58	0.001	.1758024	.619368
logOP	2.55758	.3440025	7.43	0.000	1.870757	3.244403
logTF	1.89456	.9779219	1.94	0.057	-.0579245	3.847044
logFFC	.7573739	.2888863	2.62	0.011	.1805938	1.334154
logMF	1.706915	1.32559	1.29	0.202	-.9397104	4.353541
_cons	-14.56331	6.705629	-2.17	0.033	-27.95153	-1.175089

```
. regress logE L.logINF L.logPC logOP logTF logFFC logMF,robust
```

Linear regression

```
Number of obs = 72
F( 6, 65) = 43.57
Prob > F = 0.0000
R-squared = 0.7384
Root MSE = .63386
```

logE	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logINF L1.	-.1923643	.1248402	-1.54	0.128	-.4416874	.0569589
logPC L1.	.6709531	.1316168	5.10	0.000	.4080962	.93381
logOP	2.654508	.3251928	8.16	0.000	2.005053	3.303963
logTF	.7380347	1.087757	0.68	0.500	-1.434366	2.910436
logFFC	.5834238	.283056	2.06	0.043	.0181219	1.148726
logMF	.7694527	1.318865	0.58	0.562	-1.864502	3.403408
_cons	-6.50502	7.514108	-0.87	0.390	-21.51173	8.501691

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI: Yawa Monique Jenniffer AWA

Doğum Tarihi : 27/08/1992

Doğum Yeri : Lome

Uyruđu : Togo

Medeni Hali : Bekâr

Eğitim Durumu

Yüksek Lisans Diploması:

Lisans Diploması: Katolik Üniversitesi, İktisat ve İdari Beşimler Fakültesi,
Makroekonomi ve Gelişme Yönetimi Bölümü, 2013

Mezun Olduğu Lise: College Protestant Lome Tokoin (CPLT)

İlk Ve Orta Öğrenim: La Fontaine

Yabancı Diller

Fransızca (Çok İyi Seviyede);

İngilizce (Çok İyi Seviyede);

Türkçe (İyi Seviyede);

Almanca (Başlangıç Seviyede)

Adres

Tel: +905070351842

E-mail: awayawa92@live.fr

Obagöl Mevkii Dadaşlar CD. No 56, Alanya KYK Kız Öğrenci Yurdu.